Economia Clujului

Municipiul Cluj-Napoca și Zona Metropolitană Cluj
Dezvoltarea economiei locale în deceniul 2008-2018

Norbert Petrovici
Codruța Mare
Darie Moldovan

Presa Universitară Clujeană

Municipiul Cluj-Napoca și Zona Metropolitană Cluj:

Dezvoltarea economiei locale în deceniul 2008-2018

Autori:

Norbert Petrovici
Codruța Mare
Darie Moldovan

Cluj-Napoca/2021

Norbert Petrovici

Facultatea de Sociologie și Asistență socială
Centrul Interdisciplinar pentru Știința Datelor
Universitatea Babeș-Bolyai

Codruța Mare

Facultatea de Studii Economice și Gestiunea Afacerilor
Centrul Interdisciplinar pentru Știința Datelor
Universitatea Babeș-Bolyai

Darie Moldovan

Facultatea de Studii Economice și Gestiunea Afacerilor
Centrul Interdisciplinar pentru Știința Datelor
Universitatea Babeș-Bolyai

Paginare și design vizualizare de date
Alexandra Petrovici

Corector
Anca Chiș

Echipă de cercetare
Alexandra Maria Drule / Ionuț Földes / Karina Săcuiu

Municipiul Cluj-Napoca și Zona Metropolitană Cluj:
dezvoltarea economiei locale în deceniul 2008-2018

ISBN: 978-606-37-1045-2
https://doi.org/10.52257/9786063710452

Universitatea Babeş-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruţa Săcelean
Str. Hasdeu, nr. 51 400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@ubbcluj.ro
http://www.editura.ubbcluj.ro/

CUPRINS

Mulțumiri 5
Introducere: O economie locală globalizată 7

1 **Localizarea economiei Zonei Metropolitane Cluj** 11

Localizarea economiei 12
Demografia firmelor 14
Localizarea salariaților 16
Mișcarea zilnică a salariaților 18

2 **Mărimea economiei** 21

Mărimea economiei locale 22
Produsul Intern Brut 24
Valoarea Adăugată Brută 27
Economia Clujului in context european 28
Economia bazată pe cunoaștere 32
Veniturile Publice 35

3 **Structura economiei** 36

Structura economică sectorială 37
Profituri 39
Comerțul exterior 43
Companii Start-up 45
Infrastructura de afaceri 47

4 **Piața forței de muncă** 49

Structura pieței muncii 50
Specificul economiei din Cluj-Napoca 53
Categorii ocupaționale 57
Productivitatea muncii 59
Șomaj 61
Dezvoltare Umană Locală 63

5 **Piața forței de muncă în polii de creștere** 65

Categorii profesionale și ocupaționale în polii urbani 66
Salariații pe activități în polii urbani 68

6 **O municipalitate antreprenorială** 71

Lista surselor de date 76
Integrarea datelor economice 78
Referințe bibliografice 80

MULȚUMIRI

Cercetarea a fost finanțată de către Primăria Cluj-Napoca, însă nu reprezintă punctul de vedere al acesteia. Toate interpretările și prelucrările de date sunt ale autorilor. Le mulțumim lui Adrian Chircă, Diana Apan și Ovidiu Moldovan din cadrul Primăriei Cluj-Napoca pentru sprijinul acordat în această cercetare și reacțiile la diferitele versiuni succesive ale textului.

Norbert Petrovici a beneficiat și de finanțarea UEFIS-CD TE PN-III-P1-1.1-TE-2016- 1691, 76/2018. Pe baza acestei finanțări au fost realizate interviuri cu actori influenți din economia locală, utile în a construi categoriile de interpretare statistică a datelor și a proceselor economice.

Transformările și relaționările complexe ale datelor au fost realizate de către Darie Moldovan. Autorii au beneficiat de ajutorul echipei de cercetare formată din Alexandra Maria Drule, Ionuț Földes, Karina Săcuiu care au cules, curățat și prelucrat date folosite în analiză. Anca Chiș a făcut corectura textului. Designul vizualizărilor a fost realizat de Alexandra Petrovici. Cercetarea s-a derulat în cadrul Centrului Interdisciplinar pentru Știința Datelor din Universitatea „Babeș-Bolyai". Autorii au beneficiat de sugestiile economiștilor Cornel Ban și Cristian Litan, care au recenzat manuscrisul în diferitele etape ale cercetării.

Autorii sunt recunoscători și economiștilor Marcel Ionescu-Heroiu și Marius Cristea pentru propunerile de interpretare oferite. Discuția finală a datelor a încorporat pozițiile lui Stelian Brad, Ciprian Morcan, Bianca Muntean, Claudiu Salanță, Ștefan Teișanu, Anamaria Vrabie, Rarița Zbranca, care au fost informatori cheie pentru noi, având poziții centrale în formularea politicilor publice economice din Cluj-Napoca.

INTRODUCERE —

O ECONOMIE LOCALĂ GLOBALIZATĂ

În ultima decadă s-au intensificat procesele de globalizare care localizează procesele secundare ale organizațiilor globale către noi spații specializate în operațiuni (Peck 2018; Oshri, Kotlarsky, and Willcocks 2015). Cea mai mare parte din procesele care fac obiectul externalizărilor de outsourcing și offshoring sunt cele de Business Process Outsourcing (BPO) și Information Technology Outsourcing (ITO) (Oshri, Kotlarsky, and Willcocks 2015).

La nivel global, India, China și Filipine sunt destinațiile preferate prin excelență, capitalizând peste 80% din externalizări. La nivel european, Europa Centrală și de Est a devenit spațiul care a capitalizat cele mai multe dintre externalizările din Occident, în mod particular pentru capitalul german (Marin 2018; Dustmann et al. 2014). Din totalul investițiilor străine ale companiilor germane, 45,4% sunt externalizare în Europa Centrală și de Est. În România 63,7% din investițiile străine germane sunt externalizări (Marin, Schymik, and Tarasov 2018).

Așa cum arată Peck (2018), logica din spatele procesului este găsirea celor mai ieftine bazine de forță de muncă, însă de data aceasta, spre deosebire de externalizarea anterioară a muncii industriale, este vorba de o forță de muncă calificată și înalt calificată (Pavlínek 2019). Chiar dacă vorbim de muncă efectuată de gulere albe, există un nivel ridicat de repetitivitate; în sectoare precum tehnologia informației există însă și operațiuni de R&D (Oshri, Kotlarsky, and Willcocks 2015).

Clujul este un exemplu de oraș al cărui economie locală și compoziție a forței de muncă s-a schimbat în mod dramatic după Criza Financiară din 2008-2010. Orașul a devenit unul dintre hub-urile Central și Est Europene care a beneficiat de pe urma noilor forme de globalizare prin externalizarea operațiunilor. În mod particular, Cluj-Napoca excelează în patru domenii transnaționale: tehnologia informației & comunicații, servicii de suport pentru afaceri, inginerie & cercetare & dezvoltare, precum și servicii financiare. Acest tip de dezvoltare a permis ca, din punct de vedere economic, în 2018, orașul Cluj-Napoca să facă parte din cele mai dezvoltate 50 de orașe din Uniunea Europeană în grupa de PIB/loc. 19.000 – 27.000 la Paritatea Puterii de Cumpărare care au demonstrat la nivel european un angajament credibil pentru promovarea cunoașterii, culturii și a creativității. Cluj-Napoca ocupă poziția a 16-a în rândul acestor orașe ca mărime a economiei bazate pe cunoaștere și creativitate. În mod particular, participarea la lanțurile globale de producție a generat efecte de multiplicare prin apariția a două tipuri de piețe interne:

— Pe de o parte, a apărut un set de piețe interne bazate pe salariile fracțiunilor de forță de muncă bine plătite din sectoarele internaționalizate care consumă o serie de produse și servicii dedicate: ospitalitate (restaurante, cafenele, baruri), produse alimentare (preparate din carne, panificație, produse alcoolice premium), servicii de stil de viață (coafor, spa, gym), servicii culturale (festivaluri, teatru, opera), servicii de localizare (imobiliare, design interior, mobilă).

— Pe de altă parte, a apărut un set de piețe care deservesc capitalurilor globale în reproducerea localizării lor (curățenie, securitate, construcții de birouri tip A, servicii de resurse umane).

Atât piețele forței de muncă internaționalizate cât și piețele interne sunt responsabile pentru dezvoltarea impresionantă a orașului în perioada 2008 - 2018. Produsul intern brut al zonei metropolitane Cluj și veniturile private ale companiilor s-au dublat în ultima decadă.

Indicatori cheie de performanță: În ultima decadă există un trend ascendent semnificativ pentru toți indicatorii de performanță. În Cluj-Napoca și în Zona Metropolitană Cluj ratele de creștere înregistrate în perioada 2008 – 2018 au fost identice și au fost de 115% în cazul produsului intern brut, 110% în cazul produsului intern brut per locuitor, 171% pentru veniturile private, respectiv 115% pentru valoarea brută adăugată. În anul 2018, Cluj-Napoca a înregistrat cea mai ridicată valoare a veniturilor realizate în mediul privat din România, exceptând Bucureștiul. Acestea au fost de aproape 61 mld.lei. Veniturile realizate în municipiu reprezintă aproape 25% din suma totală înregistrată în polii de creștere, cu excepția Bucureștiului, în anul 2018. În același an, pe locul 2 ca performanță economică s-a situat Timișoara, pol de creștere în care s-au realizat venituri ce reprezintă aproximativ 77% din cele ale municipiului Cluj-Napoca.

Dinamica metropolitană: Conform indicatorilor de performanță comunele metropolitane au devenit tot mai importante de-a lungul decadei, fără însă a afecta performanța orașului Cluj-Napoca. Produsul Intern Brut (PIB) și Veniturile private (VP) cresc deopotrivă, atât în comunele metropolitane, cât și în Cluj-Napoca. Însă comunele metropolitane cumulează pe acești indicatori 14% din totalul Zonei Metropolitane. Ponderea PIB-ului și VP-ului la nivelul comunelor metropolitane crește modest în ultimii zece ani, cu un procent de 5%, indicând astfel o tendință de relocare a unor activități economice înspre comunele metropolitane. Se realocă în special activități de producție, transport și logistică.

În 2018, orașul Cluj-Napoca a fost unul dintre cele 50 cele mai dezvoltate orașe din Uniunea Europeană în grupa de PIB/loc. 19.000 – 27.000 la Paritatea Puterii de Cumpărare, orașe care au demonstrat la nivel european un angajament credibil pentru promovarea cunoașterii, culturii și a creativității. Cluj-Napoca s-a clasat pe poziția a 16-a ca mărime a economiei bazată pe cunoaștere și creativitate.

Totuși, județul este situat în cea de a doua grupă decilică de la baza clasamentului. În anul 2017, ponderea PIB/locuitor în media UE la nivel local a fost similară cu cea națională de 32%, respectiv 32,2% pentru Cluj-Napoca și 37,2% la nivelul Zonei Metropolitane Cluj. Însă, chiar dacă economia zonei ca volum a fost mai redusă comparativ cu restul regiunilor europene, Zona Metropolitană se află peste mediana regională a valorii adăugate brute în anul 2016. În Zona Metropolitană Cluj sunt localizate 21,2 mii de societăți comerciale. Densitatea firmelor este mare dacă ne raportăm la nivelul României.

Număr firme. La nivelul Zonei Metropolitane sunt 48,2 firme la mia de locuitori, mult peste media națională de 27,7 firme la mia de locuitori. În Cluj-Napoca, densitatea firmelor raportată la populație este identică cu media europeană de 53,3 firme la mia de locuitori.

Firme noi. În ultima decadă media anuală a fost de 4,5 mii de firme noi în Zona Metropolitană Cluj. În medie, 77% dintre acestea au fost înregistrate în Cluj-Napoca. În ultimii zece ani, proporția medie de firme nou înființate la firmele existente a fost de 16%, mult peste media europeană de 9%. Aceste tendințe sugerează că regiunea a devenit un mediu favorizant economic, ca ecosistem de afaceri.

Un start-up este o companie care în primii trei ani succesivi de la înființare are creșteri anuale ale veniturilor de minim 20%. În ultimii opt ani, în Zona Metropolitană Cluj media anuală a fost de 129 de start-up-uri. Din cohorta de firme nou înființate, 3% au reușit să devină companii start-up. Una din zece companii start-up a activat în domeniul tehnologiei informației.

Vârsta medie a firmelor active din Zona Metropolitană Cluj a crescut în mod semnificativ în ultima decadă. Mai mult, pe lângă faptul că se formează mai multe firme, acesta reușesc să rămână active pentru o perioadă mult mai îndelungată. Dacă în 2008 vârsta medie a fost de 5,7 ani, în anul 2018 vârsta medie a crescut la 9,2 ani.

Localizarea economiei. Economia Zonei Metropolitane este hiper-concentrată spațial: cele mai multe organizații au sediul social înregistrat la o adresă din centrul orașului Cluj-Napoca, respectiv 16%. Apoi urmează cartierele Mănăștur, Mărăști și Gheorgheni din Cluj-Napoca. În Zona Metropolitană, în anul 2018 au fost salariate 239 mii de persoane. Numărul total de salariați în 2018 în Cluj-Napoca a fost de 203,9 mii persoane. Cifrele sunt bazate pe salariații raportați de către toate organizațiile indiferent de forma juridică de organizare și forma de proprietate, publică sau privată.

Localizarea salariaților. Unul din cinci salariați din Cluj-Napoca face naveta înspre locul de muncă: 41,4 mii de persoane lucrează în Cluj-Napoca, însă nu locuiesc în oraș. Cel mai mare flux de salariați navetiști vine din primul cerc de comune din jurul orașului, în mod special din Florești. În această comună 86% din salariați fac naveta, raportat la persoanele de vârstă activă din localitate, iar 89% din fluxul de migrație este direcționat înspre Cluj-Napoca. Pe locul doi se află Baciu cu 51% din populația activă navetistă, iar pe locul trei Apahida cu 46%.

Structura economică sectorială. Proporțiile veniturilor din comerț și din servicii au crescut în mod semnificativ, astfel în anul 2018 au reprezentat 43,2% respectiv 28,4% din veniturile metropolitane agregate. Proporția sectorului de construcții a rămas relativ stabilă în ultimi zece ani, având variații în jurul mediei de 10,2% din veniturile totale. Industria este pe un trend descrescător, aici înregistrându-se o scădere de la 25,5% din veniturile totale în 2008 la 18,6% în 2018.

Sectorul de servicii a avut cea mai importantă creștere ca pondere în veniturile din economia locală. În ultima decadă, creșterea medie anuală a fost de 12,1%, iar veniturile s-au dublat. Valoarea nou creată în sectorul serviciilor a crescut de peste 3 ori în perioada analizată, astfel că, de la o pondere de 25% în totalul economiei, acesta a ajuns la peste 35%. Din cei 203,9 mii de salariați din Cluj-Napoca, 53,7% lucrează în sectorul de servicii. Sub-sectoarele dominante în mediul privat sunt cele conectate la fluxurile globale de externalizare (outsourcing & offshoring): *Tehnologia informației & Comunicații (Information and Communication Technology, Servicii de Suport pentru Afaceri (Business Process Outsourcing, Shared Service Centers, Call Centers), Inginerie, Cercetare & Dezvoltare*.

Specificul economiei clujene. În doar 10 ani numărul salariaților din toate aceste domenii a crescut de patru ori, creșterea cea mai accentuată a avut loc în sectorul tehnologia informației cu 22,6 mii de angajați în 2018. Orașe precum Cluj-Napoca, Iași și Timișoara concentrează în jur de 1,5 - 1,6% din populația României, în jurul a 330 de mii de locuitori. Fiecare dintre aceste orașe concentrează între 2,9 – 3,8% din totalul managerilor și 3,2 – 3,8% din totalul specialiștilor din țară, adică dublu si uneori chiar triplu raportat la proporția orașului din totalul populației României. În Cluj-Napoca, Iași și Timișoara cel puțin unul din trei salariați este specialist. Comparativ, Cluj-Napoca concentrează, atât proporțional din propria populație, cât și ca valoare absolută, cei mai mulți manageri și specialiști după București. Cea mai mare proporție a specialiștilor din Cluj-Napoca lucrează în sectoarele de externalizare (outsourcing & offshoring).

Structura: Cartea este organizată în șase secțiuni. În prima parte sunt localizate firmele și salariații din Zona Metropolitană Cluj. În a doua secțiune sunt evaluați indicatorii cheie ai economiei locale: veniturile private, veniturile publice, produsul intern brut, valoarea adăugată brută. Acești indicatori sunt puși în termeni comparativi cu cei europeni. În partea a treia este descrisă structura economiei locale prin analiza și descompunerea indicatorilor economici cheie pe sectoare. În părțile a patra și a cincea este descrisă piața muncii prin prisma activităților economice în care activează angajații și a ocupațiilor pe care le au aceștia. Analiza este pusă în perspectivă comparată la nivel național și relativ la polii de creștere din România. Ultima secțiune este o discuție despre relațiile structurale ale componentelor economiei locale și relațiile acesteia cu economia globală pornind de la conceptul de stat antreprenorial propus de către Mazzucato (2018).

LOCALIZAREA ECONOMIEI ZONEI METROPOLITANE CLUJ

LOCALIZAREA ECONOMIEI

În anul 2018 în județul Cluj au fost active 30,5 mii de organizații cu salariați, dintre care 78% localizate în Zona Metropolitană Cluj și 64% în Cluj-Napoca. În Zona Metropolitană Cluj sunt localizate 21,2 mii de societăți comerciale, în special de-a lungul culoarului Someșului Mic în Florești, Cluj-Napoca și Gilău.

—— Raportat la nivelul României, există o densitate mare de firme. În timp ce populația Zonei Metropolitane Cluj reprezintă doar 2% din totalul național, numărul de societăți comerciale reprezintă 4% din totalul firmelor din România.

—— La nivelul Zonei Metropolitane sunt 48,2 firme la mia de locuitori, mult peste media națională de 27,7 firme la mia de locuitori. Cu toate acestea, nivelul este sub media europeană de 53,8 societăți comerciale la mia de locuitori. Totuși, în Cluj-Napoca densitatea firmelor raportată la populație este identică cu media europeană.

Din cele 19,7 mii de organizații active cu salariați din Cluj-Napoca, peste 88% sunt societăți comerciale. Restul sunt organizații non guvernamentale și fundații (977 de organizații), persoane juridice (422), persoane fizice autorizate (288), specialiști cu profesii reglementate (266), precum și instituții de stat (160).

—— Cele mai multe organizații, respectiv 16% au sediul social înregistrat la o adresă din centrul orașului Cluj-Napoca. Aici sunt localizate cele mai multe organizații, nu doar comparat cu celelalte cartiere ale orașului, ci și comparat cu celelalte localități din Zona Metropolitană.

—— În centrul orașului sunt localizate cele mai multe dintre autoritățile și instituțiile publice, însă societățile comerciale sunt cele care împânzesc această zonă.

—— În rest, distribuția numărului de firme urmează distribuția densităților de populație din oraș, cele mai multe firme active fiind înregistrate, în ordine, în cartierele Mănăștur, Mărăști, Gheorgheni, Zorilor și Între Lacuri (toate găzduiesc mai mult de o mie de companii).

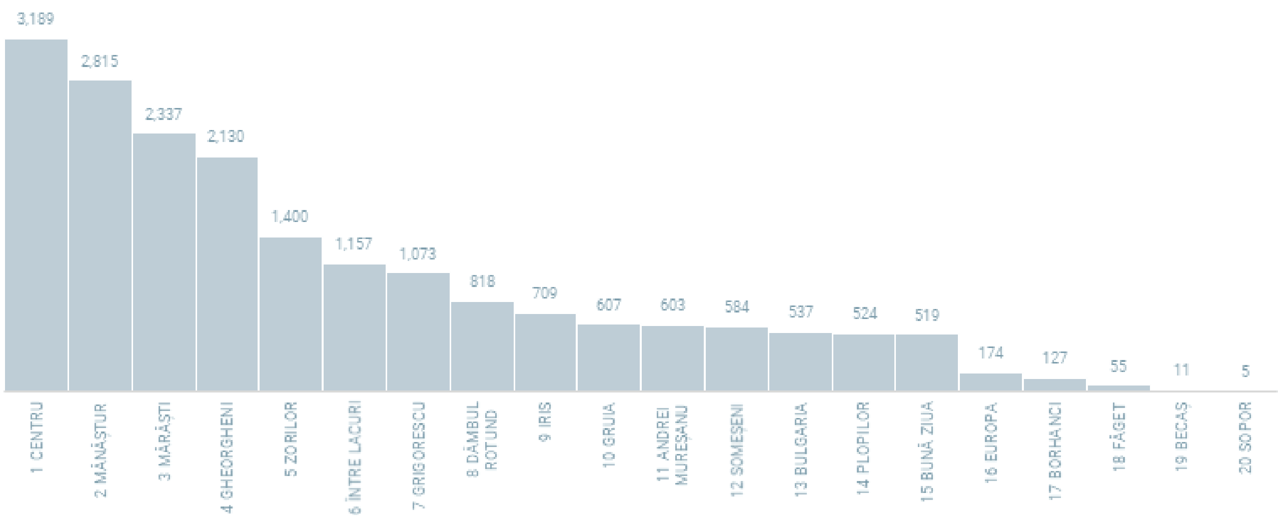
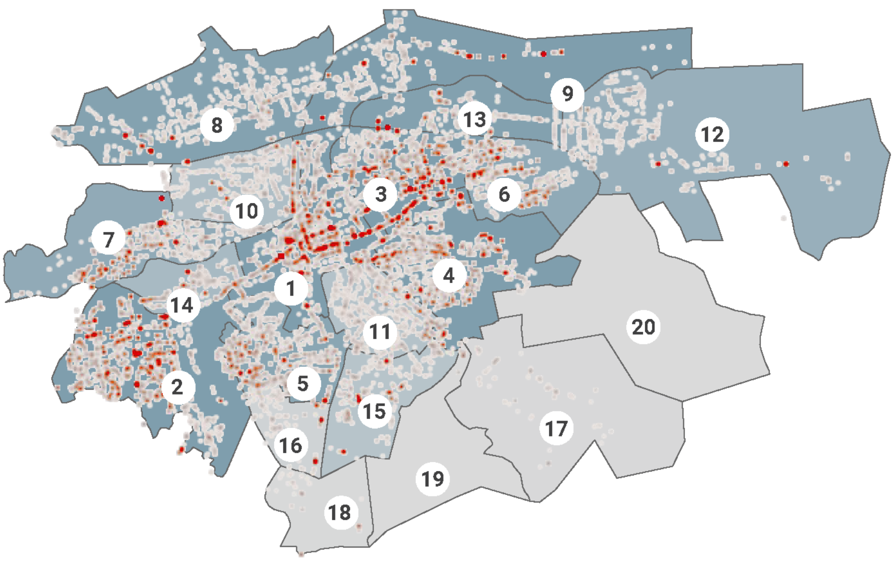

FIGURA 1

Numărul de firme in Zona Metropoliană Cluj și Cluj-Napoca - 2018

Sursa datelor: Bilanțutile Operatorilor Economici, 2008-2018, Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro;

DEMOGRAFIA FIRMELOR

În ultima decadă media anuală a fost de 4,5 mii de firme noi în Zona Metropolitană Cluj. În medie, 77% dintre ele au fost înregistrate în Cluj-Napoca.

- În 2018, în Cluj-Napoca s-au înregistrat 3,6 mii de firme noi, iar în Zona Metropolitană Cluj 4,9 mii de firme noi.

- În ultima decadă, o medie de 57% din companiile înființate în Zona Metropolitană Cluj au fost active din primul an de afaceri, adică au avut salariați și cifră de afaceri. Tendința este, însă, crescătoare: dacă în 2009 doar 47% din companiile nou înființate aveau activitate, în 2017 peste 67% din noile firme erau active din primul an.

- Aceste cifre sunt foarte mari, dacă sunt comparate cu dinamica de formare de societăți comerciale la nivel național. În ultima decadă, în România s-au format în medie 58,5 mii de întreprinderi noi (9), ceea ce înseamnă că în Zona Metropolitană s-au format anual în medie 8% din totalul de firme din țară. În anul 2017 una din zece companii noi au fost înființate în Zona Metropolitană Cluj.

- În ultimii zece ani, proporția medie de firme nou înființate la firmele existente a fost de 16%, mult peste media europeană de 9% (4). Aceste tendințe sugerează că regiunea a devenit un mediu favorizant economic ca ecosistem de afaceri.

În dinamica istorică există câteva procese importante pentru formarea de firme:

- Anul 2002 este un moment de restabilizare macro-economică la nivelul întregii țări, acesta fiind un moment de inflexiune pentru formarea unui trend crescător pentru înființarea de firme în Zona Metropolitană Cluj. Anul 2004 este un vârf istoric pentru apariția de firme noi, fiind în general un moment de optimism economic pentru întreg orașul.

- După anul 2004 localitățile peri-urbane devin treptat un loc distinct de formare de firme, iar trendul devine mai accentuat după revenirea din criză, începând cu anul 2011: un sfert din firmele noi se localizează în comunele metropolitane anual.

- Anul 2017 este un al doilea vârf istoric de formare de firme noi. Față de anul precedent s-au format cu 45% mai multe firme. Această creștere rapidă se datorează programului „Start-up nation", finanțat de către Ministerul pentru Mediul de Afaceri, Comerț și Antreprenoriat, care a urmărit să încurajeze înființarea și dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii. Cluj-Napoca a fost localitatea cu cele mai multe aplicații, după București, ceea ce a făcut ca, în noul val de finanțare din 2018, să fie descurajate prin punctaj participarea firmelor din București, Ilfov și județul Cluj.

Vârsta medie a firmelor active din Zona Metropolitană Cluj a crescut în mod semnificativ (statistic) în ultima decadă, în medie cu 3,4 ani. Nu doar că se formează mai multe firme, ci acestea rămân active pentru o perioadă mult mai îndelungată.

În Cluj-Napoca, dacă în 2008 vârsta medie a fost de 5,7 ani, în anul 2018 vârsta medie a crescut la 9,2 ani. În 2018 peste 75% din companiile din Zona Metropolitană Cluj aveau mai mult de trei ani de existență, și 25% mai mult de 14 ani de existență.

FIGURA 2.

Numărul de firme nou înființate în Cluj-Napoca și în Zona Metropolitană Cluj, 1990-2018

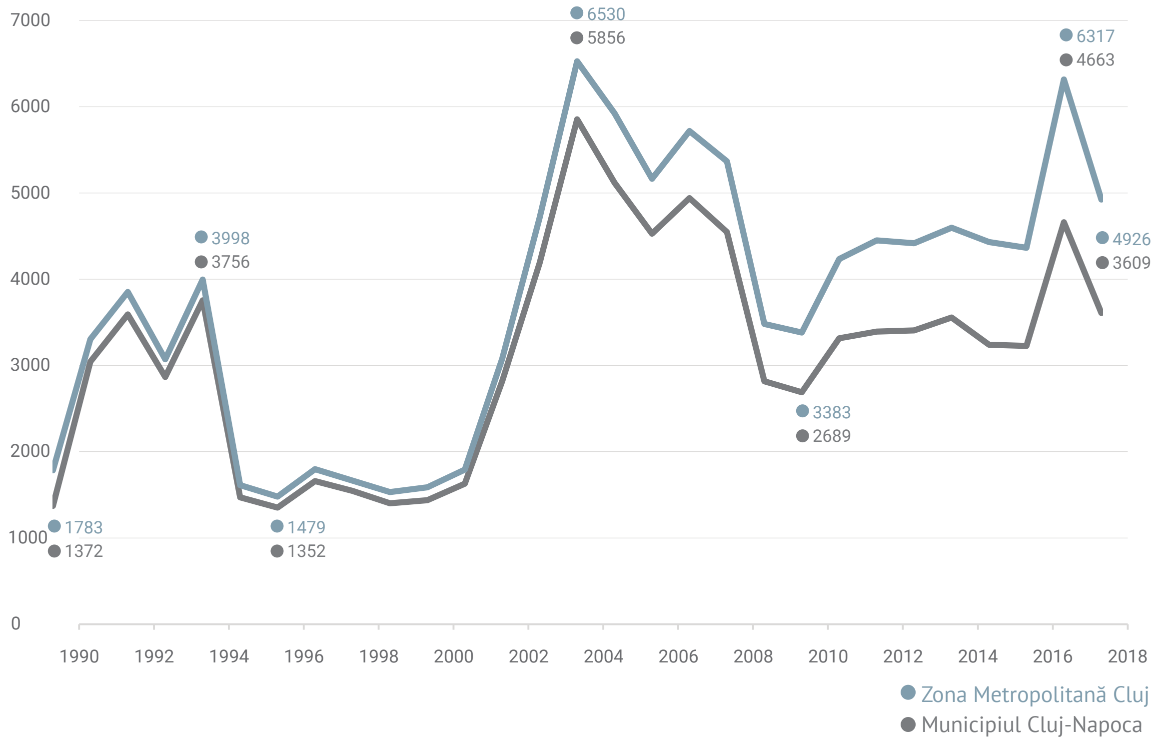
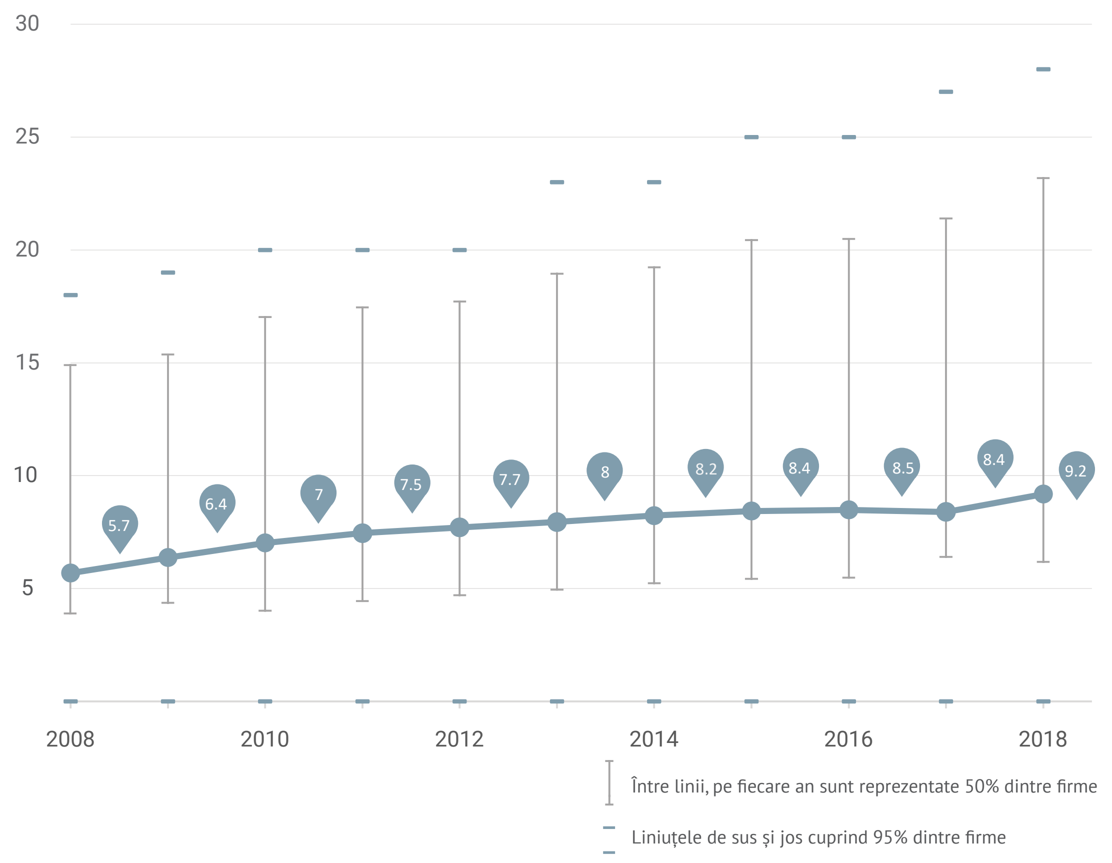

FIGURA 3.

Vârsta medie a firmelor din Zona Metropolitană Cluj, 2008-2018

Sursa datelor: Firme înregistrate la Registrul Comerţului pana in anul 2018 şi Firme radiate la Registrul Comerţului pana in anul 2017, Oficiul National al Registrului Comerţului. Data.Gov.Ro; Bilanţurile Operatorilor Economici, 2008-2018, Ministerul Finanţelor Publice, Data.Gov.Ro;

LOCALIZAREA SALARIAȚILOR

Populația salariată din populația de vârstă activă (18-62 ani) este la fel de inegal distribuită, variind de la 8% în Căianu la 139% în Jucu. Populația ocupată din populația domiciliată, în 2018, la nivelul localităților din Zona Metropolitană Cluj, variază de la 16% în Petreștii de Jos la 52% în Florești.

Jucu concentrează un număr mai mare de salariați în localitate decât persoanele de vârstă activă. Proporția nu este surprinzătoare, având în vedere faptul că localitatea găzduiește platforma industrială publică Tetarom III.

Florești este localitatea în care, pe de o parte mai mult de jumătate dintre persoanele rezidente sunt ocupate, pe de altă parte doar una din cinci persoane din localitatea Florești este salariată din totalul persoanelor de vârstă activă. Numărul mare de persoane ocupate se datorează faptului că localitatea este domiciliul unui contingent mare de tineri și de familii tinere cu copii, angajate în noua economie a Zonei Metropolitane care fac naveta în Cluj-Napoca. În plus, în Florești, există și o populație rurală ocupată cu munci agricole, fără să fie neapărat salariată într-o societate comercială.

Cluj-Napoca are o proporție foarte mare de salariați la populația de vârstă activă, 81,7%, precum și un raport foarte mare al persoanelor ocupate la populația domiciliată, aproape jumătate.
Populația orașului Cluj-Napoca are caracteristici variate, fapt pentru care există discrepanțe la nivel de cartiere în ceea ce privește salariații.

27% din totalul populației salariate din oraș, adică 54,6 mii de salariați lucrează pentru organizații care își au sediul în centrul orașului. Această cifră nu reprezintă neapărat cifra totală de salariați care folosesc zilnic centrul ca destinație de serviciu. De exemplu, Universitatea Babeș-Bolyai, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca și Universitatea de Medicină și Farmacie își au sediul în centrul orașului, iar ele însumate au 7.353 angajați. În plus aceste universități își desfășoară activitatea în peste 100 de clădiri în oraș și au extensii în 11 alte localități din Transilvania. Cu toate acestea, cifrele indică că cea mai mare parte din angajații din Zona Metropolitană Cluj lucrează în centrul orașului Cluj-Napoca.

În ultima decadă noua economie a orașului s-a localizat în cartierele **Mărăști** și **Gheorgheni** unde își au sediul cele mai multe clădiri de birouri clasa A din oraș. De asemenea, mai mult de o cincime din salariați lucrează în sectoarele de tehnologia informației și comunicații, servicii de suport pentru afaceri și inginerie, cercetare & dezvoltare.

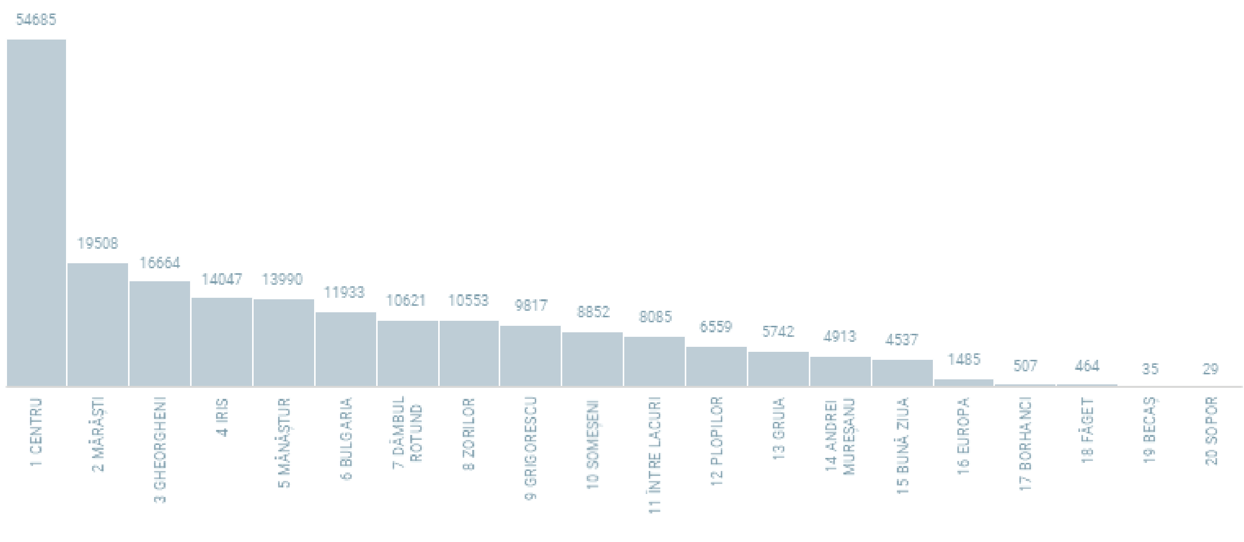

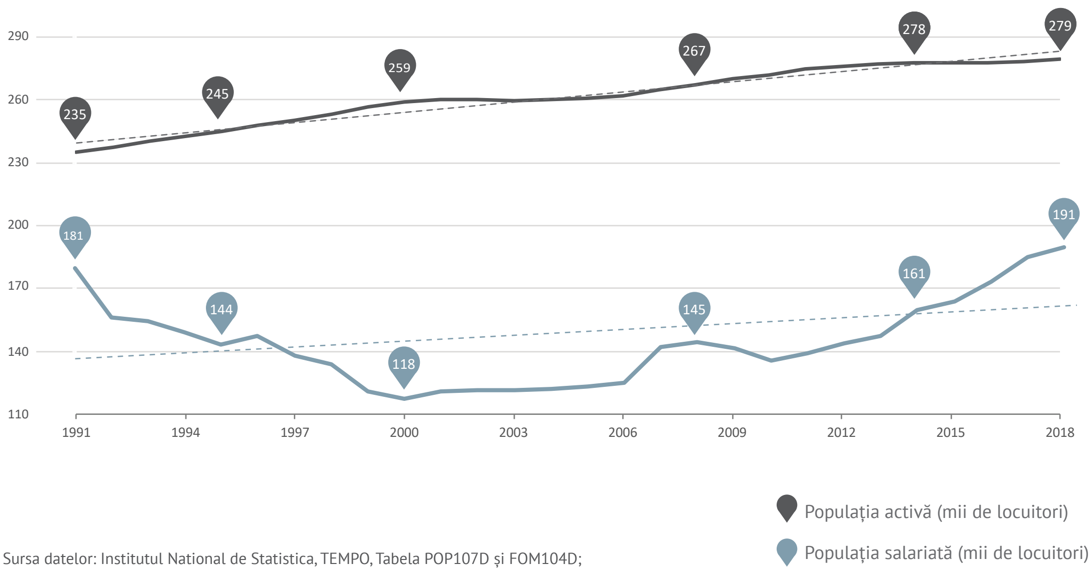
FIGURA 4.

Salariații domiciliați în localitate raportat la populația de vârstă activă, în Zona Metropolitană Cluj, 2019;

FIGURA 5.

Dinamica salariaților la populația de vârstă activă și vârstelor inactive, în Zona Metropolitană Cluj, 2008-2019;

Sursa datelor: Institutul National de Statistica, TEMPO, Tabela POP107D și FOM104D;

MIȘCAREA ZILNICĂ A SALARIAȚILOR

La nivel de județ, una din cinci persoane din populația ocupată face zilnic naveta din localitatea de rezidență. Unul din cinci salariați din Cluj-Napoca face naveta spre locul de muncă: 41,4 mii de persoane lucrează în Cluj-Napoca, însă locuiesc în altă parte. În anul 2018 numărul total de salariați în Cluj-Napoca a fost de 203,9 mii. Cifrele sunt bazate pe salariații raportați de către companii, nu pe baza populației rezidente (domiciliată sau cu flotant) adesea imprecisă.

Din totalul salariaților din județ care fac naveta zilnică, 52% sunt domiciliați în Zona Metropolitană Cluj. În același timp, 83% din navetiștii din județul Cluj respectiv 53,4 mii de salariați au ca destinație Zona Metropolitană Cluj.

Cea mai mare parte din salariații navetiști și anume 96% au ca destinație doar câteva localități din Zona Metropolitană, cele aflate pe culoarul râului Someșul Mic: Gilău, Florești, Cluj-Napoca, Apahida, Jucu. Iar dintre acestea, destinația cea mai populară către care se îndreaptă 78% dintre salariații navetiști este Cluj-Napoca. Aceste localități funcționează ca o conurbație din punct de vedere al pieței muncii.

În Cluj-Napoca, cel mai mare flux de salariați navetiști vine din primul cerc de comune din jurul orașului.

Cei mai mulți navetiști vin din localitatea Florești. În această comună fac naveta 86% din salariați, raportat la persoanele de vârsta activă din localitate, iar 89% din fluxul de migrație este direcționat spre Cluj-Napoca. Acest fapt se datorează compoziției sociale similare a celor două localități: 39% din persoanele de vârstă activă din Florești au educație superioară, în timp ce în Cluj-Napoca 38% au studii universitare. Acești salariați, atât din comună, cât și din oraș, lucrează în economia de servicii din Cluj-Napoca.

O proporție considerabilă din salariații din primul inel de localități din jurul orașului Cluj-Napoca fac naveta, însă fluxul nu este la fel de puternic direcționat înspre oraș. Rațiunile țin și în această situație de compoziția socială din aceste comune în care domină forța de muncă angajată pe poziții manuale.

La nivelul județului există un culoar principal de muncă salariată manuală între Dej-Jucu-Turda și un culoar secundar Aghireș-Gârbău-Baciu, istoric una din zonele extractive ale județului Cluj. Navetismul în comunele peri-urbane, cu excepția localității Florești, este direcționat spre firmele care angajează forță de muncă manuală. După 2011, tot mai multe firme noi au apărut în Zona Metropolitană ori s-au relocat. Cea mai mare parte din aceste firme sunt în sectoarele industriale, transport, logistică și construcții. Cluj-Napoca are foarte multe locuri de muncă cu un astfel de profil, dar tot mai multe companii de acest tip au facilitățile de producție și depozitare pe cele două culoare.

În Cluj-Napoca există două categorii de navetiști: salariații pe poziții manuale, atrași de culoarul principal de muncă industrială și salariații pe poziții non-manuale cu studii superioare care lucrează ca personal de suport în industrie, transport și logistică. Acest fapt face ca intrările spre locul de muncă să fie mai mari din zona de vest a orașului, iar ieșirile spre locul de muncă să fie mai mari spre zona de est a orașului. Fluxurile de trafic se inversează la terminarea programului de muncă.

FIGURA 6.

Salariații navetiști care **ajung** într-o localitate și proporția acestora din populația de vârstă activă domiciliată în localitate, în Zona Metropolitană Cluj, 2018

Sursa datelor: Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2018, Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro: Institutul Național de Statistică, TEMPO, Tabela POP107D ȘI FOM104D, 2018.

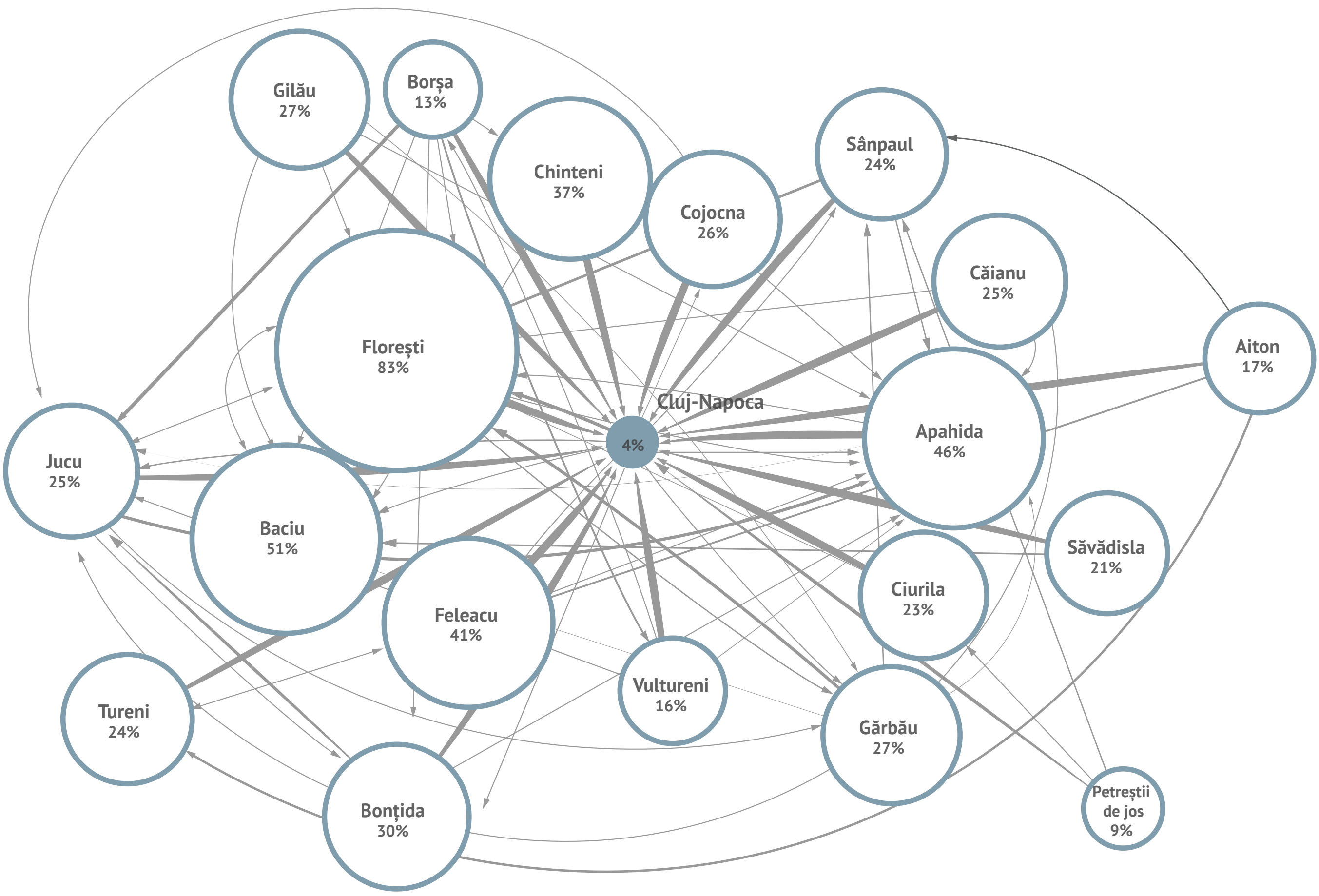
Date tehnice: Salariații navetiști care ajung într-o localitate sunt calculați ca diferența dintre
(a) salariații domiciliați în localitate conform datelor de la INS (FOM104D) și
(b) salariați însumați din bilanțurilor contabile ale firmelor înregistrate în acea localitate.

Datele au fost transformate pentru a preveni distorsiunile generate de modul în care se înregistrează companiile. Angajații unei companii înregistrate într-o localitate pot lucra în punctele de lucru din altă localitate ale companiei. Pentru top 20 de angajatori aceste cifre au fost ajustate de la caz la caz, pe baza informațiilor oferite din documentele oficiale ale companiei sau din interviurile telefonice cu angajații companiei.

Proporția salariaților navetiști care ajung într-o localitate a fost calculată la numărul de persoane de vârstă activă (18-62 de ani) din localitate, conform INS (POP107D) pentru anul 2011.

FIGURA 7.

Salariații navetiști care **pleacă** dintr-o localitate spre celelalte localități din Zona Metropolitană Cluj, 2011

Mărimea cercurilor indică salariații navetiști care pleacă din localitate raportat la numărul de persoane de vârstă activă (18-62 de ani) din localitate.

Poziția cercurilor este astfel calculată încât să minimizeze colectiv tentiunile arcurilor care unesc localitățile, folosind algoritmul Kamada-Kawai: două localități sunt cu atât mai similare și se atrag mai tare cu cât au o proporție mai mare de navetiști care pornesc din origine spre destinație.

10%
90%

Grosimea cercurilor cu săgeți reprezintă proporția salariaților navetiști din localitatea de origine care pleacă spre localitatea destinație.

Sursa datelor: Date agregate la nivel de mapă, Recensământul Populației și Locuințelor 2011, Institutul Național de Statistică, TEMPO, Tabela POP107D, 2011.

Date tehnice: Salariații navetiști care pleacă sunt:
(a)salariații care sunt domiciliați într-o localitate, dar
(b)lucrează în altă unitate administrativ teritorială(codare după localitatea superioară).

MĂRIMEA ECONOMIEI

MĂRIMEA ECONOMIEI LOCALE

Cifra de afaceri și veniturile totale sunt modalități de a estima mărimea unei companii. Cele două mărimi sunt puternic corelate la nivel de firmă, iar când nu se realizează venituri financiare și venituri excepționale, acești indicatori sunt egali. Agregarea veniturilor companiilor la nivel de regiune ne permite să estimăm mărimea economiei locale.

Cifra de afaceri a agenților economici reprezintă totalitatea sumelor facturate (vânzările realizate) pe parcursul unui exercițiu financiar, fără TVA-ul facturat. Aceste sume provin din două surse majore: activitatea de bază, respectiv alte activități.

Veniturile realizate de către o companie includ, pe lângă cifra de afaceri, veniturile financiare, veniturile excepționale și diverse reduceri acordate clienților. Veniturilor totale ale agenților economici reprezintă o modalitate mai robustă de evaluare a performanței și a eficienței activității economice.

Veniturile realizate în mediul privat, ca modalitate de evaluare a eficienței activității economice locale, relevă o evoluție ascendentă semnificativă în perioada analizată.

În anul 2018, aceste venituri erau de aproape 2 ori mai ridicate decât la începutul perioadei de analiză (171%). Mai mult, aproape 88% din acestea au fost obținute în municipiul Cluj-Napoca.

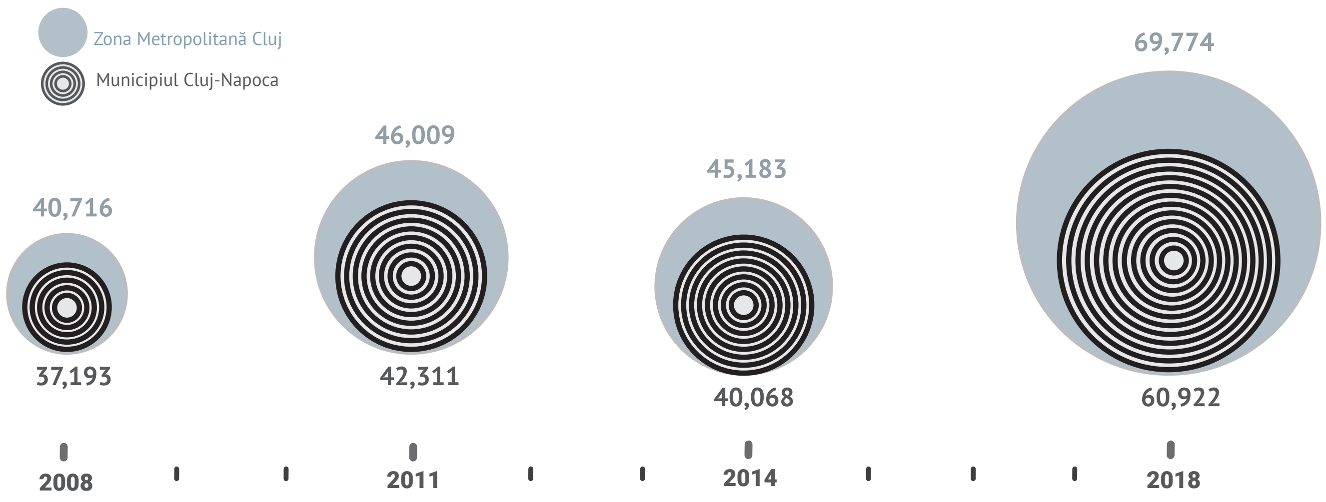
Ponderea reședinței de județ este în scădere în timp, de la peste 93% în 2009 sau 2010, la 88% în 2018, fapt care evidențiază o creștere a importanței comunelor metropolitane și o relocare a activităților în afara municipiului. Scăderea importanței sale în economia Zonei Metropolitane este un indicator al faptului că aceasta din urmă devine o unitate economică regională, că infrastructura dezvoltată în afara reședinței de județ a permis relocarea activităților în cadrul comunelor metropolitane. Cele mai scăzute venituri nu s-au înregistrat în anul 2010, ci în 2012. Totuși, ponderea venitului privat la nivelul comunelor metropolitane crește relativ modest în ultimii zece ani, cu un procent de 5%, indicând astfel o tendință de relocare a unor activități economice înspre comunele metropolitane. Comunele metropolitane cumulau în 2018 doar 14% din venitul privat al Zonei Metropolitane.

Evoluția pozitivă semnificativă a performanței economiei locale a făcut ca în anul 2018, Cluj Napoca să înregistreze cea mai ridicată valoare a veniturilor realizate în mediul privat din România, exceptând Bucureștiul. Acestea au fost de aproape 61 mld. lei, de 3 ori mai mult decât cel mai slab performer dintre polii de creștere, municipiul Iași.

Se observă clar că performanța economică a municipiului Cluj-Napoca este mult mai ridicată în comparație cu ceilalți poli de creștere din România. Veniturile realizate în municipiu reprezintă aproape 25% din suma totală înregistrată în polii de creștere în anul 2018. La polul opus se află Iași, cu o pondere de doar 8%.

În același an, pe locul 2 ca performanță economică s-a situat Timișoara, pol de creștere în care s-au realizat venituri ce reprezintă aproximativ 77% din cele ale municipiului Cluj-Napoca. Brașovul se situează pe locul 3, cu o pondere de 62% din veniturile clujene. Ceilalți trei poli de creștere, Constanța, Craiova și Ploiești, au avut venituri agregate generate de mediul privat la un nivel de aproximativ 47% - 49% din valoarea înregistrată în Cluj-Napoca.

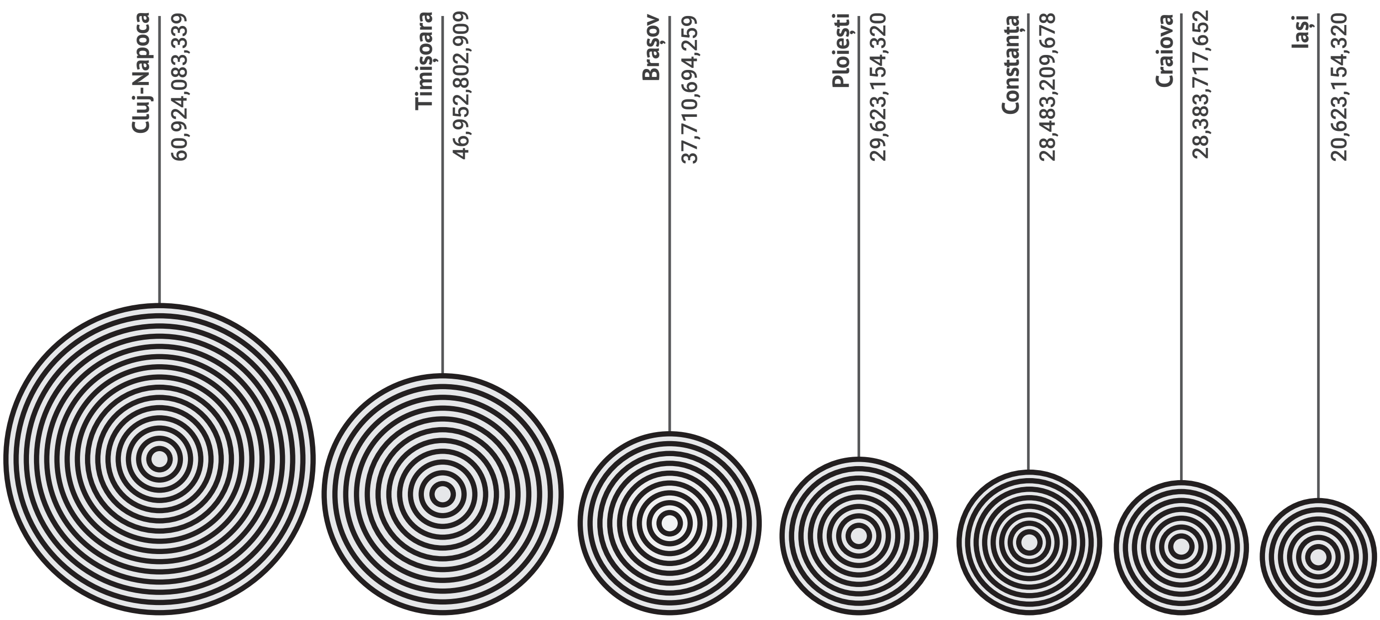
FIGURA 8.
Evolutia veniturilor în sectorul privat în Cluj-Napoca și Zona Metropolitană Cluj, 2009-2018 (în milioane lei)

Sursa datelor: Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2018, Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro.

Date tehnice: Veniturile totale ale agenților economici au fost agregate conform localizării sediului social.

FIGURA 9.
Veniturile private in Cluj-Napoca comparativ cu polii de creștere, 2018 (lei)

Sursa datelor: Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2018, Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro.

Date tehnice: Municipiul București a fost exclus din această comparație datorită efectului de capitală care face ca acest municipiu să aibă un comportament total diferit față de ceilalți poli de creștere.

PRODUSUL INTERN BRUT

La nivelul orașului Cluj-Napoca valoarea Produsului Intern Brut (PIB), exprimat în lei, s a dublat, ajungând la 33.674 mil. lei în anul 2018.

— De asemenea valoarea PIB-ului/locuitor, exprimat în lei s-a dublat, ajungând la 47.854 lei în anul 2018. Cel mai ridicat ritm de creștere s-a înregistrat în ultimii 3 ani cu o rată de creștere anuală mai mare de 10% pentru perioada 2016-2018.

— În întregul interval de timp analizat, doar în 2010 valoarea în lei a PIB-ului global înregistrează o descreștere, fiind vorba de o scădere aproape nesemnificativă, de 1,1% față de anul 2009.
În același an, PIB/locuitor scade cu 0,5% raportat la anul precedent.

Economia locală a Zonei Metropolitane Cluj este caracterizată de creșteri semnificative în ultimii 10 ani, atât în varianta estimată global (milioane de lei), cât și în varianta estimată per capita.

— În decursul ultimilor 10 ani, valoarea PIB-ului exprimat în lei a crescut în mod semnificativ cu 115%, ajungând în 2018 la valoarea de 39,3 mld. lei.

— PIB-ul/locuitor a crescut cu 110%, ajungând la 55.885 lei în anul 2018. Cel mai ridicat ritm de creștere s-a înregistrat în ultimii 3 ani cu o rată de creștere anuală mai mare de 11% pentru perioada 2016-2018.

— În întregul interval de timp analizat, doar în anul 2010 există o descreștere de 0,9% pentru PIB global, respectiv de 0,35% pentru PIB/loc.

Comparând modul de evoluție a celor doi indicatori la nivelul municipiului și la nivelul întregii Zone Metropolitane, se poate concluziona că ambii au înregistrat o creștere importantă, valorile dublându-se în intervalul de timp analizat.

— Ratele de creștere în cazul Zonei Metropolitane Cluj sunt superioare ratelor de creștere de la nivelul orașului Cluj-Napoca (cu aproximativ 10%).

— Diferența între Zona Metropolitană și orașul Cluj-Napoca în anul 2009 a fost de 11%, aceasta crescând la 17% în 2018. În perioada de criză, Zona Metropolitană a fost mai puțin afectată, ratele de scădere fiind mai mici. Mai mult, ratele de creștere în cazul Zonei Metropolitane Cluj sunt superioare celor de la nivelul municipiului.

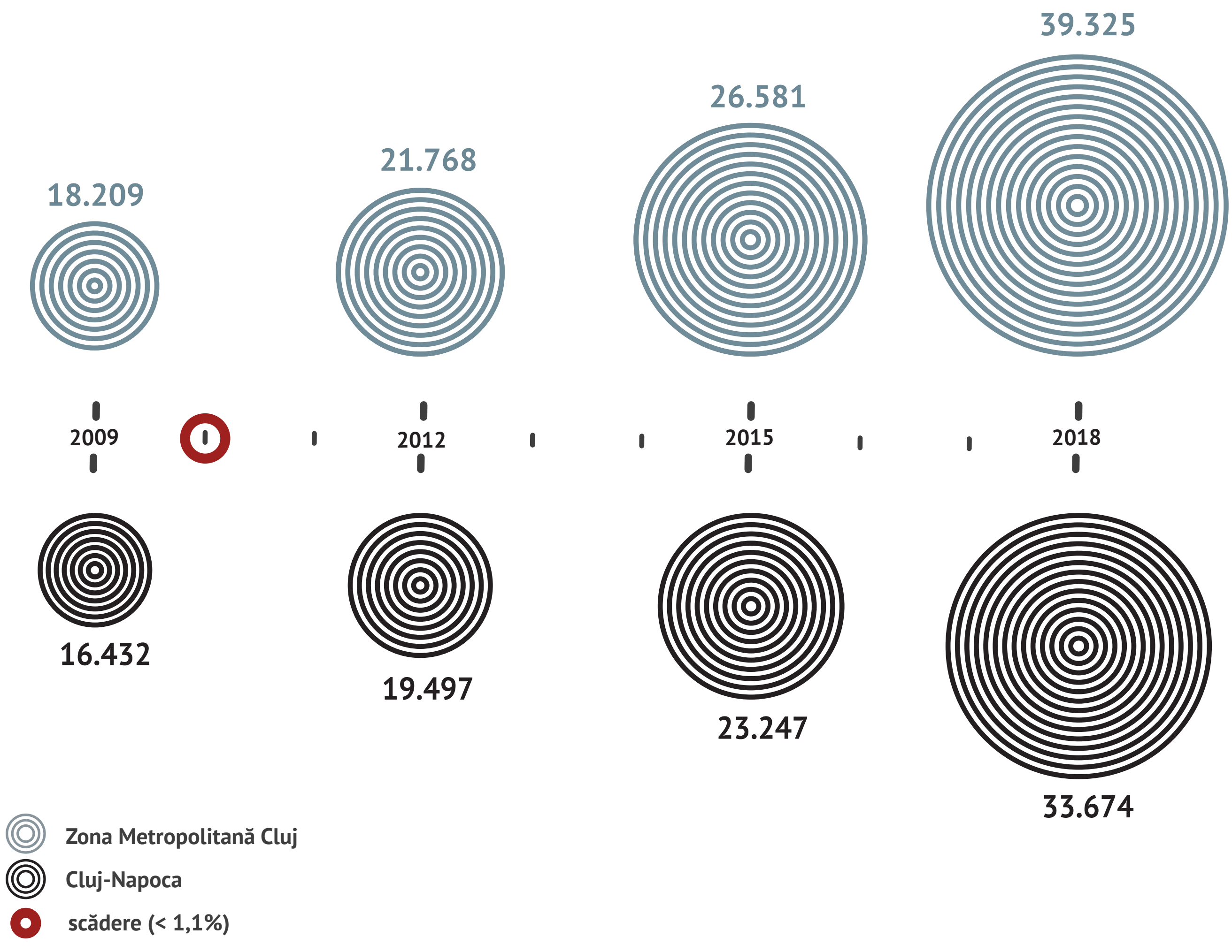
Valorile arată o dezvoltare mai intensă în ultimii ani a Zonei Metropolitane față de cea a orașului.

— Acest fapt poate fi explicat de extinderea unităților de producție sau relocarea lor în afara orașului Cluj-Napoca, relocare bazată pe raportul cost-eficiență și prin dezvoltarea de noi parcuri industriale, atât private, cât și publice.

— O altă explicație a acestor evoluții derivă din teoria convergenței conform căreia într-o entitate de tipul Zonei Metropolitane (o uniune de un anumit tip), se tinde spre o stare de echilibru comun, care face ca zonele mai puțin dezvoltate, în acest caz comunele metropolitane, să înregistreze rate de creștere mai ridicate decât centrul (inițial mult mai dezvoltat – municipiul Cluj-Napoca).

FIGURA 10.

Produsul Intern Brut estimat in Zona Metropolitană Cluj și Cluj-Napoca (milioane de lei)

Sursa datelor

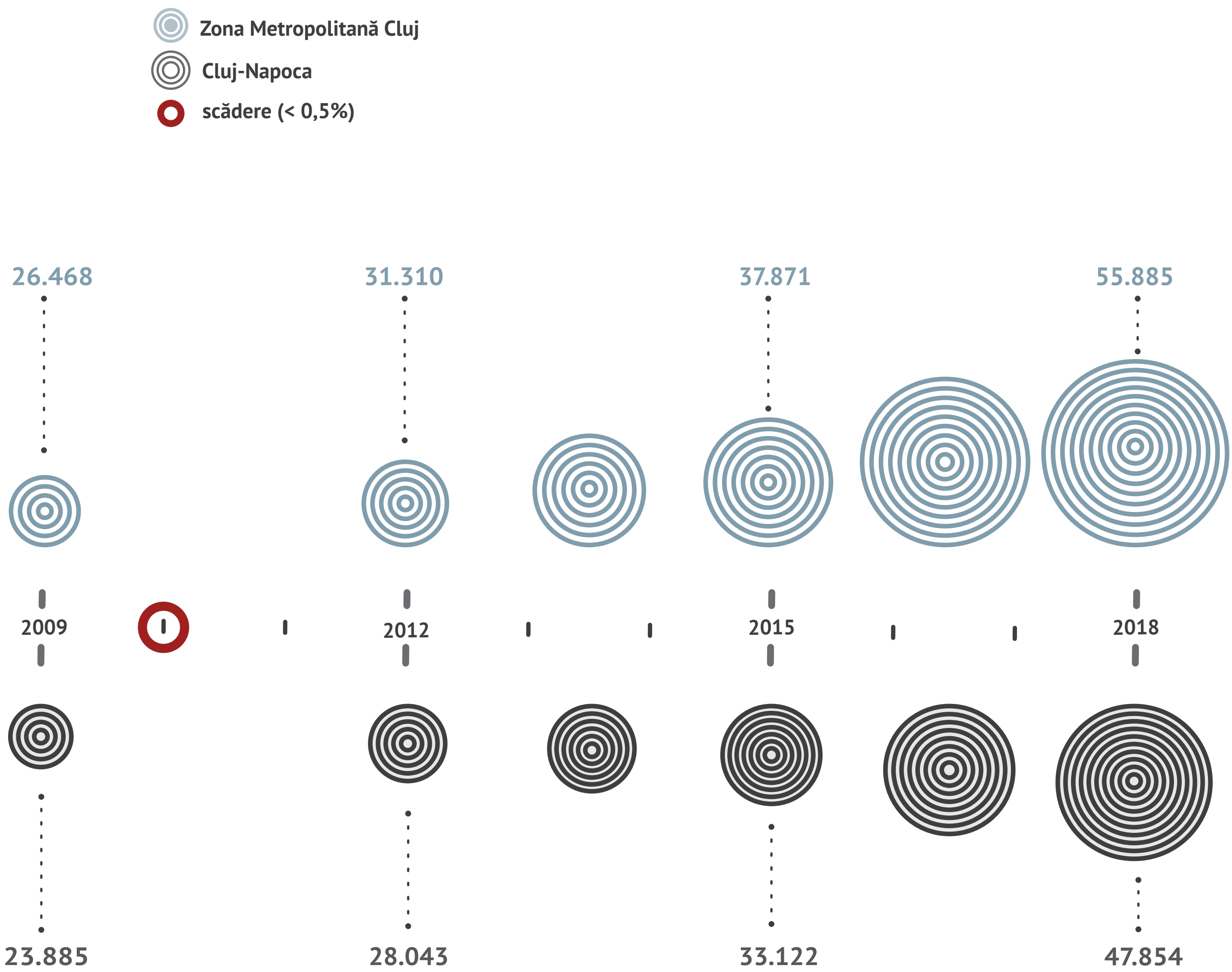
Cifra de afaceri pe coduri CAEN, Agenția Națională de Administrare Fiscală Cluj;
Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2019, Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro; Institutul National de Statistica, TEMPO, Tabela CON103I

Date tehnice

Produsul Intern Brut este un agregat macroeconomic care se calculează la nivele regionale și naționale. Astfel, el nu există estimat oficial la nivel de localitate sau zonă metropolitană. Însă, acesta reprezintă produsul total al activităților economice derulate într-un anumit spațiu. Prin urmare, este puternic corelat cu cifra de afaceri și veniturile companiilor. Urmând acest principiu, am estimat valoarea PIB în Municipiul Cluj-Napoca și în Zona Metropolitana Cluj prin evaluarea comparativă a PIB-ului județean cu cifra de afaceri și veniturile totale ale companiilor. În cazul cifrei de afaceri la nivel de județ, în perioada analizată s-a realizat 84-87% în Zona Metropolitană Cluj și respectiv 74-77% în Cluj-Napoca.

FIGURA 11.

Produsul Intern Brut Estimat per Capita în Zona Metropolitană Cluj și Cluj-Napoca (lei/loc)

Sursa datelor

Cifra de afaceri pe coduri CAEN, Agenția Națională de Administrare Fiscală Cluj; Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2019, Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro; Institutul National de Statistica, TEMPO, Tabela CON103I; Tabela POP7D.

Date tehnice

Produsul Intern Brut Estimat este raportat la populația după domiciliu la 1 ianuarie la nivelul unităților administrativ teritoriale.

VALOAREA ADĂUGATĂ BRUTĂ

Valoarea Adăugată Brută (VAB) reprezintă valoarea nou creată într-o economie. Aceasta este principala componentă în formula de calcul a Produsului Intern Brut prin metoda de producție, alături de impozite, taxe și subvenții pe produs. Spre deosebire de venituri, care se calculează la nivel de agent economic, valoarea adăugată brută este o estimare a eficienței activității economice la nivel agregat, de sector sau economie regională sau națională. Ea contribuie cu aproximativ 90% la formarea Produsului Intern Brut, în cazul României. Ca și în cazul PIB-ului, nici VAB-ul nu este calculată la nivel de localitate, cel mai mic nivel spațial de agregare și calcul fiind cel județean. Metoda de estimare aplicată în cazul PIB-ului a fost aplicată și aici pentru estimarea și prognoza VAB la nivelul municipiului și al Zonei Metropolitane Cluj.

Tendințele regăsite la Produsul Intern Brut la nivelul Zonei Metropolitane se regăsesc și în modelul care caracterizează evoluția valorii adăugate brute în economia locală. Aceasta a avut un trend ascendent semnificativ în perioada analizată, atât în Zona Metropolitană, cât și în municipiul Cluj-Napoca.

— Valoarea adăugată brută s-a dublat în mai puțin de 10 ani. Rata de creștere în Zona Metropolitană Cluj a fost de aproximativ 115%.

— Rata de creștere în Cluj-Napoca a fost de 104%, similar cu alte agregate macroeconomice, mai scăzută decât în cazul Zonei Metropolitane.

— Și evoluția acestui indicator vine să confirme o creștere a intensității activităților economice în comunele metropolitane, înspre sfârșitul perioadei analizate. Această evoluție evidențiază manifestarea unui efect de relocare a activităților dinspre centrul reprezentat de municipiul Cluj-Napoca, înspre zonele sale limitrofe, comunele metropolitane.

Dinamica de creștere a valorii adăugate brute are mai multe surse:

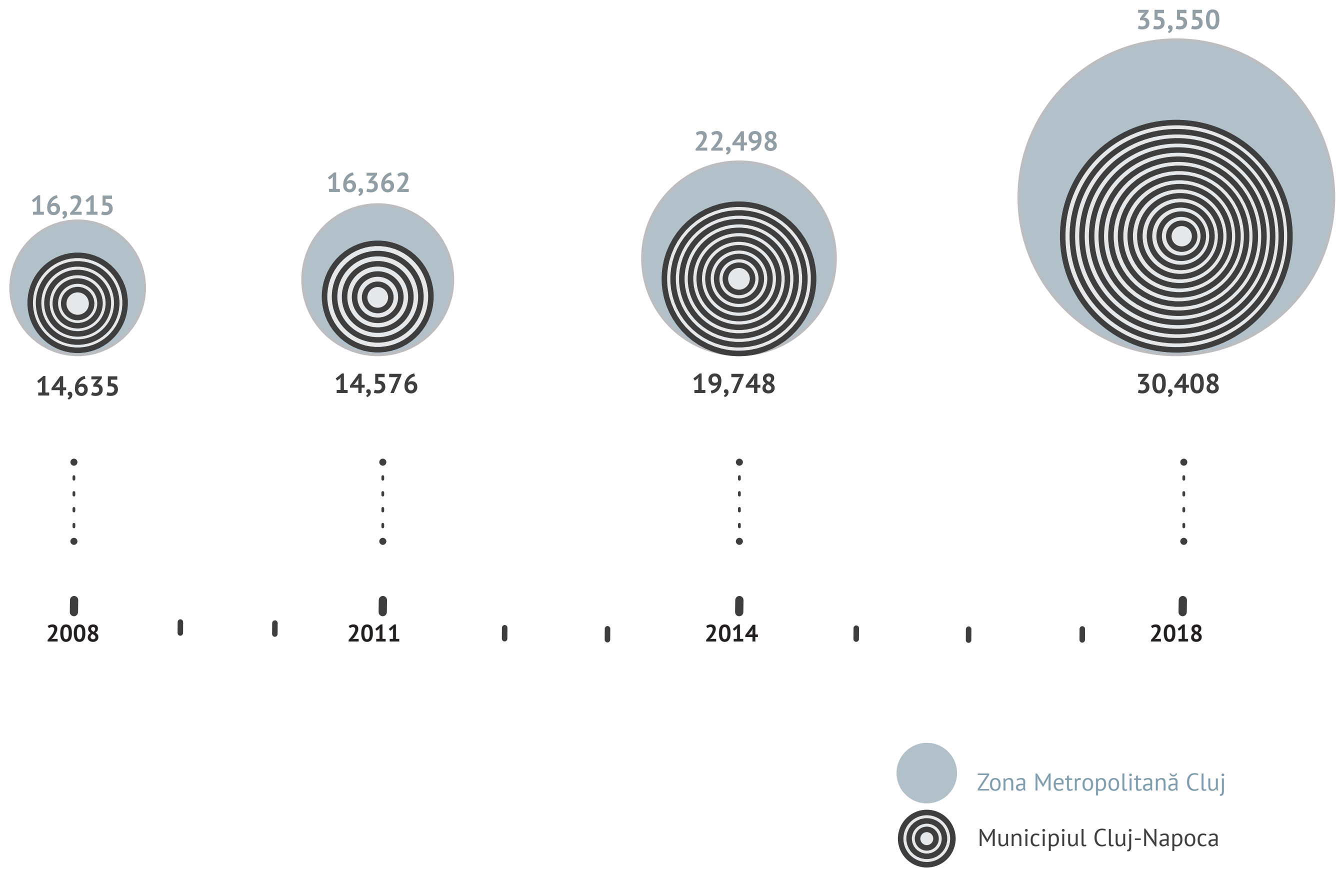
— Deși România, în ansamblul ei este o destinație europeană pentru investiții străine directe menite să facă uz de forța de muncă ieftină, în sectoare intensive în muncă manuală, economia locală a Zonei Metropolitane Cluj a înregistrat o mare parte din investiții în activități din sectorul serviciilor, care aduc o valoarea adăugată brută mai ridicată.

— Adițional, evoluția economiei locale a fost diferită de cea a majorității regiunilor din România, fapt care a permis un anumit nivel de dezvoltare și capitalului autohton. Cea mai mare instituție financiară cu capital românesc, Banca Transilvania, își are sediul central în Cluj-Napoca.

Produsul Intern Brut, veniturile și valoarea adăugată brută confirmă tendința puternic ascendentă a economiei locale în perioada analizată. În plus, toate cele trei mărimi evidențiază creșterea în timp a importanței comunelor metropolitane și a intensificării activităților economice derulate în cadrul acestora. Municipiul continuă să fie motorul Zonei Metropolitane Cluj și județului Cluj.

FIGURA 12.

Valoarea adăugată brută în Cluj-Napoca și Zona Metropolitană Cluj (mil. lei), 2008 - 2018

Sursa datelor:
Valoarea adăugată brută la prețuri de bază pe regiuni NUTS3, Eurostat; Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2019, Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro;

Date tehnice:
Valoarea Adăugată Brută (VAB) nu este calculată la nivel de localitate, cel mai mic nivel spațial de agregare și calcul fiind cel județean. VAB este una dintre principalele componente ale PIB-ului, ea fiind principala mărime care intră în formula de calcul a PIB-ului prin metoda de producție, deoarece ea reprezintă valoarea nou creată în economie. Implicit, metoda de estimare aplicată în cazul PIB-ului a fost aplicată și aici pentru estimarea și prognoza VAB la nivelul municipiului și al Zonei Metropolitane Cluj.

ECONOMIA CLUJULUI ÎN CONTEXT EUROPEAN

În context european, economia locală poate fi plasată la nivel de județ, acesta fiind cel mai scăzut nivel de agregare teritorială aplicat de către Uniunea Europeană.
Având în vedere că, așa cum am arătat, aproximativ 85% din PIB, VAB și venituri se realizează în cadrul Zonei Metropolitane Cluj, evaluarea la nivel județean permite, totuși, o poziționare clară a economiei locale la nivelul Uniunii Europene.

România este, de departe, unul dintre cei mai din urmă performeri dintre membrii Uniunii. O evaluare regională ne arată că performanța economiei locale clujene este mult peste performanța de ansamblu a țării. Clujul este unul dintre cele mai performante județe din zona balcanică a Uniunii Europene, atât în ceea ce privește PIB/loc, cât și VAB.

— După capitala București Clujul are cea mai ridicată valoare a PIB-ului estimată pe locuitor în anul 2016 din România, de 11.400 euro. În acest clasament, județul este situat în cea de a doua grupă decilică de la bază, aproximativ 18% dintre unitățile NUTS3 fiind caracterizate de PIB-uri/loc. mai scăzute.

— În termeni de valoare adăugată brută, se poate observa că există regiuni chiar și în statele vechi membre, precum Spania, Germania sau Franța, care au înregistrat valori mult mai scăzute decât Clujul în anul 2016. Astfel, județul Cluj, se situează în cea de a 6-a grupă decilică, prin prisma acestui indicator. Mai mult de jumătate din unitățile teritoriale europene de acest nivel au avut valori ale VAB în anul 2016 mai mici decât cea a Clujului.

— Analizând distribuția spațială se observă că performanța economică este comparabilă nu doar cu multe regiuni de acest nivel din Europa Central-Estică (pe care Clujul le și surclasează), ci și cu cele ale vechilor membri. Discrepanțele mai ridicate apar în cazul PIB/loc, valoarea nou creată în economia clujeană fiind relativ ridicată.

Global, la nivelul întregii Uniuni Europene, se observă o discrepanță mai mare între statele Vest și Est Europene în cadrul reprezentării valorii PIB-ului/loc. pe regiuni, față de reprezentarea VAB. Acest lucru poate fi explicat prin diferențierea subvențiilor și a taxelor/impozitelor, care are un impact asupra PIB-ului, diferențieri care există nu doar între statele membre, ci și în cadrul lor. Astfel, în cazul Clujului, discrepanța la nivelul PIB este mai redusă față de Vestul Europei decât în rândul celor mai multe județe ale României. Atunci când vorbim despre VAB, poziționarea economiei clujene este și mai bună. Explicația principală vine din activitățile specifice economiei locale derulate în rândul firmelor clujene, cum ar fi, de exemplu, sectorul IT sau cel de sănătate, care aduc o valoarea adăugată brută mult mai ridicată.

— Începând cu anul 2011, România a reintrat pe un trend ascendent din punct de vedere al PIB-ului. Același tip evoluționist este caracteristic și PIB-ului estimat la nivel local, pentru Zona Metropolitană Cluj și pentru Cluj-Napoca. Însă specificitățile economiei locale au făcut ca aceasta să aibă o performanță economică mai ridicată decât economia națională per ansamblul ei, cu creșteri anuale de peste 10%.

— Drept urmare, în anul 2017, ponderea PIB/locuitor în media UE la nivel local a fost mai ridicată decât ponderea medie națională de 32%, astfel: pentru Cluj-Napoca: 32,17%, iar la nivelul Zonei Metropolitane Cluj: 37,23%. În același an, PIB-ul/loc realizat în județ a reprezentat 43,44% din media UE.

FIGURA 13.

Distribuția valorii adăugate brute
la nivel de NUTS3 în Europa, 2016

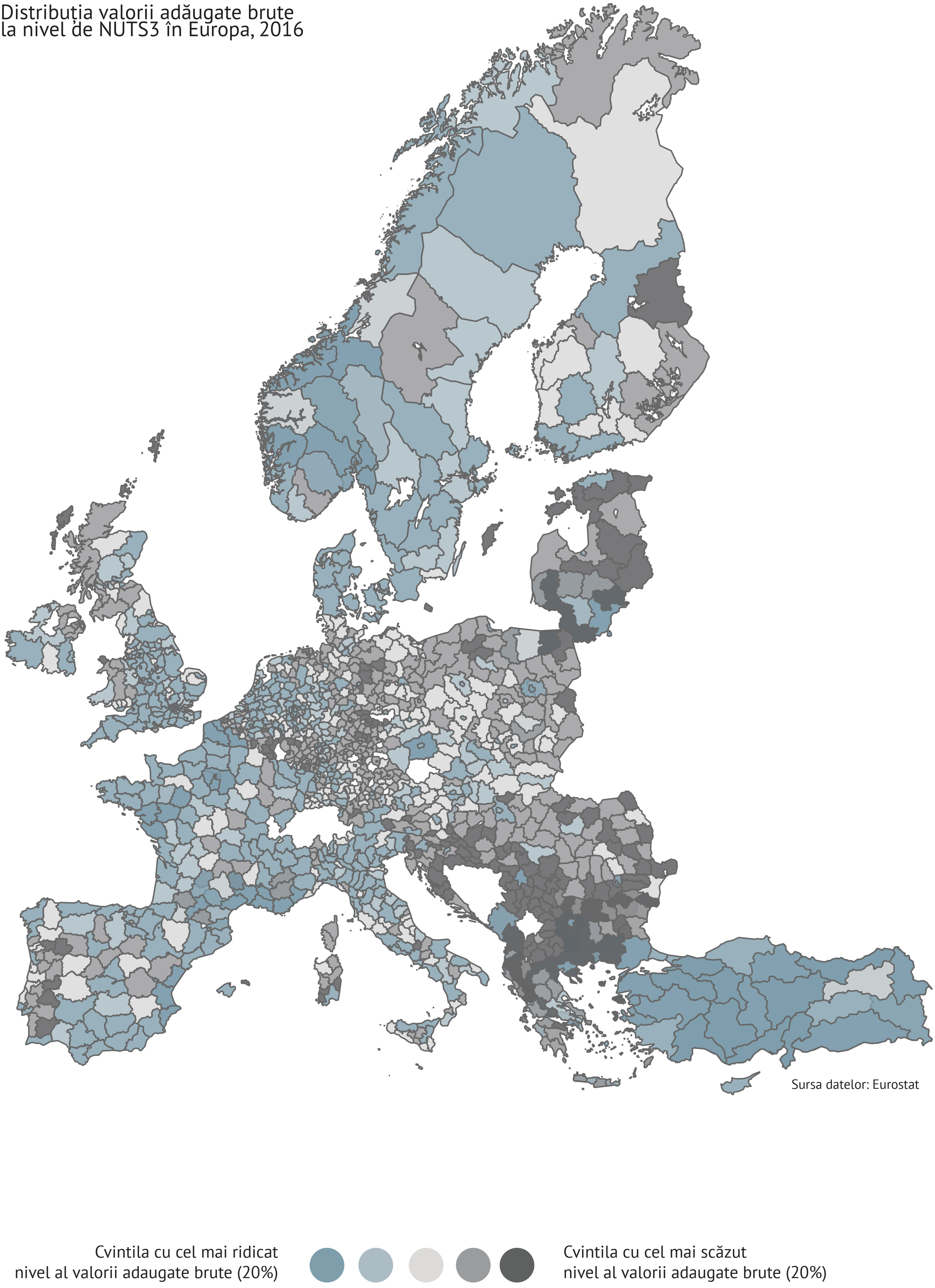
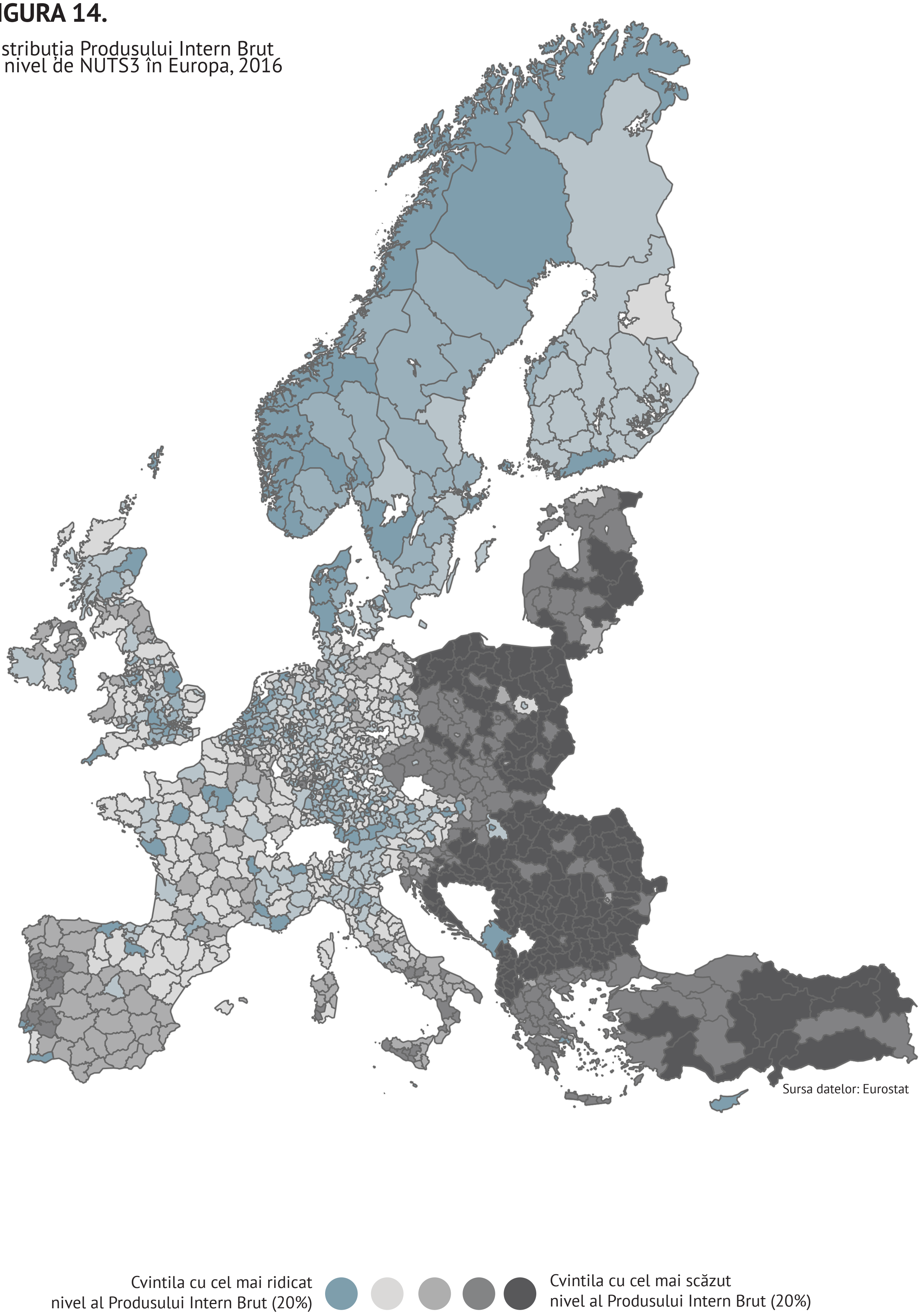

FIGURA 14.

Distribuția Produsului Intern Brut la nivel de NUTS3 în Europa, 2016

ECONOMIE BAZATĂ PE CUNOAȘTERE

„**Economia Creativă**” este un concept menit să cumuleze specificități ale activităților economice legate de creativitate și activități intensive în cunoaștere. Economia Creativă evaluează impactul și contribuția sectorului creativ și de cunoaștere prin prisma ocupării, inovării și a creării de noi locuri de muncă, fiind un indice compozit format din următoarele 3 grupe: (a) locuri de muncă nou create în sectorul creativ, (b) proprietate intelectuală și inovare, (c) locuri de muncă intensive în creativitate și cunoștințe. La nivelul sistemului de indecși ai EuroStat-ului, acest concept definește una dintre cele trei dimensiuni ale indicelui de creativitate în Uniunea Europeană, însă indicatorul este relativ independent și evaluează mărimea sectorului de cunoaștere în cadrul economiei locale.

Stabilirea clasamentelor se face prin gruparea orașelor incluse, pentru a asigura comparabilitatea. Din punct de vedere economic, municipiul Cluj-Napoca este situat în grupa de PIB/loc. 19.000 – 27.000 PPC (paritatea puterii de cumpărare).

Scorul global al municipiului pe economie creativă este de 19,8, care îl poziționează pe locul 16 din cele 50 de orașe. Performanța globală este mai scăzută decât media grupei. Cluj-Napoca vine în clasament imediat după Atena și Liverpool, și este urmat de Limoges și Katowice. Orașe ca Birmingham sau Valencia se poziționează cu mult în urma municipiului ca performanță globală.

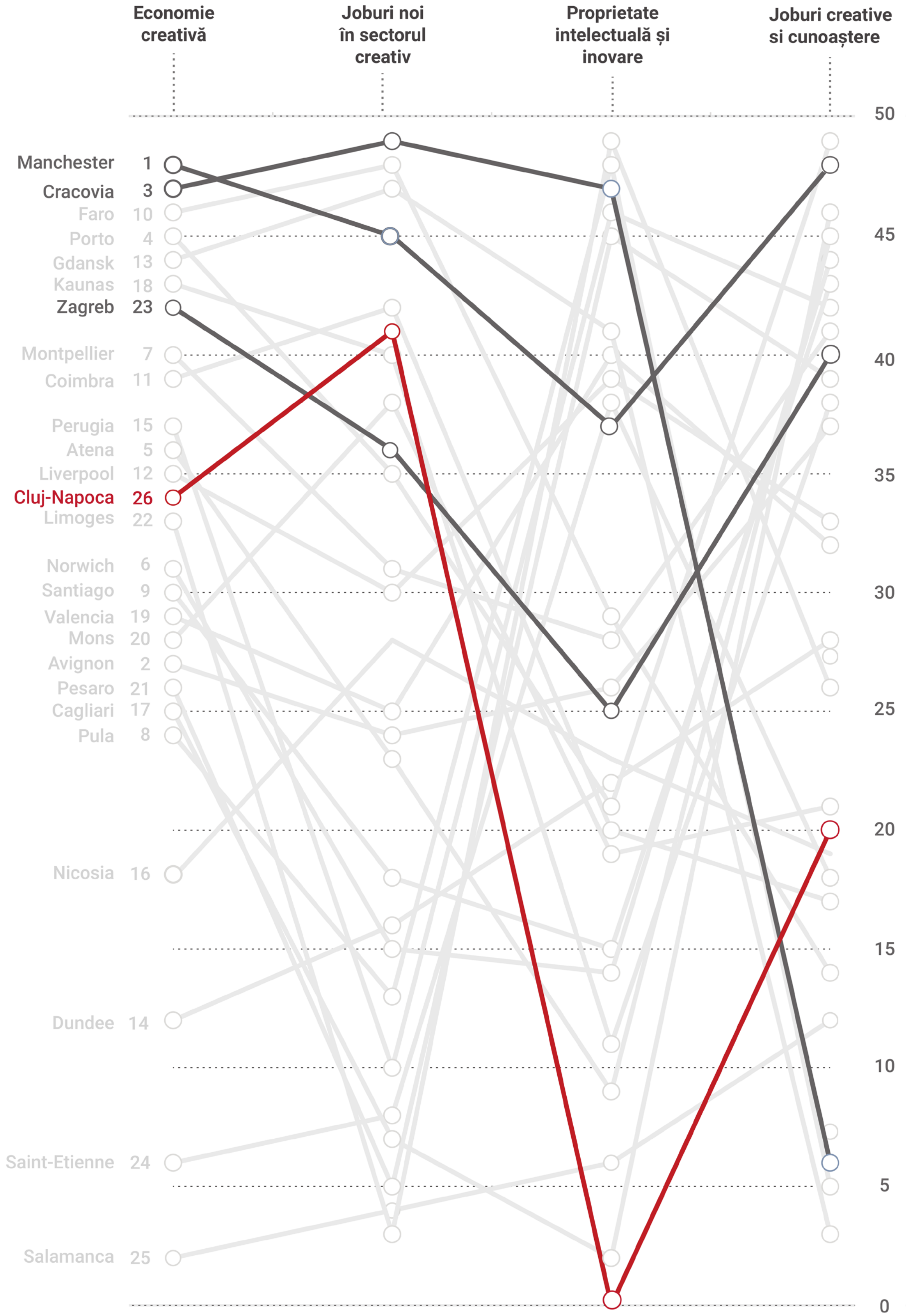
Cea mai bună performanță a fost înregistrată pentru dimensiunea care evaluează locurile de muncă nou create în sectorul creativ – locul 9, cu un scor de 31,4, mult peste media de 23,2 a grupei. Această poziționare se datorează faptului că, raportat la 100.000 de locuitori, în perioada analizată, s-au creat în medie 76,1 noi locuri de muncă în întreprinderi noi de artă, cultură și divertisment, 111,4 în firme noi de media și comunicații și 207,7 în firme noi din alte sectoare creative. Cel mai bun performer din această dimensiune este Cracovia, cu un scor de peste 60 de puncte, triplu față de media grupei și aproape dublu față de scorul orașului Cluj-Napoca.

În ceea ce privește **locurile de muncă intensive în creativitate și cunoștințe**, ClujNapoca se poziționează în partea a doua a clasamentului, pe locul 28. Performerii dimensiunii sunt Porto și Manchester.

Cea mai slabă performanță a municipiului apare pentru partea de proprietate intelectuală și inovare, ocupând ultimul loc în grupa de PIB, cu un scor de doar 0,7 față de media de 18,2. În perioada analizată în raportul Comisiei Europene, în municipiu sau înregistrat doar 3,32 aplicații pentru patente și 2,85 aplicații au fost dezvoltate pentru comunitate (din nou, raportat la 100.000 locuitori). Această plasare arată specificitatea pieței locale, care, mai ales pe partea de servicii în IT și inovare, este caracterizată de externalizare. Din această cauză, produsele finale ale activităților de cercetare, dezvoltare, inovare nu sunt înregistrate local, ci la firma mamă care își are sediul în altă țară.

FIGURA 15.

Distribuția Indicelui de Creativitate în Europa, 2018

Sursa datelor: Eurostat, Creative Cities

VENITURILE PUBLICE

În ultimii zece ani județul Cluj s-a situat întotdeauna în topul județelor cu cele mai mari venituri ale administrațiilor locale, însă de abia în anul 2018 a ajuns pe prima poziție între orașele secundare. Veniturile proprii ale administrației locale evidențiază sumele de care o primărie dispune și pe care le poate cheltui în mediul pe care îl administrează.

Bucureștiul are o poziție de lider, dată de rolul său de capitală, și din acest punct de vedere veniturile sale la bugetul local sunt de aproximativ 5 ori mai mari decât ale celor mai buni performeri în această privință.

Spre exemplu, în anul 2018, conform Institutului Național de Statistică, veniturile bugetelor locale la nivelul României au fost de peste 57.000 mil. lei, în scădere cu aproximativ 9% față de anul precedent, în timp ce municipiul București a înregistrat peste 9.400 mil. lei (creștere cu aproximativ 5% față de 2017), iar următorul clasat, județul Cluj, a înregistrat o valoare de 2.156,6 mil. lei, în scădere cu mai mult de 8% față de 2017.

Scăderea bugetului local din Cluj-Napoca, cât și la nivelul bugetelor locale din țară se datorează unor modificări ale modalității de alocare a veniturilor publice prin legislației nationale începând cu 2017. Primăriile păstrează în mod direct o parte mai mică din impozitele din veniturile private locale și nu mai distribuie direct o parte din salariile din sectorul public.

Și din punctul de vedere al cheltuielilor bugetare județul Cluj s-a situat pe locul 2, după București, în anul 2018. Datorită modificărilor legislative, cheltuielilor publice a fost tot în scădere față de anul anterior, cu o diminuare de aproximativ 4%.

În ceea ce privește rezultatul execuțiilor bugetare, județul Cluj a fost excedentar începând cu anul 2013. Dintre județele aferente polilor de creștere, doar județele Dolj și Cluj au avut excedente bugetare în anul 2018, de 4,3 mil. lei, respectiv 22,4 mil. lei. Județele Brașov, Iași, Constanța, Prahova și Timiș au avut toate deficite bugetare înregistrate în exercițiul financiar 2018.

La începutul perioadei de analiză, veniturile totale ale Primăriei Cluj-Napoca erau de aproximativ 610 mil. lei, în timp ce la nivel metropolitan ele erau 730 mil. lei.

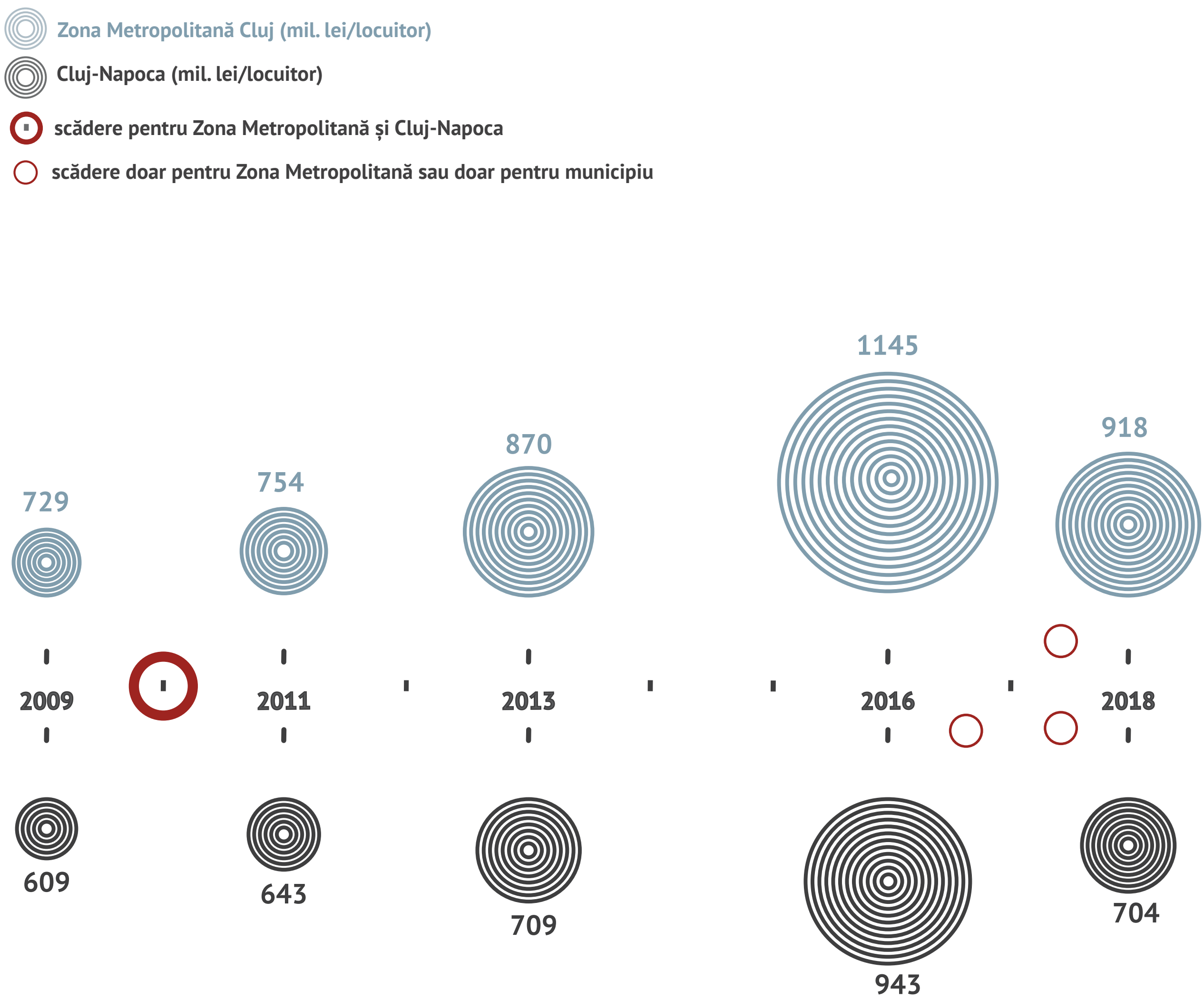
Criza financiară internațională a avut un impact și asupra acestui indicator, anul 2010 înregistrând valoarea cea mai scăzută din perioada analizată. Începând cu anul 2011 a avut loc o evoluție pozitivă progresivă la nivelul municipiului până în anul 2016 veniturile totale crescând cu peste 50%.

În ceea ce privește Zona Metropolitană, până în anul 2017, creșterea a fost de aproape 60%, cu o scădere accentuată în 2018, de aproximativ 20%, după modificările legislative.

Raportarea acestor venituri la numărul de locuitori relevă faptul că pe tot parcursul perioadei analizate, Primăria Cluj-Napoca a dispus de o sumă per capita sensibil mai mare decât valoarea agregată medie la nivel de Zonă Metropolitană. Cel mai scăzut nivel al veniturilor/capita s-a înregistrat în anul 2010, de 1.758 lei/loc. la nivelul ZMC, respectiv de 1.855 lei/loc. în municipiu. Cea mai mare sumă per capita disponibilă a fost înregistrată în anul 2016 – 2.902 lei/loc. în Cluj-Napoca, respectiv 2.714 lei/loc. în ZMC, cu 65%, respectiv 46% mai mult decât în anul 2010.

FIGURA 16.

Veniturile totale ale primăriilor în Zona Metropolitană Cluj și în Cluj-Napoca, 2009-2018 (mil. lei)

Sursa datelor: Execuțiile Bugetare de pe paginile web a fiecărei primării din Zona Metropolitană Cluj, 2018

Date tehnice: Veniturile totale proprii fiecărei localități sunt formate din totalitatea taxelor locale, plăți pe veniturile realizate de rezidenți, agenți economici și institutii publice și care rămân la nivel local, respectiv alte plăți. Produsul intern brut reprezintă o agregare a activității economice dintr-o anumită zonă.

O parte a acestor sume se întorc în economia locală sub formă de taxe și impozite. Utilizând informațiile furnizate de primăriile componente ale Zonei Metropolitane Cluj privind execuțiile lor bugetare, s-au calculat veniturile totale proprii fiecărei localități.

STRUCTURA ECONOMIEI

STRUCTURA ECONOMICĂ SECTORIALĂ

O defalcare a veniturilor private pe marile sectoare de activitate arată că în economie au crescut în mod semnificativ proporțiile veniturilor din comerț și din servicii, care au ajuns în 2018 să fie 43,2% și respectiv 28,4% din veniturile metropolitane agregate. Proporția sectorului de construcții a rămas relativ stabilă în ultimii zece ani, având variații în jurul mediei de 10,2% din veniturile totale. Industria este pe un trend descrescător, scăzând de la 25,5% din veniturile totale în 2008 la 18,6% în 2018.

Sectorul de servicii a avut cea mai importantă creștere ca pondere în veniturile din economia locală. În ultima decadă, creșterea medie anuală a fost de 12,1%, iar veniturile s-au dublat. Excepție face anul 2011 când veniturile sectorului s-au contractat cu 20%. Momentul Crizei Financiare Internaționale din 2008 s-a resimțit în acest sector și în Cluj-Napoca. Aceste valori pot să construiască un orizont de anticipare legat de modul în care se va resimți o eventuală contracție a economiei globale în următoarea decadă.

Sectorul de comerț a avut o creștere medie anuală de 9,6% în ultima decadă. Excepție face anul 2009 când veniturile sectorului s-au contractat cu 16%. Pentru acest sector, acesta a fost anul în care s-a resimțit criza.

Sectorul de construcții este cel mai instabil. O contracție de 16,2% precum cea din anul 2014, a fost urmată de o creștere de 30% a veniturilor în 2015, ca apoi 2016 să fie un an fără nici un fel de creșteri. În mare măsură, aceste variații pot fi atribuite modului în care este structurat acest sector: în 2018, 183 de companii care aveau cel mult trei angajați realizau 10% din veniturile și 28% din profiturile sectorului. Aceste companii joacă rolul de ofertant de servicii și intermediari. Cel mai probabil ele ar trebui clasificate în sectorul de servicii. De asemenea, există un ritm de încheiere a marilor proiecte de construcții cu efecte asupra veniturilor.

O defalcare a valorii adăugate brute pe marile sectoare de activitate în Zona Metropolitană Cluj arată că toate au înregistrat creșteri ale valorii adăugate brute în timp. În plus, relevă specificul economiei locale care este preponderent bazată pe comerț și servicii. În momentul de față aceste două sectoare cumulează peste 70% din valoarea nou creată în economia locală, în timp ce agricultura, deși a înregistrat o creștere de peste 6 ori, nu produce nici măcar 1% din aceasta.

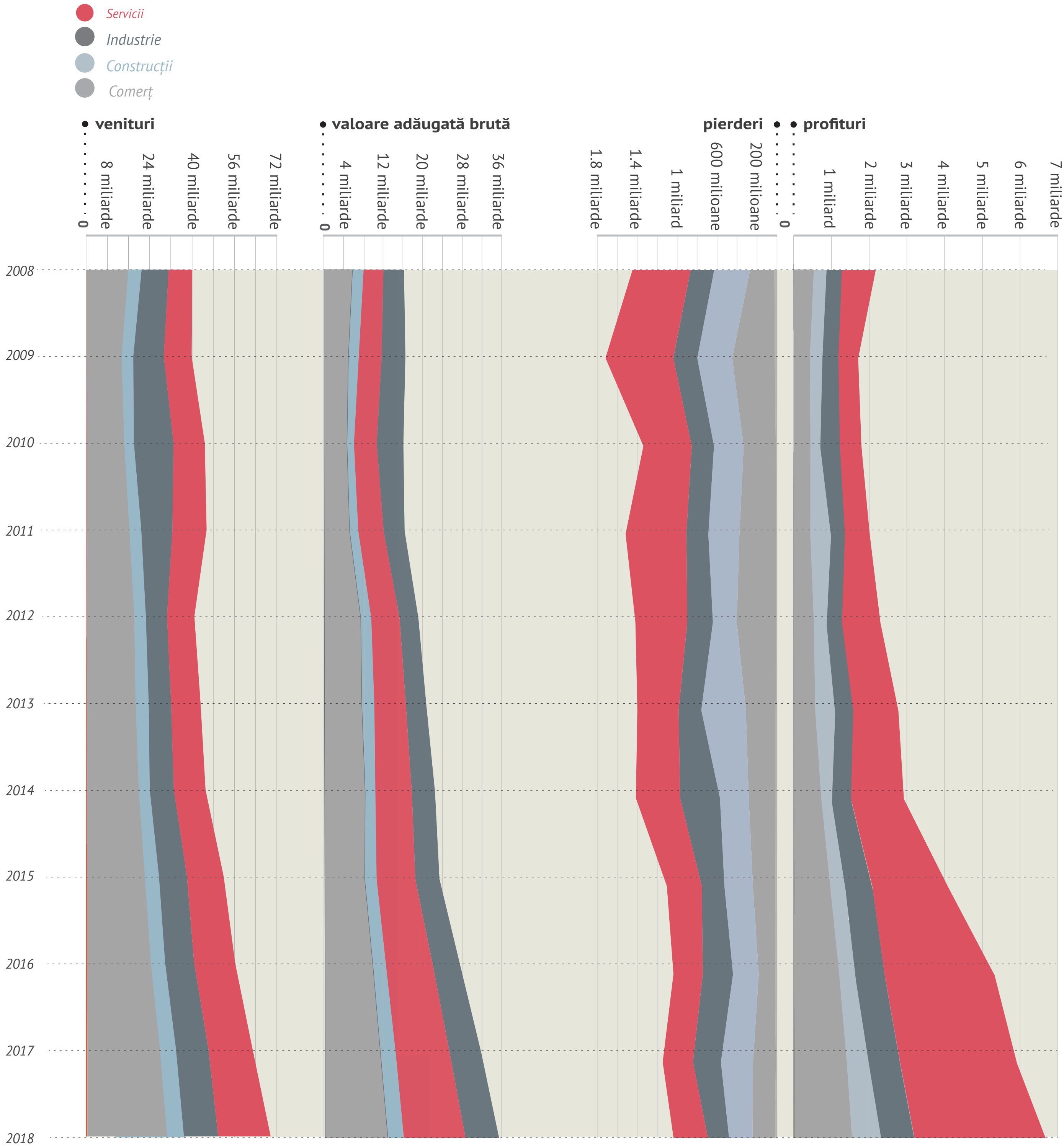
Comerțul a avut o pondere relativ constantă, în jur de 35 - 36%, cu scăderi semnificative până la 29% în perioada de criză (2009, 2010). În comerț se obținea cea mai ridicată valoare adăugată brută în anul 2008, de aproape 6000 mil. lei. Până în anul 2018, aceasta a crescut cu aproximativ 120%.

Deloc surprinzător cea mai evidentă evoluție a avut loc în sectorul serviciilor care, deși a pornit de la un nivel inițial mult mai scăzut (aproximativ 4.000 mil. lei, cu peste 30% mai puțin decât comerțul), în anul 2018 a ajuns să producă aproximativ aceeași valoare adăugată brută (peste 12.500 mil. lei). Valoarea nou creată în sectorul serviciilor a crescut de peste 3 ori în perioada analizată, astfel că, de la o pondere de 25% în totalul economiei, acesta a ajuns la peste 35%.

Evoluțiile serviciilor și comerțului au dus la o scădere a importanței sectoarelor de construcții și industrie în economia locală, de la peste 13%, respectiv 25% în anul 2008, la 9%, respectiv 19% în anul 2018, deși, în valoarea absolută, și acestea au înregistrat creșteri.

FIGURA 17.

Dinamica veniturilor, a valorii adăugate brute, a pierderilor și a profiturilor pe sectoarele economice din Zona Metropolitană Cluj, 2008-2018

Sursa datelor: Valoarea adăugată brută la prețuri de bază pe regiuni NUTS3, Eurostat; Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2018, Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro

Date tehnice: Veniturile, datoriile și profitul societăților comerciale au fost agregate la nivel de Zonă Metropolitană și dezagregate pe sectoare folosind codurile de clasificare a activităților din economia națională (CAEN). Valoarea Adăugată Brută este raportată la nivel de județ (NUTS3) pe categorii de activitate.

Dezagregarea s-a făcut proporțional cu cifra de afaceri agregată la nivel de zonă metropolitană pe sectoare economice. Clasificările activităților sectoarelor economice au fost compatibilizate cu cele europene. Prin urmare, transportul și logistica au fost agregate alături de comerț.

PROFITURI

Datorită modelelor de afaceri diferite, profitul, chiar dacă este o măsură a eficienței unei companii, nu permite comparații intersectoriale. Centrele captive care oferă suport pentru afaceri urmăresc reducerea costurilor, în timp ce companiile transnaționale de retail urmăresc realizarea profiturilor din rulaje mari. Cu toate acestea, putem evalua activitățile economice din punct de vedere al performației în interiorul unui sector pentru anul 2018.

——— În Servicii, în anul 2018, activitățiile cele mai profitabile în Zona Metropolitană Cluj au fost serviciile financiare și asigurările (36%) și tehnologia informației & comunicații (24,2%). Dacă excludem Banca Transilvania, ierarhia între subsectoare se modifică, iar tehnologia informației realizează 30,3% din profituri, iar serviciile financiare 20%.

——— În Comerț, cele mai profitabile subsectoare sunt: comerțul cu combustibil (24%), transportul (14%), comerțul cu autoturisme și piese (11%) și comerțul cu materiale de construcție și pentru producție (10%). Mol România ocupă o poziție dominantă în comerț, realizând un sfert din profitul agregat al sectorului.

——— În Industrie, subsectorul producție de utilaje avansate realizează un sfert din profituri. O parte importantă din companiile industriale sunt conectate la fluxurile continentale de producție de componente de mașini, cum este și cazul industriei chimice, care realizează mase plastice pentru autoturisme (16,7%), a industriei produselor de metal (10,7%) și a industriei propriu-zise a automotivelor.

Folosind profitul, putem totuși evalua performanța unei companii chiar dacă activează în sectoare diferite, raportându-l la angajați sau la capitalul investit. Vom folosi prima variantă, și anume raportarea profitului la numărul de angajați, pentru că permite o evaluare mai precisă a mecanismelor contemporane de formare a valorii: cunoaștere, reputație, relaționare și alte tipuri de intangibile ale unei companii generate de către abilitățile și talentele angajaților. Cluj-Napoca are o economie orientată preponderent spre servicii, iar profitul pe angajat permite o evaluare mai precisă a celor mai performante subsectoare din punct de vedere al acestor tipuri de active intangibile.

——— Companiile din Zona Metropolitană Cluj pot opta în modelul lor de afaceri pentru un raport echilibrat între capitaluri investite și resursă umană sau pot prefera să substituie un element cu altul. Această decizie generează o serie de curbe de substituție. La un pol avem companiile de servicii în construcții și tranzacții imobiliare, care au un număr foarte mic de angajați și profituri foarte mari. La celălalt pol al curbei sunt companiile industriale de automotive, în care profitul este realizat pe baza folosirii unui număr mare de angajați care prestează munci manuale.

——— Companiile care nu intră pe o curbă de substituție și au modele diferite de afaceri sunt: sectoarele financiare, utilitățile și combustibilii. Aceste subsectoare sunt dominate de una sau două companii mari, cu procente mari de piață și cu mulți angajați. Cele trei sectoare cheie globalizate în servicii, tehnologia informației & comunicații, servicii de suport pentru afaceri și inginerie & cercetare-dezvoltare conțin cele mai profitabile companii care folosesc resurse umane cu un nivel de calificare mult superior. Per ansamblu, sectorul industrial folosește mult mai mulți angajați în realizarea profitului (în medie 40 de angajați), în timp ce sectoarele comerciale realizează profituri mai mari folosind un număr mai redus de angajați (în medie 8 angajați per companie).

FIGURA 18.
Structura profiturilor pe categorii de activități în Zona Metropolitană Cluj, 2018

Sursa datelor: Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2018, Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro

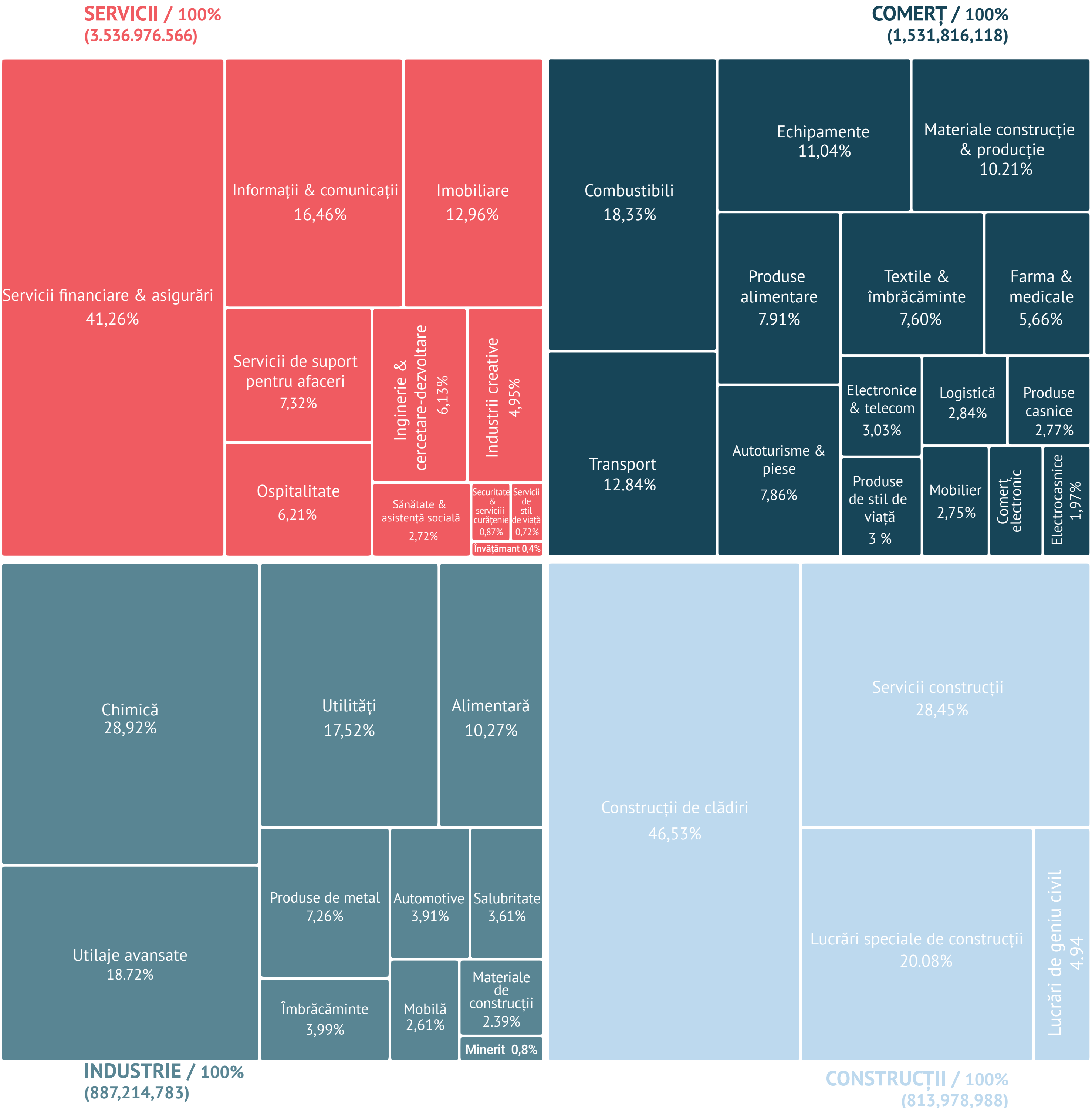
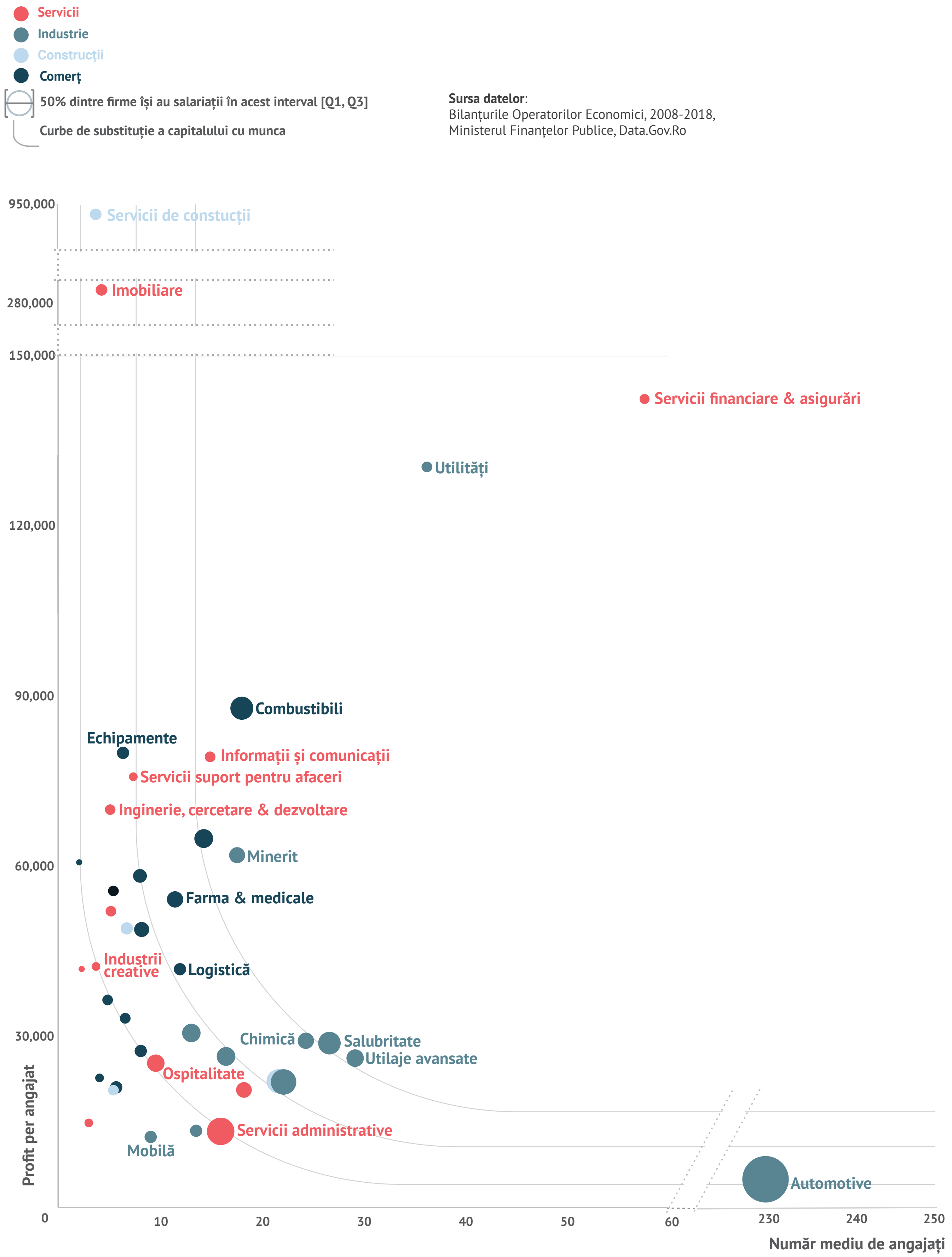

FIGURA 19.

Distribuția profiturilor pe angajat pe subsectoare economice în Zona Metropolitană Cluj, 2018

Sursa datelor:
Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2018,
Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro

TABEL 1. **Profitul per angajat și media salariaților pe subsectoare economice, în Zona Metropolitană Cluj, 2018**

	Profit	Profit per angajat (x)	Număr mediu de angajați (y)
Zona Metropolitană Cluj	**6,809,812,368**	**60,526**	**9**
Servicii	**100% (3.536.976.566)**	**73.442**	**9**
Imobiliare	13%	284.523	3
Servicii financiare & asigurări	41%	142.618	53
Informații &comunicații	16%	79.450	15
Servicii de suport pentru afaceri	7%	75.951	7
Inginerie & cercetare-dezvoltare	6%	70.155	5
Sănătate & asistență socială	3%	52.221	5
Industrii creative	5%	42.486	4
Învățământ	0%	42.049	2
Ospitalitate	6%	25.449	10
Securitate și servicii de curățenie	1%	20.723	18
Servicii de stil de viață	1%	14.913	3
Servicii administrative	0%	13.432	16
Comerț	**100% (1.531.816.118)**	**35.606**	**7**
Combustibili	18%	87.996	18
Echipamente	11%	80.135	6
Electrocasnice	2%	65.037	14
Comerț electronic	2%	60.850	2
Materiale de construcție &producție	10%	58.451	8
Farma & medicale	6%	54.313	12
Electronice &telecom	3%	48.998	8
Logistică	3%	42.006	12
Produse casnice	3%	36.592	5
Îmbrăcăminte &textile	8%	33.353	7
Autoturisme & piese	8%	27.600	8
Produse de stil de viață	3%	22.856	4
Transport	13%	21.407	6
Produse alimentare	8%	21.179	6
Industrie	**100% (887.214.783)**	**32.086**	**22**
Utilități	18%	130.262	31
Minerit	1%	62.111	18
Produse de metal	7%	30.770	13
Chimică	29%	29.392	24
Salubritate	4%	28.964	27
Materiale de construcții	2%	26.640	17
Utilaje avansate	19%	26.335	29
Automotive	4%	25.118	234
Îmbrăcăminte & textile	8%	22.134	22
Alimentară	10%	13.538	14
Mobilă	3%	12.440	9
Construcții	**100% (813.978.988)**	**108.043**	**7**
Servicii construcții	29%	944.758	1
Construcții de clădiri	47%	49.195	7
Lucrări de geniu civil	5%	22.270	22
Lucrări speciale de construcții	20%	20.690	5
Agricultură	**39.825.913**	**55.802**	**5**

COMERȚUL EXTERIOR

În top 100 la nivelul județului se află 66 de firme exportatoare de bunuri din Zona Metropolitană Cluj și 53 în Cluj-Napoca. Firmele din Zona Metropolitană sunt reprezentate în proporție de aproximativ două treimi de producătorii industriali, totalizând o cifră de afaceri de 6.258 mil. lei în anul 2018. Aproximativ 27% dintre exportatorii din Zona Metropolitană Cluj au ca obiect de activitate comerțul

Cifra de afaceri a acestor firme a avut un puternic trend ascendent în perioada 2008-2018, de la o valoare totală de aproximativ 2.613 mil. lei până la 9.212 mil. lei. Modelul de previziune economică aplicat indică posibilitatea atingerii nivelului de aproape 12.000 mil. lei ca cifră de afaceri pentru aceste companii în 2020.

Productivitatea muncii în cadrul acestor firme a avut un salt cantitativ semnificativ, cifra de afaceri la nivelul anului 2018 fiind de 3,5 ori mai mare decât în 2008, în timp ce numărul angajaților a crescut de 1,8 ori în aceeași perioadă. Avem o dublare a productivității muncii pe parcursul celor 11 ani analizați.
Din punct de vedere al numărului de salariați, firmele exportatoare din Zona Metropolitană dețin în anul 2018 aproape 19 mii de angajați, aproape dublu față de nivelul anului 2008.

Numai două dintre firmele din Zona Metropolitană Cluj se află în top 100 exportatori la nivel național și 39 în top 1000. Acest aspect se explică prin tranziția activităților desfășurate de firmele locale, în ultimii 20 de ani, dinspre producția de bunuri înspre servicii. Balanța comercială de bunuri a județului Cluj este una negativă, importurile depășind exporturile cu 61% la nivelul anului 2018. Prin comparație cu valorile înregistrate la nivel național, exporturile reprezintă 2,6% din totalul bunurilor exportate, iar importurile reprezintă 3,3% din totalul bunurilor importate.

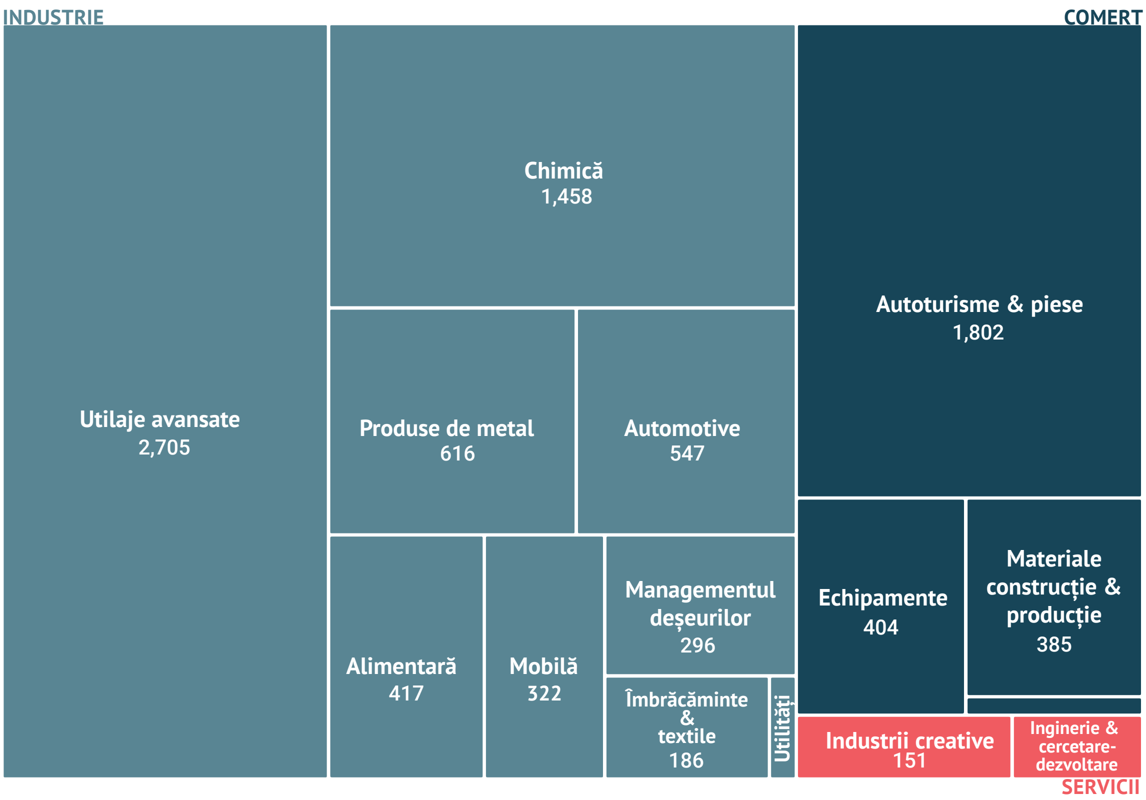
Structura bunurilor exportate poziționează pe primul loc exporturile de Mașini și echipamente electrice (41% din total), următoarele categorii semnificative de bunuri pentru export fiind Produse metalice (9%), Materiale plastice (8,5%), Mobilier (7,4%), Mijloace și materiale de transport (6,6%), Hârtie și produse din hârtie (6,2%). Importurile urmează o structură asemănătoare, respectiv Mașini și echipamente electrice (25,7%), Produse minerale (15%), Produse metalice (12%), Materiale plastice (9%), Mijloace și materiale de transport (8%), Hârtie și produse din hârtie (6%), Produse chimice (5,5%).

Însă trebuie menționat faptul că statisticile oficiale evaluează comerțul exterior doar prin prisma bunurilor, ignorând transferurile externe de servicii. Această abordare dezavantajează Zona Metropolitană Cluj, care participă la economia globală nu atât prin exporturile de bunuri, ci prin economia de servicii externalizate.

În ciuda faptului că concentrează doar 17% din veniturile private din România în sectorul tehnologiei informației, Cluj-Napoca generează peste 80% din exporturile României din acest domeniu (Pierre Audoin Consultants 2019). Cea mai mare parte din exporturi sunt produse cu valoare adăugată mică, 70% din exporturile din orașul Cluj-Napoca sunt componente de software externalizate (outsourcing). Doar 30% sunt produse locale sau produse complexe cu valoare adăugată mare (ITech Transilvania Cluster 2016).

Din toate orașele României, în Cluj-Napoca domeniul tehnologiei informației este de departe cel mai puternic internaționalizat, cuplat la circuitele de capital global, angajații din acest domeniu fiind puternic mobili și în contact continuu cu marile centre europene și americane de producție de software.

FIGURA 20.
Distribuția veniturilor top 66 exportatori din Zona Metropolitană Cluj, 2018

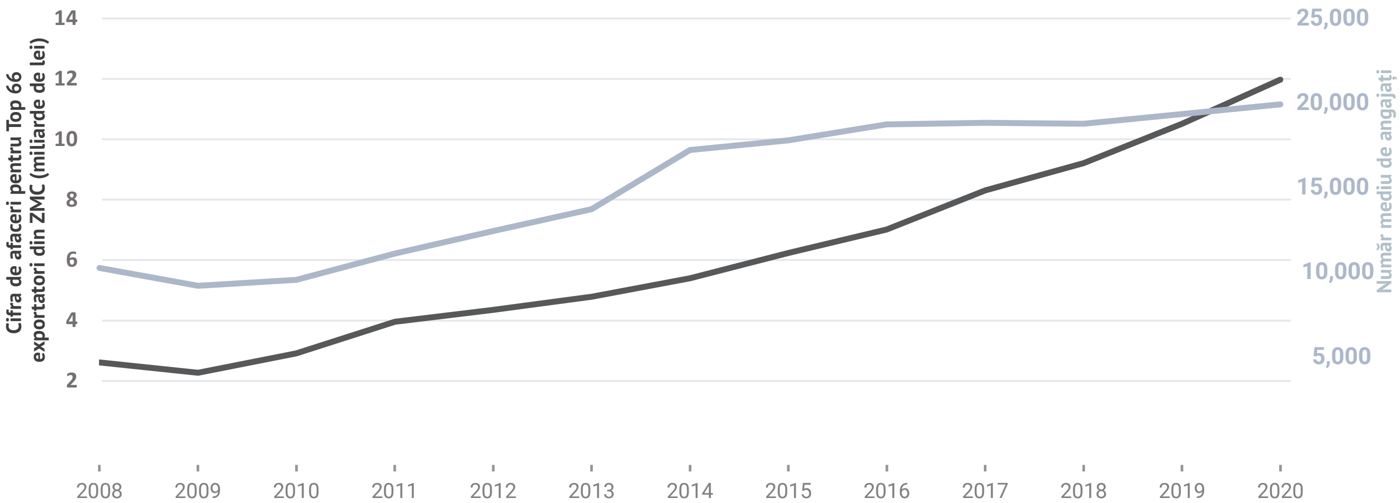

Sursa datelor: Top 100 de exportatori din Județul Cluj, Camera de Comerț Cluj, 2018

FIGURA 21.
Balanța comercială a judetului Cluj in 2018 (mil. Euro)

FIGURA 22.
Evolutia cifrei de afaceri și a numărului de angajați pentru Top 66 exportatori din ZMC si estimări pentru 2020

COMPANII START-UP

Un start-up (o companie în demaraj) este o companie care, în primii trei ani succesivi de la înființare, are creșteri anuale de minim 20% ale veniturilor. În ultimii opt ani, s-au înființat în medie, anual, 102 de start-up-uri în Cluj-Napoca și 129 de start-up-uri în Zona Metropolitană.

O firmă nou înființată poate fi considerată, prin definiție, un start-up doar după trei ani de funcționare. Putem estima retrospectiv, pentru fiecare an, procentul firmelor nou înființate care au reușit să aibă creșteri anuale de minim 20% timp de trei ani consecutivi. În medie, în ultimii opt ani, 3% din cohorta de firme nou înființate au reușit să devină companii start-up, atât în Cluj-Napoca, cât și în întreaga Zona Metropolitană.

Trendul este crescător. Până în anul 2011, din cohorta de firme înființate în 2008, 2% pot fi clasificate ca fiind start-uri. În 2018, procentul a crescut la 4%. În ultima decadă, de două ori mai multe firme devin startupuri în Zona Metropolitană Cluj.

În medie, 80% din start-up-uri au avut sediul în Cluj-Napoca. Însă tendința este ca start-up-urile să se relocalizeze în comunele metropolitane. Dacă în 2011 doar 8% din noile companiile start-up erau localizate în comunele metropolitane, în 2018 procentul a crescut la 23%. Cele mai multe își au sediul în localitatea Florești.

În ultima decadă, numărul de firme cu statutul de companii start-up a fost de 1031 în Zona Metropolitană. Acestea activează în toate domeniile economiei, însă în proporții diferite.

Jumătate din companiile start-up activează în servicii și cele mai multe dintre ele au activat în domenii precum tehnologia informației, servicii de suport pentru afaceri, industrii creative și ospitalitate – însumat, acestea constituie 66% din start-up-urile din servicii. Unul din zece companii start-up au activat în domeniul tehnologiei informației. Aceasta este activitatea economică favorizantă pentru nașterea unui start-up în Zona Metropolitană Cluj.

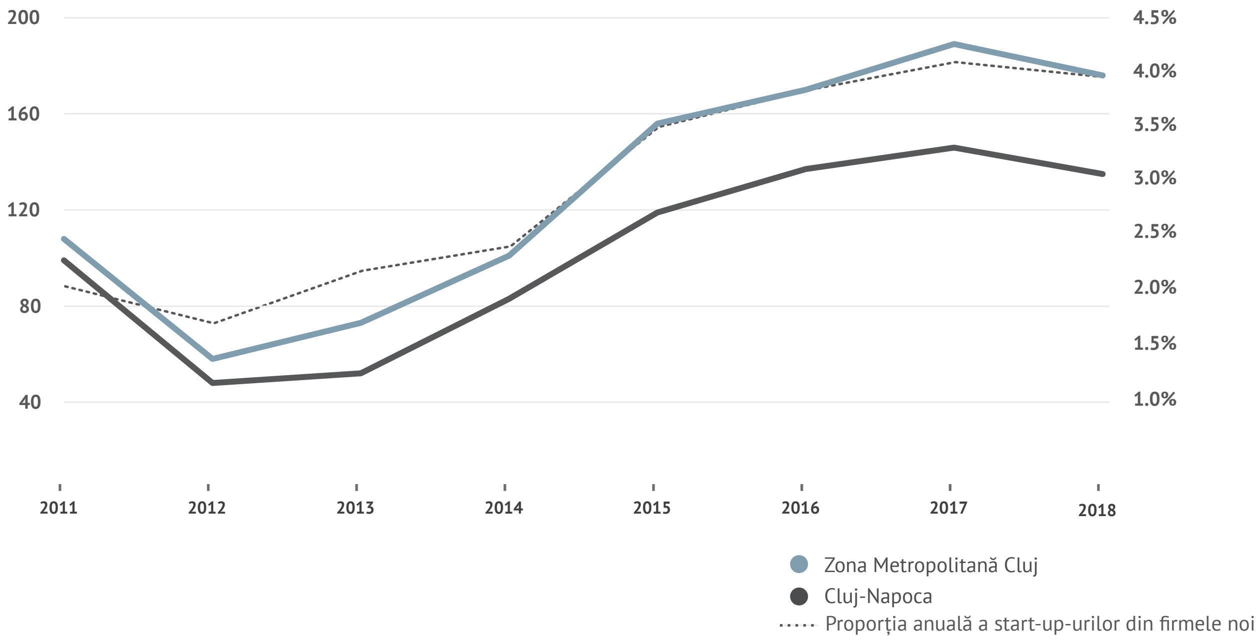
Al doilea domeniu cu cele mai multe start-up-uri este sectorul de comerț și transporturi: din totalul firmelor în demaraj din acest sector, 72% activează în transporturi și comercializarea produselor alimentare, în sectorul echipamentelor productive, al autoturismelor & pieselor și al produselor de stil de viață.

Notabile sunt firmele start-up care activează în sectorul produselor alimentare, fie în comercializare, fie în producție. Datorită masei mari de angajați în sectoare cu valoare adăugată mare, în Cluj-Napoca există o piață internă semnificativă pentru bunuri alimentare premium. Aceste tipuri de industrii sunt complementare domeniului economic al ospitalității, deservind aceiași clienți.

În 2018, în Zona Metropolitană își desfășurau activitatea 901 start-up-uri, care reprezintă 4,3% din totalul companiilor. După minim trei ani de funcționare, 12% din start-up-uri și-au încetat existența. Proporțional, mai multe start-up-uri din sectorul comercial s-au închis, cu un număr maxim de 26 de companii închise în 2013. Totuși, la nivel de subsector, unul din zece start-up-uri care s-au închis în ultimii opt ani au fost din domeniul tehnologiei informației și comunicații. Nu este surprinzătoare dinamica, având în vedere că acesta este și domeniul în care se formează cele mai multe start-up-uri. De fapt, tehnologia informației și comunicații este cel mai activ domeniu antreprenorial din orașul Cluj-Napoca.

FIGURA 23.

Volumul start-up-urilor în Zona Metropolitană Cluj și în Cluj-Napoca

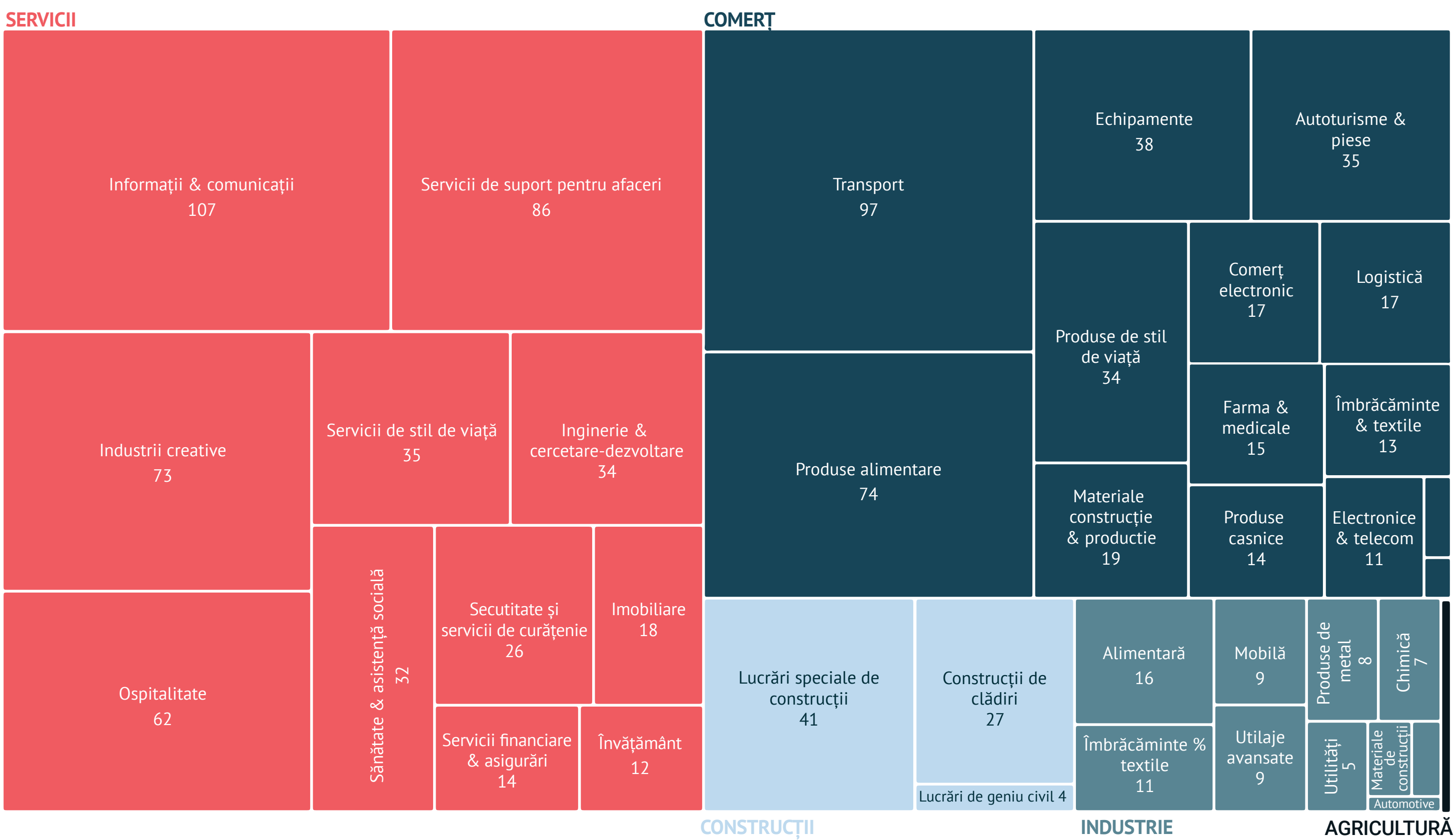

Sursa datelor: Firme înregistrate la Registrul Comerțului pana in anul 2018 și Firme radiate la Registrul Comerțului pana in anul 2017, Oficiul National al Registrului Comerțului. Data.Gov.Ro; Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2018, Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro;

Date tehnice: Companii care au avut o creștere mai mare de 20% a veniturilor/cifra de afaceri in trei ani succesiv de la formare.

FIGURA 24.

Distribuția start-up-urilor pe domenii de activitate economice în Zona Metropolitană Cluj

INFRASTRUCTURA DE AFACERI

Infrastructura de afaceri a economiei locale este formată din 3 mari grupe: spații de birouri, parcuri industriale și spații comune de muncă (co-working spaces).

Spații de birouri din Cluj-Napoca:

- La sfârșitul anului 2018 existau 28 de spații de birouri clasa A, cu o suprafață de peste 270 mii de m2.
- Șapte noi asemenea spații s-au finalizat în anul 2019, suprafața totală ajungând la aproape 314 mii de m2.
- În perioada 2020 – 2021 sunt planificate pentru finalizare alte 7 proiecte majore cu spații de birouri clasa A, cu o suprafață estimată de 56,1 mii de m2.
- La acestea se adaugă spațiile de birouri clasa B, care furnizează o suprafață de aproximativ 50 mii de m2.
- În perioada analizată s-a înregistrat o creștere de aproape 5 ori a spațiilor de birouri clasa A date în folosință.
- Cele mai mari creșteri anuale s-au înregistrat în 2015 și 2017 (66%, respectiv 31%), când s-au dat în folosință și cele mai mari suprafețe: 76,6 mii de m2 în 2015 și 60,4 mii de m2 în 2017.
- În 2018, prețul mediu la care se închiriau aceste spații era de 11 euro/ m2.

Parcuri industriale din Zona Metropolitană Cluj:

- Dintre cele 10 parcuri industriale localizate în județul Cluj, 4 se regăsesc în Zona Metropolitană Cluj, astfel: structurile TETAROM I, II, III și Cluj Innovation Park (cu cele două centre CREIC – Centrul Regional de Excelență pentru Industrii Creative și TEAM - Tehnologie Evoluție Antreprenoriat și Microîntreprinderi).
- Dintre acestea, structura Tetarom III este localizată în comuna Jucu, și are clienți precum Cosmetic Plant, Robert Bosch și De'Longhi Romania.
- Suprafețele acestora sunt după cum urmează: Tetarom I – 320.000 m2; Tetarom II – 120.000 m2; Tetarom III – 1.545.600 m2; CREIC – 2.300 m2; TEAM – 1.515 m2;
- Sunt în curs de dezvoltare alte 2 proiecte Tetarom, cu o suprafață însumată de 2.000.000 de m2.

Spațiile comune de muncă (co-work) au apărut, în special, în urma dezvoltării intense a părții de Start-up-uri în Cluj-Napoca;

- Sunt peste 15 asemenea spații în cadrul municipiului Cluj-Napoca.
- Prețurile de închiriere variază între 50 euro/lună și 250 euro/lună în funcție de complexitatea serviciilor utilizate.

FIGURA 25.

Suprafața platformelor industriale, birourilor de tip A și a spațiilor de coworking în Cluj-Napoca, 2019

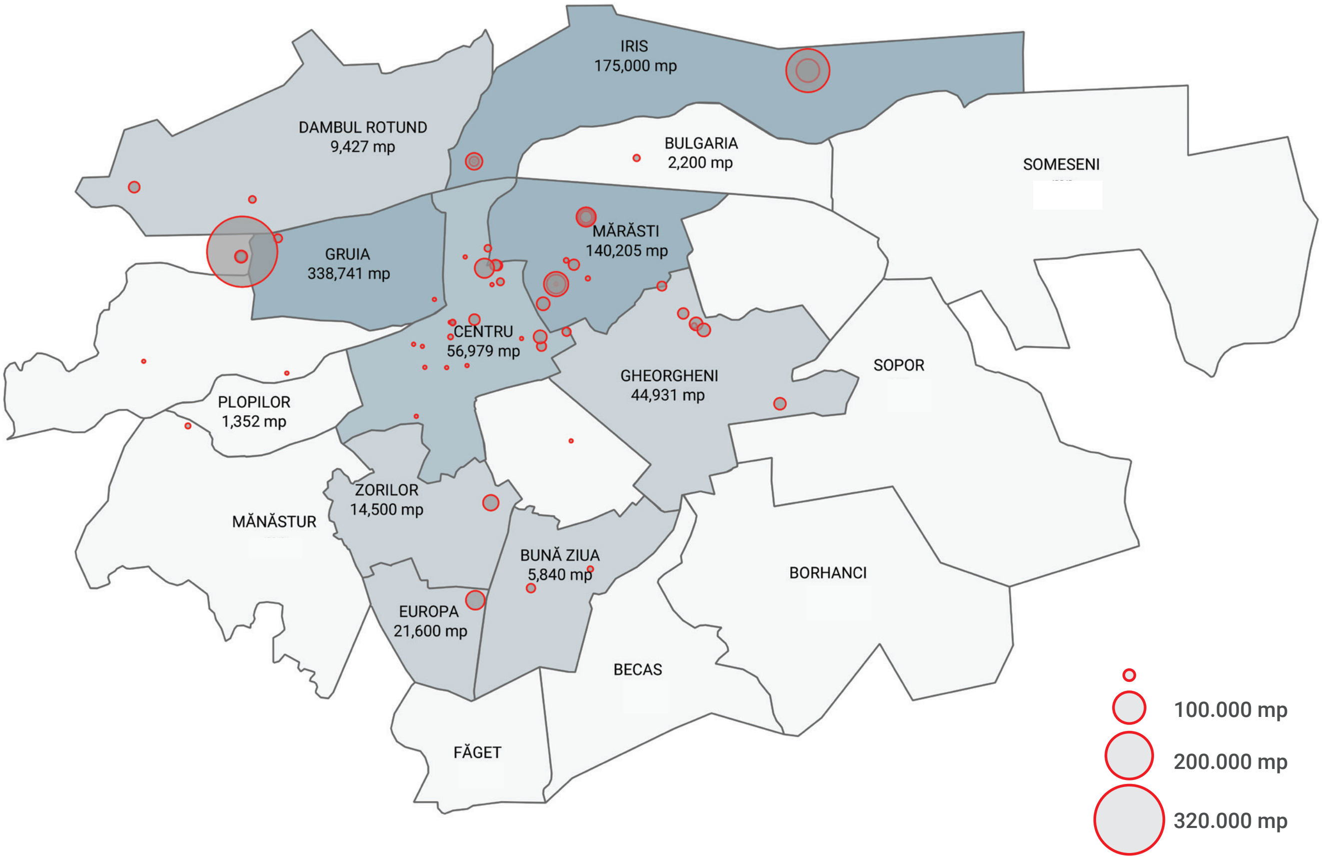
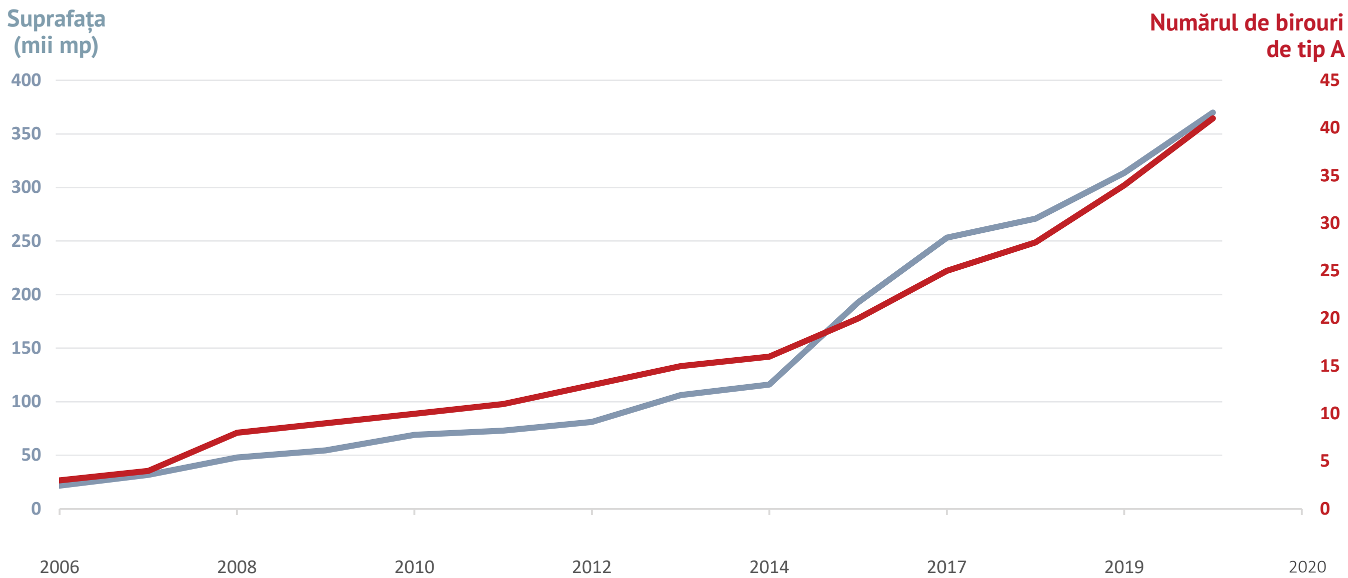

FIGURA 26.

Dinamica cumulativă anuală a suprafeței (în mii mp) și a numărului de birouri de tip A în Cluj-Napoca, 2006-2019 cu estimare pentru 2020

PIAȚA FORȚEI DE MUNCĂ

STRUCTURA PIEȚEI MUNCII

Zona Metropolitană Cluj a devenit o destinație pentru externalizarea proceselor de afaceri globale (outsourcing). Compoziția forței de muncă s-a schimbat în mod dramatic după recesiunea din 2008, Clujul devenind unul din hub-urile Centrale și Est Europene care a beneficiat de pe urma noilor forme de globalizare prin externalizare. Din punct de vedere al ocupațiilor, compoziția forței de muncă s-a schimbat radical.

Urbanizarea serviciilor globale: Din cele 203,9 mii de salariați din Cluj-Napoca, 53,7% lucrează în sectorul de servicii. Subsectoarele dominante în mediul privat sunt cele conectate la fluxurile globale de externalizare: Tehnologia informației & Comunicații (Information and Communication Technology), Servicii de Suport pentru Afaceri (Business Process Outsourcing, Shared Service Centers, Call Centers) și Inginerie, Cercetare & Dezvoltare. În doar 10 ani numărul salariaților din toate aceste domenii a crescut de patru ori, creșterea cea mai accentuată având-o tehnologia informației cu 22,6 mii de angajați în 2018.

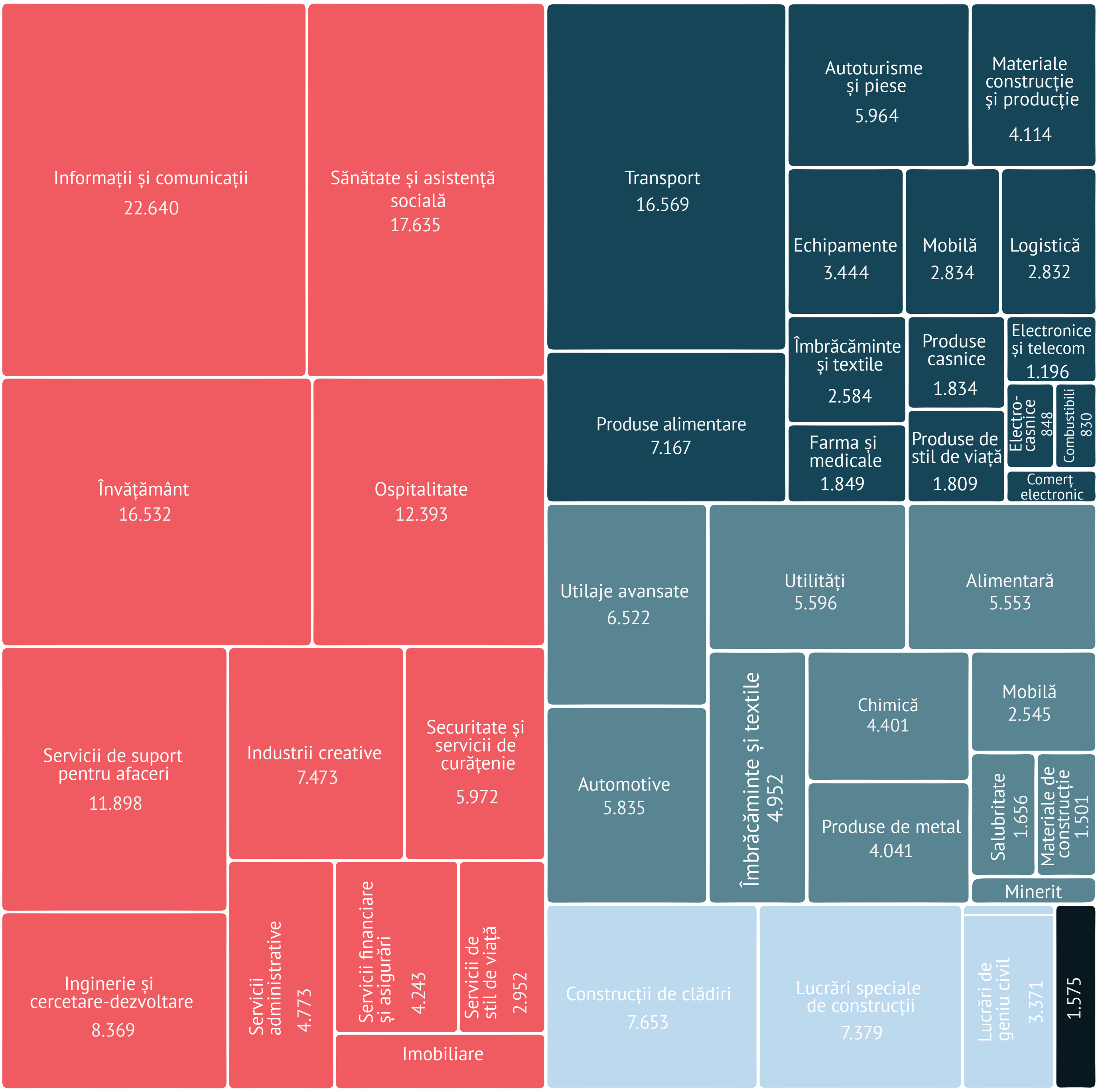
Urbanizarea serviciilor private conexe: În Cluj-Napoca au apărut subsectoare de servicii care deservesc salariații din sectoarele globalizate (ospitalitate, servicii de stil de viață, imobiliare) precum și capitalul global (securitate, curățenie, industrii creative). Probabil sectorul de ospitalitate a cunoscut una din cele mai puternice creșteri, astfel în zece ani numărul de restaurante, cafenele și baruri s-a triplat. Raportat la 2008, Cluj-Napoca este localitatea cu cea mai mare creștere din România a acestui subsector, devenind orașul cu cea mai mare densitate de cafenele, restaurante și baruri (1,32 la mia de locuitori, comparativ cu media națională de 0,45‰).

Sectoare publice de suport: Învățământul și sănătatea sunt subsectoare structurante pentru piața muncii din Cluj-Napoca. Însumate, acestea au 32,4 mii de salariați, dintre care 84% sunt angajați în organizații publice. În ultima decadă sectorul privat de sănătate s-a triplat ca număr de angajați, ajungând la 3,6 mii de salariați – ceea ce reprezintă o cincime din totalul salariaților din acest domeniu.

Suburbanizarea salariaților din servicii: Suburbiile imediate orașului concentrează o populație cu educație universitară, dar care face navetă zilnic spre locurile de muncă din servicii din Cluj-Napoca, în special din Centru și cartierele Mărăști și Gheorgheni. Localitatea Florești are 39% persoane cu educație superioară, în timp ce Cluj-Napoca are 38% din populația activă.

Suburbanizarea producției: În ultima decadă, munca industrială în transporturi și logistică a fost scoasă din orașul Cluj-Napoca prin relocarea în localitățile din Zona Metropolitană (în special în comunele Apahida, Jucu, Bonțida), precum și în orașele mai mici din județ. Din totalul de 31 mii de salariați din comunele metropolitane, cele mai multe persoane, 34,9% lucrează în sectorul industrial. Și sectorul industrial suburban este puternic dominat de capitalul transnațional, fie prin structuri de proprietate, fie prin faptul că firmele cu capital autohton sunt furnizorul unei companii transnaționale, jucând rolul de producător captiv. Sectorul industrial este dominat de Automotive (8138 angajați), care joacă un rol important de integrare verticală a serviciilor financiare de leasing, de producție de software industrial și a comerțului cu vehicule.

FIGURA 27.
Structura forței de muncă pe categorii de activitate în economia locală în 2018

servicii/ industrie/ comert/ constructii/ agricultura/

Stat 47.137

Privat 187.956

Sursa datelor: Lista Angajatorilor din Județul Cluj cu Salariați activi 2008, Direcția Județeană de Statistică Cluj.

Date tehnice: Gruparea în subsectoare s-a realizat astfel încât să reliefeze categoriile de înțelegere ale activităților economice ale managerilor din sectoarele cheie din economie locale pe baza interviurilor de carieră. Categoriile au fost rafinate succesiv pornind de la interviurile individuale și de grup realizate de-a lungul anului 2019. Interviurile au fost realizate de către Centrul Interdisciplinar pentru Știința Datelor. Codarea categoriilor s-a făcut pornind de la codul CAEN al companiilor.

TABEL 2. Distribuția persoanelor salariaților în Cluj-Napoca și Zona Metropolitană Cluj, 2018

Persoane ocupate	Cluj-Napoca		Zona Metropolitană	
	203.996	100%	235.093	100%
Servicii	**109.625**	**54%**	**117.232**	**50%**
Informații & comunicații	22,102	20%	22,640	19%
Sănătate & asistență socială	16,969	15%	17,635	15%
Învățământ	15,485	14%	16,532	14%
Ospitalitate	11,085	10%	12,393	11%
Servicii de suport pentru afaceri	11,177	10%	11,898	10%
Inginerie & cercetare-dezvoltare	7,970	7%	8,369	7%
Industrii creative	6,684	6%	7,473	6%
Securitate și servicii de curățenie	5,273	5%	5,972	5%
Servicii administrative	4,137	4%	4,773	4%
Servicii financiare & asigurări	4,052	4%	4,243	4%
Servicii de stil de viață	2,564	2%	2,952	3%
Imobiliare	2,127	2%	2,352	2%
Comerț & transport	**45.686**	**22%**	**54.376**	**23%**
Transport	14,413	32%	16,569	30%
Produse alimentare	5,885	13%	7,167	13%
Autoturisme & piese	4,681	10%	5,964	11%
Materiale construcție & producție	3,585	8%	4,114	8%
Echipamente	2,685	6%	3,444	6%
Mobilă	2,436	5%	2,833	5%
Logistică	2,436	5%	2,833	5%
Îmbrăcăminte & textile	1,819	4%	2,584	5%
Farma & medicale	1,620	4%	1,849	3%
Produse casnice	1,614	4%	1,834	3%
Produse de stil de viață	1,510	3%	1,809	3%
Electronice & telecom	1,118	2%	1,196	2%
Electrocasnice	790	2%	848	2%
Combustibili	623	1%	730	1%
Comerț electronic	471	1%	602	1%
Industrie	**32.389**	**16%**	**43.675**	**18%**
Utilaje avansate	3,460	11%	6,522	15%
Automotive	5,751	18%	5,835	13%
Utilități	4,550	14%	5,596	13%
Alimentară	3,038	9%	5,553	13%
Îmbrăcăminte & textile	4,515	14%	4,952	11%
Chimică	3,253	10%	4,401	10%
Produse de metal	3,115	10%	4,041	9%
Mobilă	1,368	4%	2,545	6%
Salubritate	1,511	5%	1,656	4%
Materiale de constructii	1,231	4%	1,501	3%
Minerit	597	2%	649	2%
Construcții	**15.319**	**8%**	**18.659**	**8%**
Construcții de clădiri	6,074	40%	7,653	41%
Lucrări speciale de construcții	6,101	40%	7,379	40%
Lucrări de geniu civil	2,948	19%	3,371	18%
Servicii Construcții	196	1%	256	1%
Agricultură	**977**	**0.5%**	**1.575**	**0.7%**

SPECIFICUL ECONOMIEI DIN CLUJ-NAPOCA

Nivelul de similaritate al economiei locale cu cea națională poate fi evaluat prin Indicele Hachman, pe baza structurii salariaților pe activități economice. Indicele are valori diferite la nivelul municipiului Cluj-Napoca, al Zonei Metropolitane Cluj și, respectiv, al județului Cluj.

Județul Cluj a avut o structură economică foarte apropiată de cea națională. Nivelul de similaritate a scăzut, însă, în timp (coeficient de 0,96 în 2008 și 0,82 în 2018).

La nivelul Zonei Metropolitane Cluj, nivelul de similaritate este scăzut înspre mediu, coeficienții având valori relativ constante, între 0,3 (în anul 2009) și 0,35 (în anul 2016). Zona Metropolitană, prin specializarea în sectoarele industriale și agricole, este mai apropiată ca profil economic de economia națională. Totuși, nivelul foarte scăzut față de valoarea județeană se datorează cu preponderență activităților desfășurate în municipiulu Cluj-Napoca, acesta din urmă având un grad mare de disimilaritate față de structura economică națională.

Cluj-Napoca a înregistrat cele mai înalte valori ale indicelui de similaritate economică în anul 2008 respectiv 0,31, scăzând înspre sfârșitul perioadei (cu fluctuații minime în jurul valorii de 0,29). Scăderea continuă a gradului de similaritate economică se datorează unei structuri economice extrem de diferite față de cea națională.

Putem evalua sursa disimilarității economice a Zonei Metropolitane Cluj în raport cu restul economiei naționale prin descompunerea proporțională a indicelului. Putem detecta sectoarele care au avut o creștere în ultima decadă în economia locală și să comparăm dacă s-au înregistrat creșteri similare sau descreșteri în economia națională.

Subsectoarele cu o creștere semnificativă a numărului de angajați în Cluj-Napoca, în ultima decadă, sunt Sănătatea & Serviciile de asistență socială și cele de Învățământ. Aceste sectoare sunt preponderent publice, însă pentru sănătate există un sector privat semnificativ. Dacă la nivelul României angajații în Sănătate au crescut, în special în sectorul privat, angajații în sectorul de Învățământ s-au contractat pe fondul descreșterii demografice.

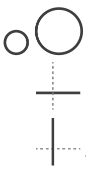
Au crescut în Cluj-Napoca angajații din subsectoarele în servicii de: Tehnologia Informației & Comunicații (TIC), Suport pentru Afaceri (SSA), Ospitalitate, Industrii Creative (IC) și Servicii Financiare & Asigurări (SFA). În România s-au extins sectoarele de TIC și SSA, fapt datorat expansiunii acestor sectoare în câțiva poli urbani majori: Timișoara, Iași și mai ales București. Sectorul de Ospitalitate a rămas constant, bazându-se în mare măsură pe cererea internă mai mare în zonele specializate în turism montanier sau estival. Totuși, în cazul orașului Cluj-Napoca, ospitalitatea are ca și clienți o populație locală de angajați din sectoarele globalizate și turiști generați de agenda evenimentelor urbane. Sectoarele de IC și SFA s-au contractat la nivelul întregii Românii. Însă acest lucru nu este valabil și în cazul orașului Cluj-Napoca pentru că este singurul oraș, în afara Bucureștiului, care găzduiește sediul unei bănci, iar în acest caz este vorba despre o banca autohtonă (Banca Transilvania).

Subsectorul de Transport are o expansiune foarte importantă în Cluj-Napoca, în timp ce acest sector a rămas silimar la nivelul României. Există o cerere internă semnificativă (transportul de taxi, transportul public și transport cale ferate), însă orașul găzduiește câteva companii foarte mari de transport de marfă cu deservire națională și internațională care sunt localizate în comunele metropolitane.

FIGURA 28.

Sectoarelor economice cu dinamica cea mai importantă a numărului de angajați din Zona-Metropolitană, comparat cu nivelul național, între 2008 și 2018.

Mărimea cercurilor reprezintă numărul angajatilor în anul 2018

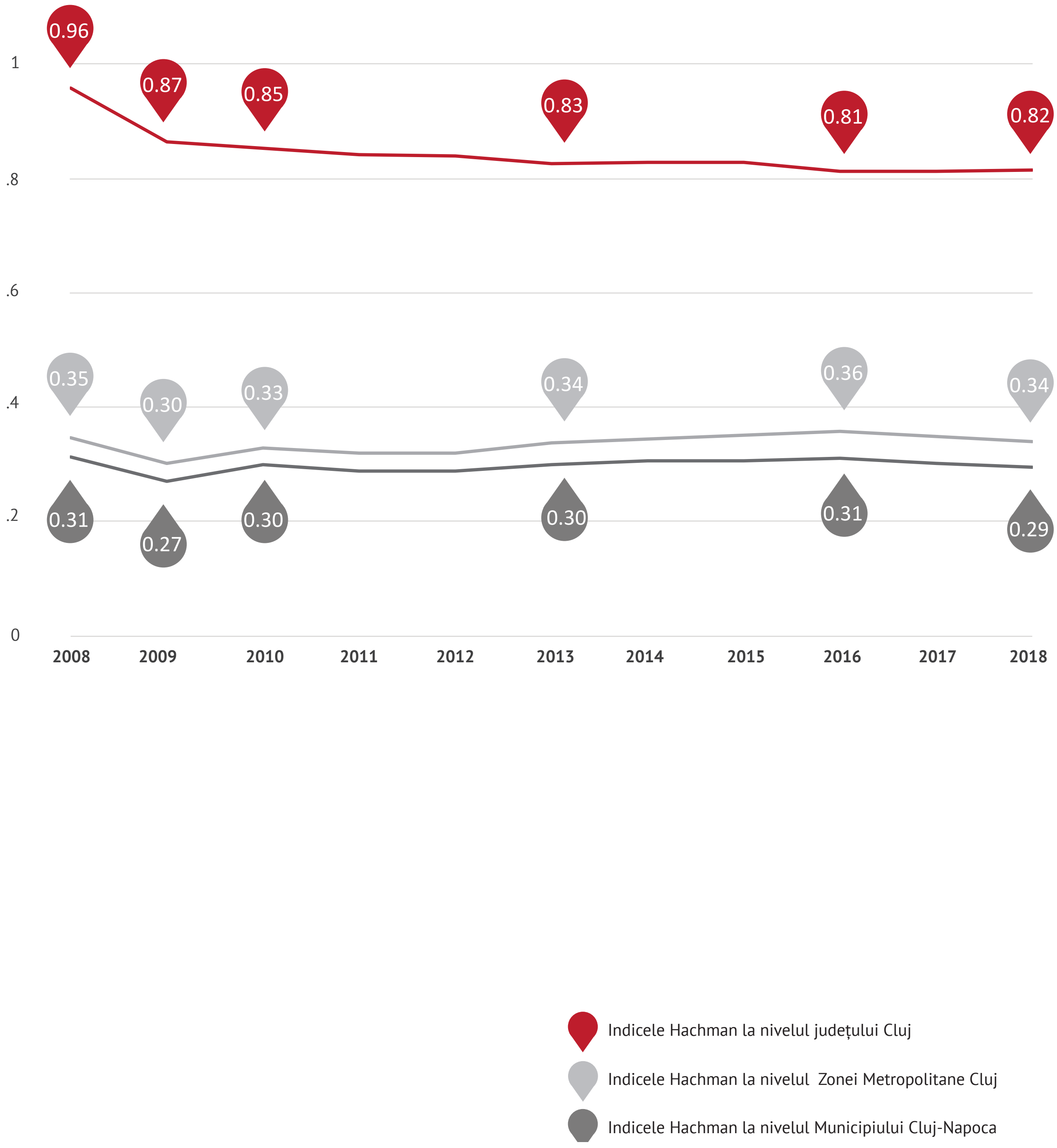
Axa orizontală reprezintă competitivitatea regională

Axa verticală reprezintă mixul industrial

Sursa datelor: Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2018, Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro; Institutul Național de Statistică, Tempo SAN104B, SCL104D, CDP103E, ART121A, ART122A, ART123A; Lista Angajatorilor din Județul Cluj cu Salariați activi 2008, Direcția Județeană de Statistică Cluj.

FIGURA 29.

Dinamica Indicelui Hachman județul Cluj, Zona Metropolitană Cluj, Cluj-Napoca

Sursa datelor:

Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2018, Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro; Institutul Național de Statistică, TEMPO, Tabela FOM104F.

Date tehnice*:*

Analiza avantajelor competitive (shift-share) evidențiază în ce măsură creșterea unei economii regionale este datorată specificităților locale, respectiv tendinței economice naționale. Scopul final este de a surprinde sectoarele de activitate în care economia regională deține un avantaj competitiv, dar și pe cele cu dezavantaj competitiv relativ la economia națională. Metoda de calcul cea mai utilizată este pe baza numărului de angajați. Astfel, se compară ponderea angajaților în economia locală cu corespondenta ei în economia națională. Metodologia împarte rata efectivă de creștere în 3 componente (surse de creștere):

1. Efectul creșterii naționale = A_i^{t0} * RO^{t1}/RO^{t0}
2. Mix-ul Industrial = A_i^{t0} * RO_i^{t1}/RO_i^{t0} - CN
3. Efectul competitiv regional = A_i^{t0} * (A_i^{t1}/ A_i^{t0} - RO_i^{t1}/RO_i^{t0}),

Unde:

A_i^{t0} – numărul de angajați din sectorul *i* al economiei locale, în anul de bază,

A_i^{t1} – numărul de angajați din sectorul *i* al economiei locale, în anul final, la sfârșitul perioadei de analiză,

RO^{t0} – numărul total de angajați în economia națională în anul de bază,

RO^{t1} – numărul total de angajați în economia națională în anul final,

RO_i^{t0} - numărul de angajați din sectorul *i* al economiei naționale, în anul de bază,

RO_i^{t1} - numărul de angajați din sectorul *i* al economiei naționale, în anul final.

Cu cât creșterea regională pentru un anumit sector este mai mare, cu atât regiunea respectivă are un avantaj competitiv mai ridicat față de economia națională.

Indicele Hachman evaluează nivelul de similaritate a structurii economice a unei entități locale față de cea națională, utilizând numărul salariaților. Acesta ia valori între 0 și 1, 0 reprezentând disimiliaritate perfectă, iar 1, similaritate perfectă cu economia națională. Se calculează ponderea fiecărei activități economice în economia locală sau națională și se raportează ponderile locale la corespondentul național. Formula indicelui Hachman:

$$IH \quad \frac{1}{\sigma_i \frac{P_{local}}{Sa'_i} \times P_{local}}$$

P_{local} este ponderea salariaților din sectorul sau grupa *i* în economia locală, respectiv P_{nati} este ponderea salariaților din sectorul sau grupa *i* în economia națională. $\frac{P_{local}}{Sa'_i}$ mai este denumit și *coeficient de locație (Location Quotient – LQ).*

CATEGORII PROFESIONALE ȘI OCUPAȚIONALE ÎN POLII URBANI

Unul din indicatorii cheie în ceea ce privește gradul de globalizare al unui oraș este compoziția forței de muncă în termeni de ocupații.

——— Prezența mai mare a pozițiilor de conducere și management indică faptul că centrul urban are un rol de comandă și control economic și politic. Orașele globale concentrează un număr semnificativ de astfel de poziții cu rolul de gestiune a rețelelor transnaționale de capital.

——— Prezența mai mare a pozițiilor de specialiști indică o concentrare semnificativă a activităților de servicii oferite către firmele globale, fie pentru activități de localizare și delocalizare a capitalurilor mobile, fie pentru activități de externalizare a activităților de afaceri. Cele mai puternic externalizate trei activități globale sunt: (a) tehnologia informației & comunicații, (b) servicii de suport pentru afaceri, (c) inginerie, cercetare, dezvoltare.

Bucureștiul este un oraș global în toate clasamentele contemporane, însă cu o influență regională în Europa de Est și Centrală.

——— Mai bine de un sfert din totalul managerilor din România locuiesc în București, precum și o cincime din totalul specialiștilor. Este adevărat că Bucureștiul este cel mai mare oraș din România, concentrând 9,3% din populația țării, adică în jur de 2 milioane de oameni (la care se mai adaugă populația Ilfovului de 400 mii). Cu toate acestea, proporția pozițiilor de conducere și a specialiștilor este foarte mare, de 3 ori mai mare raportat la mărimea capitalei.

——— În București este rulată cea mai mare parte din veniturile agregate ale României. Cu toate acestea, în ultimii zece ani procentul a scăzut de la 65% în 2008 la 44% în 2018, în favoarea celorlalte orașe ale României, în mod particular, în favoarea orașelor Cluj-Napoca, Iași și Timișoara.

Orașe precum Cluj-Napoca, Iași și Timișoara concentrează în jur de 1,5 - 1,6% din populația României, fiind mult mai mici, în jurul a 330 de mii de locuitori. Fiecare din aceste orașe participă la fluxurile globale de capital, fapt care are efecte de compoziție socială.

——— Cu toate acestea, și aici disproporția relativă a managerilor și specialiștilor în raport cu populația este mare. Fiecare dintre aceste orașe concentrează între 2,9 – 3,8% din totalul managerilor și 3,2 – 3,8% din totalul specialiștilor din țară, adică dublu si uneori chiar triplu raportat la mărimea orașului.

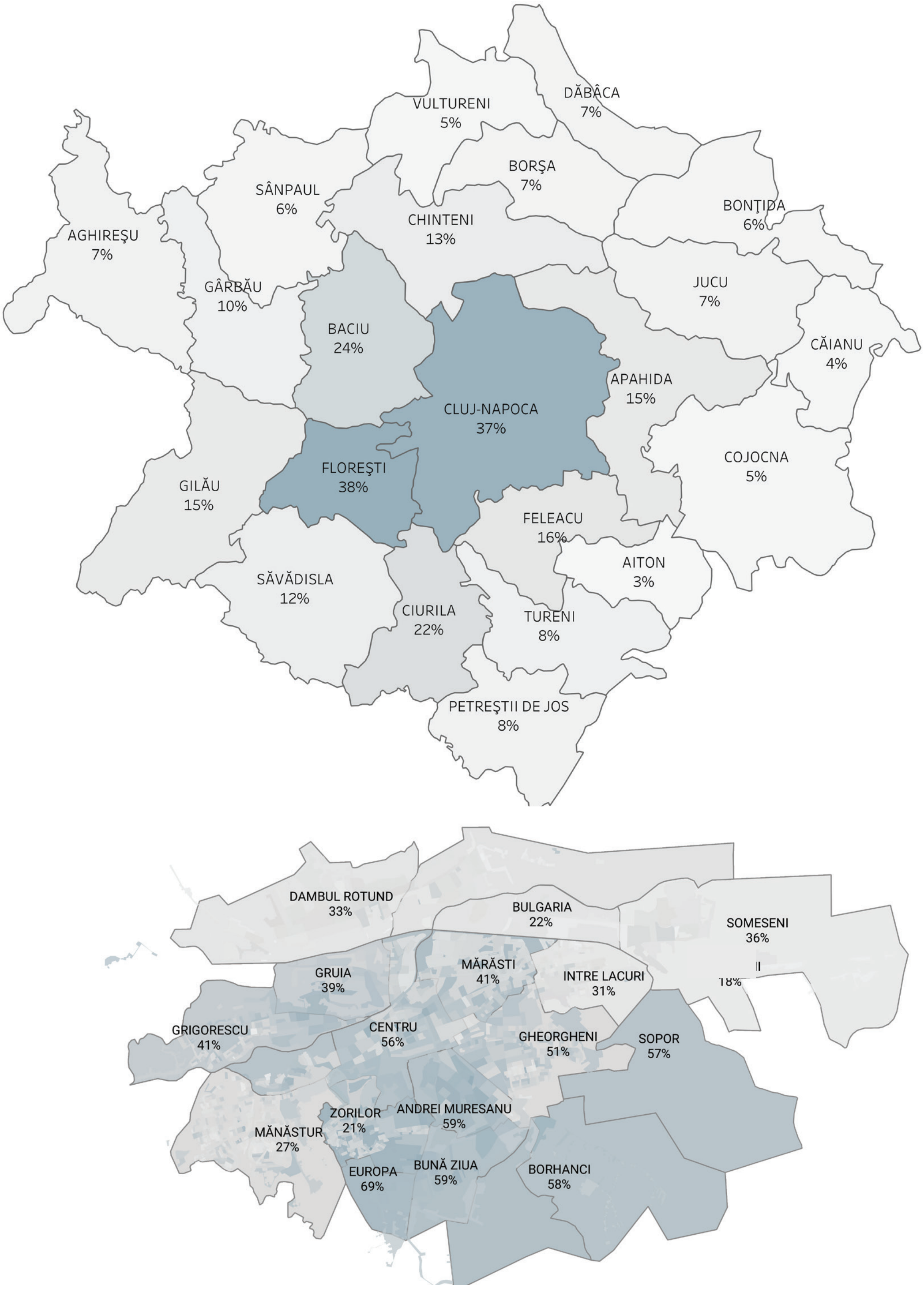
——— În toate cele trei orașe, cel puțin unul din trei salariați este specialist. În restul orașelor poli de creștere, Constanța, Craiova, Brașov și Ploiești, doar unul din cinci salariați au poziții de specialist. Cluj-Napoca concentrează, atât proporțional din propria populație, cât și în valoare absolută, cei mai mulți manageri și specialiști după București. Specialiștii din Cluj-Napoca lucrează în proporție mai mare în sectoarele de externalizare.

——— La aceste categorii de populație se mai adaugă un strat de studenți, o resursă importantă pentru bazinele de recrutare de noi specialiști și talente manageriale. Studenții în Iași și Timișoara reprezintă 11-13% din populație. Cluj-Napoca are un avans față de aceste orașe cu 77 mii de studenți în anul universitar 2018-2019. În București procentul studenților nu este atât de mare, respectiv 5% din populație, din cauza mărimii populației capitalei.

FIGURA 30.

Distribuția rezidenței persoanelor cu poziții de conducere și specialiști, procente din totalul persoanelor ocupate, 2011

Sursa datelor: Date la nivel de mapă de recenzare în Zona Metropolitană Cluj, Recensământul Populației și Locuințelor, 2011.

PRODUCTIVITATEA MUNCII

Piața muncii a evoluat pozitiv în Zona Metropolitană Cluj și în municipiul reședință de județ. Creșterea economică evidențiată anterior s-a datorat nu doar intensificării activității economice din anumite sectoare, ci și creșterii semnificative a productivității muncii în perioada analizată, la nivel global, cu peste 60%. Ca și în cazul veniturilor realizate, dinamica mai ridicată este în afara municipiului, în comunele metropolitane:

— Acestea au înregistrat o creștere a productivității muncii de 72% în perioada analizată.

— În aceeași perioadă, rata de creștere a productivității muncii în Cluj-Napoca a fost de 62%.

— Cu toate acestea, în valoarea absolută orașul rămâne în continuare mai productiv, fapt care se datorează și structurii economice a acestuia, a tipurilor de activități care se desfășoară aici, mai intensive în cunoștințe și capital și mai puțin în muncă.

— Dezvoltarea mai accelerată din comunele metropolitane a dus la scăderea raportului față de municipiu; astfel, dacă la începutul perioadei analizate productivitatea muncii era cu aproape 28% mai ridicată în Cluj-Napoca, în anul 2018, diferența s-a redus la aproximativ 20%.

Evoluțiile anuale au fost și ele diferite.

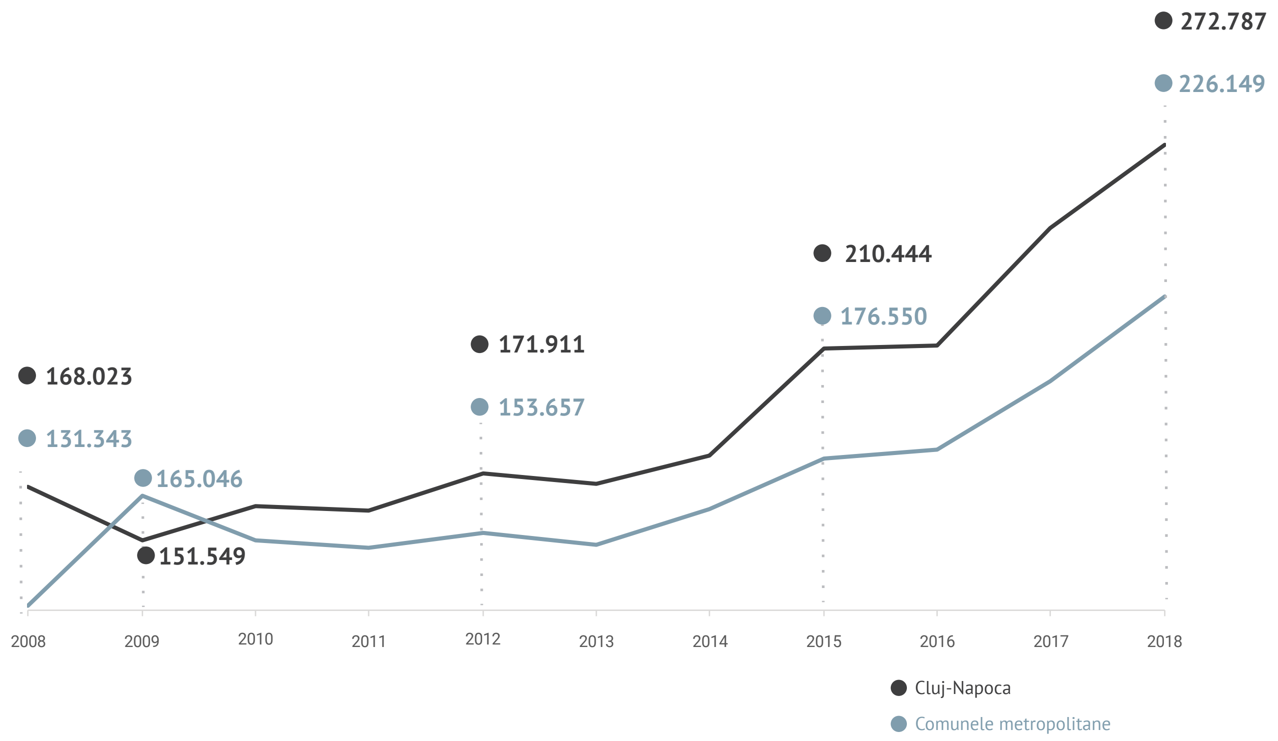
— De exemplu, în anul 2009, când productivitatea muncii în oraș era deja afectată de criza financiară internațională, înregistrând o scădere cu 10% față de anul 2008, comunele metropolitane erau caracterizate de o creștere de 26% a acestui indicator.

— Diminuarea apare în cazul acestora abia după un an, însă de doar 8%, mai mică decât cea anterioară din municipiu.

— Cele mai ridicate rate de creștere a productivității muncii în Cluj-Napoca au fost în anii 2015 și 2017 (18%, respectiv 17%).

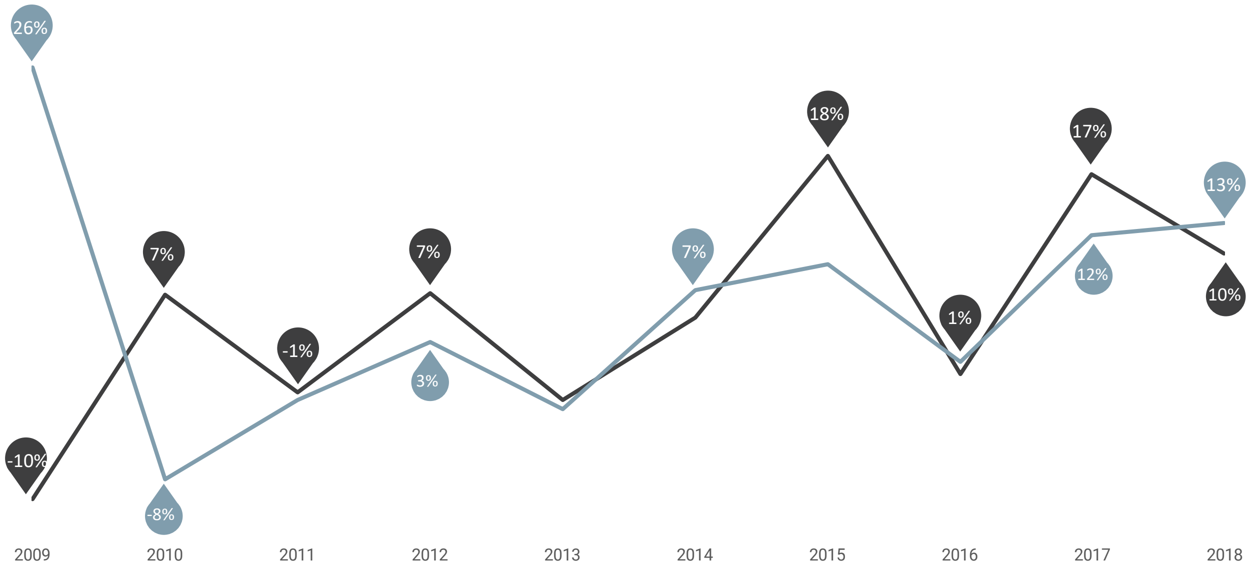
— Însă atât în municipiu, cât și în comunele metropolitane, nu se poate vorbi de o creștere constantă a productivității muncii, ritmul de modificare de la un an la altul fiind foarte diferit.

FIGURA 31.
Evoluția productivității muncii în perioada 2008 – 2018 în Cluj-Napoca și comunele metropolitane (lei)

Sursa datelor: Estimări ale autorilor pe baza datelor Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2018, Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro.
Date tehnice: Productivitatea muncii a fost calculată ca raport între cifra de afaceri a firmelor cu sediul social în Zona Metropolitană Cluj și numărul de salariați.

FIGURA 32.
Dinamica anuală a productivității muncii în perioada 2008 – 2018 Cluj-Napoca și în comunele metropolitane

Sursa datelor: Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2018, Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro.

ȘOMAJ

Rata șomajului la nivel de localitate a avut o tendință descrescătoare pe parcursul perioadei analizate. Rata șomajului la nivel național era de 4,3% în anul 2010.

În municipiu și în Zona Metropolitană Cluj, criza internațională financiară a adus, tot în 2010, valori de 1,96%, respectiv 2,33%, adică aproximativ la jumătatea nivelului estimat național. În anul 2014 s-a ajuns pentru prima dată la o pondere mai mică de 1% la nivelul orașului (0,85%), respectiv în anul 2015 pe întreaga Zonă Metropolitană (0,94%).

Evoluția economică pozitivă a dus la scăderea semnificativă a nivelului șomajului, la sfârșitul perioadei analizate înregistrându-se valorile de 0,31% și 0,43% pentru Cluj-Napoca, respectiv Zona Metropolitană Cluj.

Punctul de minim a fost atins în anul 2018, când rata șomajului din Cluj-Napoca a fost de aproape 7 (6,7) ori mai mică decât cea națională, iar cea din ZMC de aproape 5 (4,84) ori mai scăzută. Aceste evoluții nu s-au datorat doar creșterii numărului de locuitori, ci și unei reale scăderi a numărului de șomeri.

La nivelul municipiului Cluj-Napoca, au fost înregistrați aproape 4,4 mii de șomeri în anul 2010, iar în anul 2018 numărul lor s-a redus de aproape 7 ori, ajungând la 655 de persoane care erau oficial șomere.

Evoluție aproape identică a avut și Zona Metropolitană, per ansamblul ei: 6.340 de șomeri în anul 2010 și 1.213 șomeri în 2018. Scăderea înregistrată a fost de aproximativ 80%, mai mică decât în cazul orașului datorită unor probleme care au apărut în unele comune pe parcursul perioadei analizate.

Comuna Ciurila a avut, în toată această perioadă, cea mai ridicată rată a șomajului (peste 10% anual), care, în anul 2012 a atins apogeul, ajungând la 19,8%. O altă comună cu evoluție opusă față de tendința generală a Zonei Metropolitane Cluj este comuna Vultureni, care a ajuns ca în anul 2016 să înregistreze o rată a șomajului de 14,5%, urmată de 14,3% în anul 2017 și de o scădere bruscă la 4,3% în anul 2018.

Indiferent de modelul individual de dezvoltare economică, toți polii de creștere au avut, în perioada analizată, tendințe evoluționiste ascendente. Astfel, aceste economii au început, pe de o parte, să încorporeze forța de muncă locală disponibilă. Acest lucru a dus la diminuarea semnificativă a ratei șomajului aferente lor. Pe de altă parte, polii de creștere au devenit puncte de atracție pentru diferite categorii de forță de muncă nouă, din alte localități. Astfel, prin diverse canale de transmisie, a apărut un proces de difuziune spațială în termeni de evoluție a șomajului, cu tendință de diminuare și în localitățile sursă.

Bucureștiul (1,7%) avea cea mai scăzută rată a șomajului, urmat de Iași (1,8%). Cea mai ridicată valoare era înregistrată în Brașov (2,5%). Pe parcursul ultimilor 9 ani capitala a înregistrat o evoluție descrescătoare lentă, rata șomajului scăzând de la 1,7% în anul 2010 la 1,2% în anul 2018.

Toți ceilalți poli de creștere au avut evoluții descendente mai accentuate, cele mai importante orașe (Cluj-Napoca, Iași, Timișoara și Brașov) înregistrând scăderi de 5-6 ori ale ratei șomajului, pe fondul unei dezvoltări economice intense.

În anul 2018 Cluj-Napoca, Iași și Brașov aveau rate ale șomajului de doar 0,3%. Ele erau secondate de Timișoara, cu o valoare identică cu cea a Zonei Metropolitane Cluj – 0,4%.

FIGURA 33.

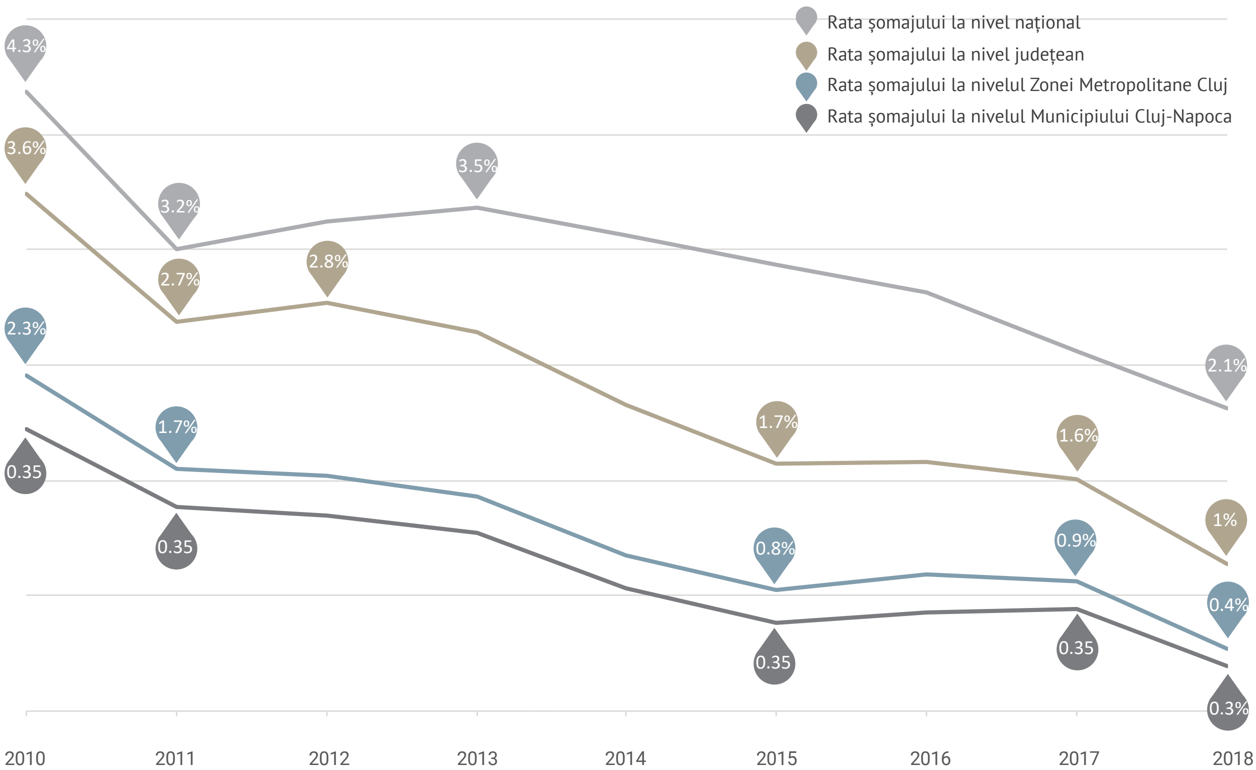
Distribuția spațială a ratei șomajului în Cluj-Napoca și Zona Metropolitană Cluj, 2018 și rata șomajului în Cluj-Napoca, Zona Metropolitană Cluj și la nivel național

Sursa datelor: Institutul National de Statistica, TEMPO, Tabelele SOM101E, SOM101F, POP108D.

Date tehnice: Conform OUG nr 75/2000 (privind regimul zonelor defavorizate), ponderea șomerilor în totalul resurselor de muncă reprezintă rata șomajului la nivel de localitate. Ea este calculată ca raport între numărul șomerilor și populația cu vârsta între 18 și 62 de ani, pentru fiecare localitate în parte.

Ponderea șomerilor în totalul resurselor de muncă reprezintă rata șomajului la nivel de localitate. Resursele de muncă sunt considerate a fi, la nivel oficial, populația cu vârsta între 18 și 62 de ani. Pentru estimarea ratei șomajului la nivelul Zonei Metropolitane Cluj s-a agregat numărul de șomeri la nivel de localitate și efectivul total a fost raportat la resursele de muncă (populația totală cu vârsta între 18 și 62 de ani din Zona Metropolitană).

INDICELE DEZVOLTĂRII UMANE LOCALE

În contrapondere la familiile de indici bazate pe Produsului Intern Brut, conceptul dezvoltării umane este o aproximare economică a calității vieții ce decurge din dezvoltarea economică.

Acest concept a primit o primă formă statistică în 1990 când economiștii Amartya Sen (2001), Gustav Ranis și Meghnad Desai l-au adaptat pentru Programul de Dezvoltare al Națiunilor Unite.

Indicele Dezvoltării Umane Locale (IDUL) este o interpretare statistică adaptată contextului național de către Dumitru Sandu (2013) pentru rapoartele tehnice ale Băncii Mondiale.

Clasificarea propusă este o măsură continuă între 0 (dezvoltare foarte mică) și 100 (dezvoltare comprehensivă), împărțită ulterior în mai multe categorii. În primele calcule în 2008 și în 2011, indicele are șase categorii de dezvoltare și ulterior, după o rafinare a metodei în 2014, are șapte categorii.

Dumitru Sandu (2011) face aceste tipuri de clasificări pornind de la patru forme ale capitalului comunitar: uman (nivelul mediu de educație), vital (vârsta medie a populației de peste 14 ani și speranța de viață), material (privat: numărul de mașini la 1000 de locuitori și suprafața medie utilă într-o locuință; public: consumul de gaz per locuitor) și al așezării umane (mărimea localității).

Indicele este estimat la nivel de localitate inferioară (nivel de sat) și are o versiune separată pentru nivelul urban. Indicele poate fi calculat și la nivel de localitate superioară (nivel de comună) prin medie ponderată cu mărimea localității.

Indicele dezvoltării umane locale permite o cartografiere a comunităților din Zona Metropolitană Cluj și o clasare a zonei în raport cu nivelul național.

Cluj-Napoca se clasează în vârful clasamentului din punct de vedere al potențialului de dezvoltare și al calității vieții în România, pe baza IDUL.

Dacă în 2008 au fost clasificate ca având dezvoltare scăzută opt localități din Zona Metropolitană Cluj, până în 2014 rămâne doar o localitate astfel clasificată (Aiton).

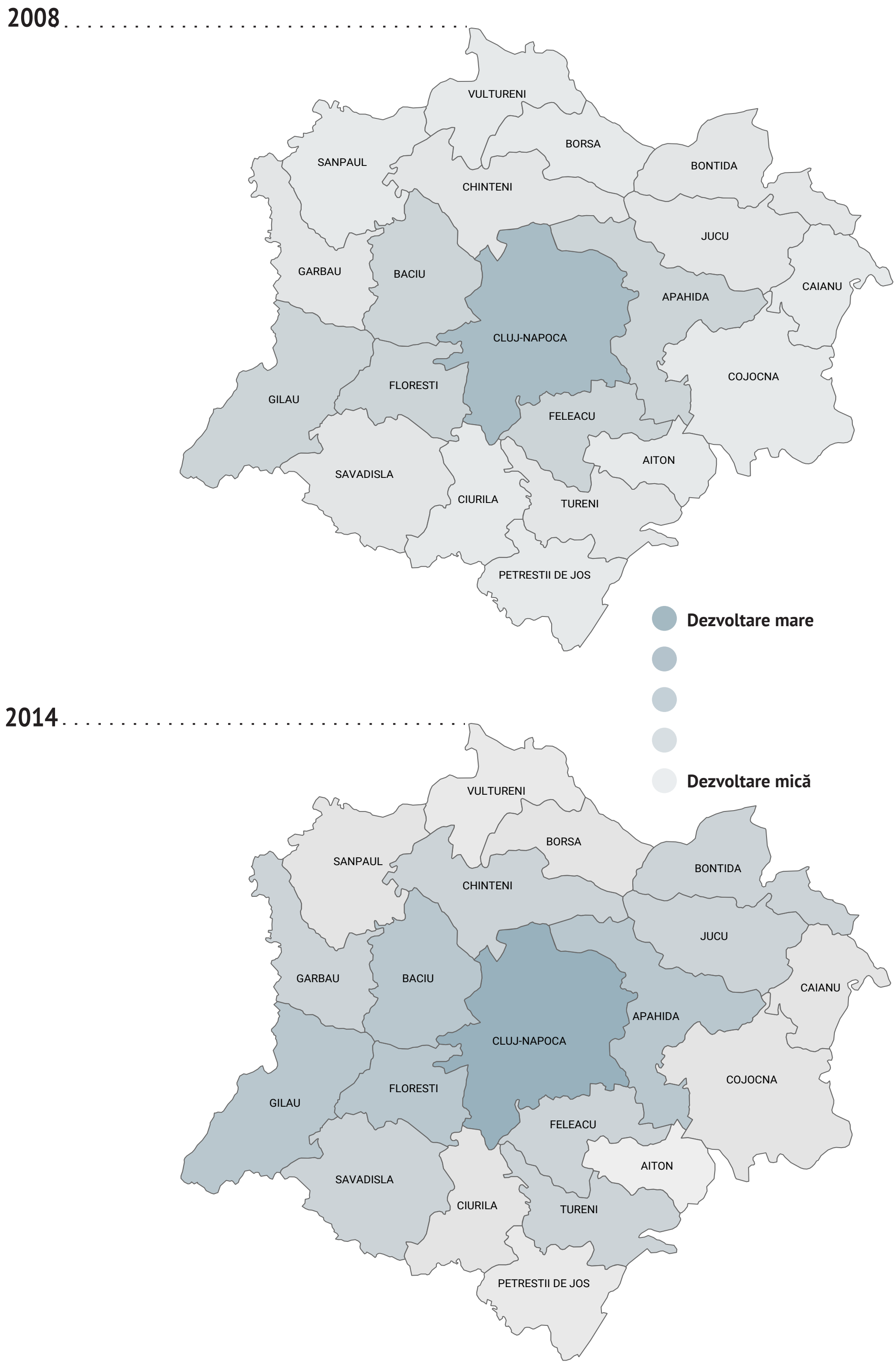
În 2008 au fost șapte localități metropolitane cu dezvoltare medie spre mică, în 2014 toate au fost clasificate ca având dezvoltare medie.

Patru comune au statutul de dezvoltare medie spre mare: Gilău, Florești, Baciu, Apahida și Feleacul și au urcat din categoria de dezvoltare medie din 2008.

Localitățile din Zona Metropolitană din primul inel din jurul Cluj-Napoca au un potențial important de dezvoltare, acestea fiind o resursă pentru întreaga arie din punct de vedere al bazinelor de forță de muncă. În cazul localităților din vestul orașului, precum Florești și Baciu, acestea sunt o rezervă de forță de muncă cu studii superioare. În cazul localităților din estul Cluj-Napoca, precum Apahida și Jucu, acestea sunt o rezervă de forță de muncă cu educație medie.

FIGURA 34.

Indicele Local al Dezvoltării Umane, 2008 și 2014 în Zona Metropolitană Cluj

Sursa datelor: Sandu (2008), Sandu (2014)

Date tehnice: Datele la nivel de sat au fost agregate la nivel de UAT printr-o medie a scorurilor de clasificare, iar apoi au fost transformate în cea mai apropiată categorie ordinală.

PIAȚA FORȚEI DE MUNCĂ ÎN POLII DE CREȘTERE

CATEGORII PROFESIONALE ȘI OCUPAȚIONALE ÎN POLII URBANI

Unul din indicatorii cheie în ceea ce privește gradul de globalizare al unui oraș este compoziția forței de muncă în termeni de ocupații.

Prezența mai mare a pozițiilor de conducere și management indică faptul că centrul urban are un rol de comandă și control economic și politic. Orașele globale concentrează un număr semnificativ de astfel de poziții cu rolul de gestiune a rețelelor transnaționale de capital.

Prezența mai mare a pozițiilor de specialiști indică o concentrare semnificativă a activităților de servicii oferite către firmele globale, fie pentru activități de localizare și delocalizare a capitalurilor mobile, fie pentru activități de externalizare a activităților de afaceri. Cele mai puternic externalizate trei activități globale sunt: (a) tehnologia informației & comunicații, (b) servicii de suport pentru afaceri, (c) inginerie, cercetare, dezvoltare.

Bucureștiul este un oraș global în toate clasamentele contemporane, însă cu o influență regională în Europa de Est și Centrală.

Mai bine de un sfert din totalul managerilor din România locuiesc în București, precum și o cincime din totalul specialiștilor. Este adevărat că Bucureștiul este cel mai mare oraș din România, concentrând 9,3% din populația țării, adică în jur de 2 milioane de oameni (la care se mai adaugă populația Ilfovului de 400 mii). Cu toate acestea, proporția pozițiilor de conducere și a specialiștilor este foarte mare, de 3 ori mai mare raportat la mărimea capitalei.

În București este rulată cea mai mare parte din veniturile agregate ale României. Cu toate acestea, în ultimii zece ani procentul a scăzut de la 65% în 2008 la 44% în 2018, în favoarea celorlalte orașe ale României, în mod particular, în favoarea orașelor Cluj-Napoca, Iași și Timișoara.

Orașe precum Cluj-Napoca, Iași și Timișoara concentrează în jur de 1,5 - 1,6% din populația României, fiind mult mai mici, în jurul a 330 de mii de locuitori. Fiecare din aceste orașe participă la fluxurile globale de capital, fapt care are efecte de compoziție socială.

Cu toate acestea, și aici disproporția relativă a managerilor și specialiștilor în raport cu populația este mare. Fiecare dintre aceste orașe concentrează între 2,9 – 3,8% din totalul managerilor și 3,2 – 3,8% din totalul specialiștilor din țară, adică dublu si uneori chiar triplu raportat la mărimea orașului.

În toate cele trei orașe, cel puțin unul din trei salariați este specialist. În restul orașelor poli de creștere, Constanța, Craiova, Brașov și Ploiești, doar unul din cinci salariați au poziții de specialist. Cluj-Napoca concentrează, atât proporțional din propria populație, cât și în valoare absolută, cei mai mulți manageri și specialiști după București. Specialiștii din Cluj-Napoca lucrează în proporție mai mare în sectoarele de externalizare.

La aceste categorii de populație se mai adaugă un strat de studenți, o resursă importantă pentru bazinele de recrutare de noi specialiști și talente manageriale. Studenții în Iași și Timișoara reprezintă 11-13% din populație. Cluj-Napoca are un avans față de aceste orașe cu 77 mii de studenți în anul universitar 2018-2019. În București procentul studenților nu este atât de mare, respectiv 5% din populație, din cauza mărimii populației capitalei.

FIGURA 35.

Categorii ocupaționale raportat la totalul salariaților din fiecare pol de creștere, 2018

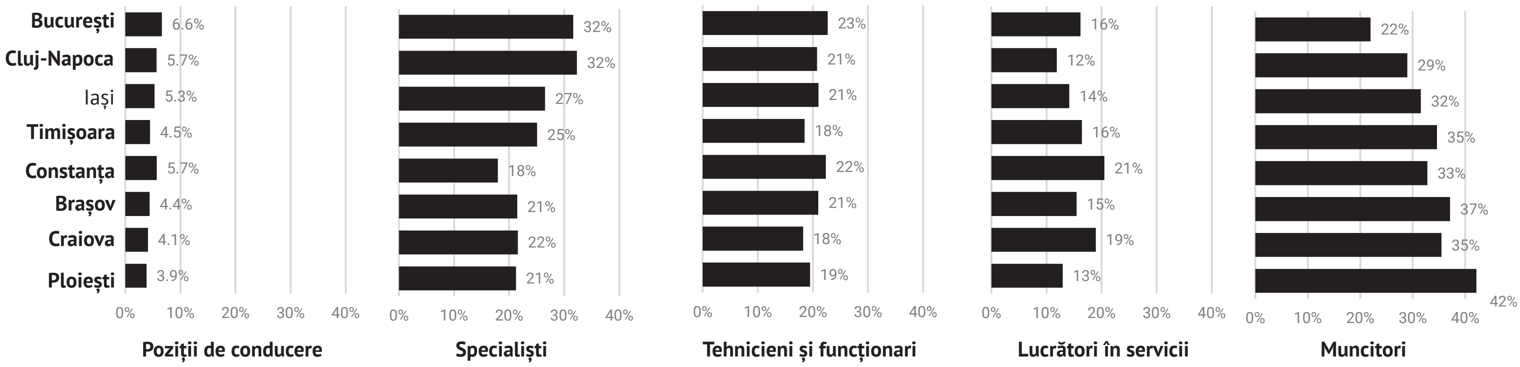
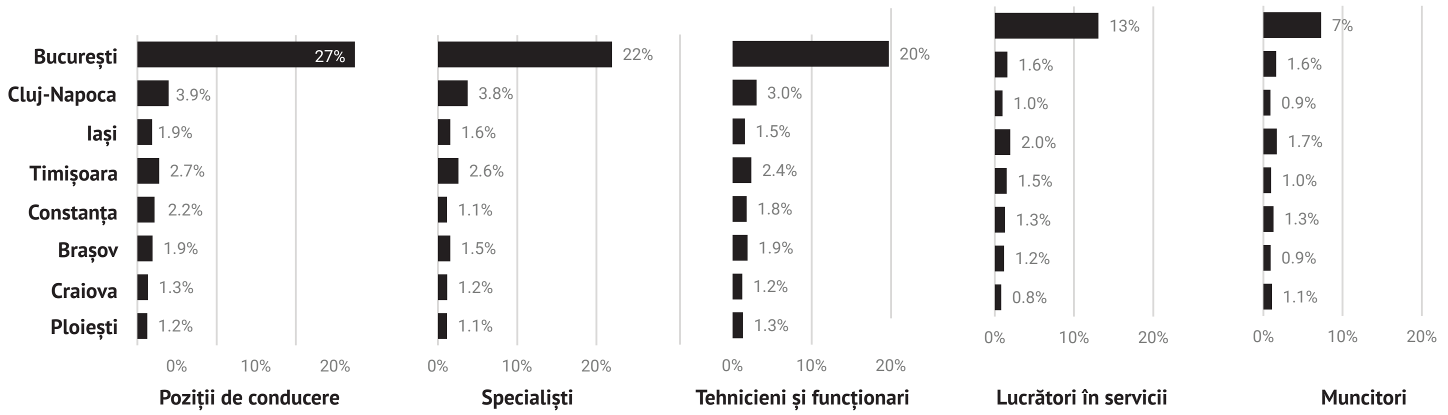

FIGURA 36.

Categorii ocupaționale raportat la totalul salariaților din aceea categorie din România, în fiecare pol de creștere, 2018

Sursa datelor: Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2018, Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro; Recensământul Populației și Locuințelor, 2011.

Date tehnice: Pornind de la distribuția salariaților în 2018 pe activitățile economiei naționale în bilanțurile societăților comerciale și folosind distribuția ocupațiilor pe activități în fiecare pol de creștere la recensământul din 2011, am calculat distribuția pe categorii ocupaționale.

SALARIAȚII PE ACTIVITĂȚI ÎN POLII URBANI

Cluj-Napoca, Timișoara și Iași au roluri de polarizare regională și funcționează în diferite centre urbane de comandă și control regionale.

Comparativ, Cluj-Napoca are cei mai mulți angajați în servicii din totalul salariațiilor societăților comerciale. De asemenea, în ultima decadă, creșterea acestui sector a fost constantă.

Iași a avut o creștere similară a numărului de angajați în servicii private, capitalizând asupra avantajului competitiv dat de forța de muncă mai ieftină pe piețele globale și în raport cu piața forței de muncă din România. Iașiul ocupă o nișă economică asemănătoare orașului Cluj-Napoca.

În Timișoara sectorul de servicii a avut o creștere moderată. Activitățile din județul Timiș și Arad de producție agricolă, precum și producție industrială din comunele din aria de influență a Timișoarei, fac ca profilul economic al orașului să combine sectoarele economice în proporții similare.

Ceilalți poli de creștere au alte tipuri de specializări economice. Constanța este un centru urban cheie, prin portul său, pentru exportul de bunuri din România. Sectorul de servicii, chiar dacă e important, nu are același efect structurant asupra economiei. Orașul Ploiești joacă rolul de centru urban productiv puternic conectat la economia de servicii a capitalei.

De asemenea, și în cazul Brașovului și Craiovei, sectoarele industriale sunt foarte importante în economia locală. Serviciile de ospitalitate, proporțional, sunt mult mai dezvoltate în Brașov datorită turismului montan, iar în Constanța datorită turismului estival. În valori absolute numărul de angajați în sectorul ospitalier este cel mai mare în Cluj-Napoca. Specificul orașului Craiova este agricol, localitatea jucând rolul de coordonare a activității agricole regionale.

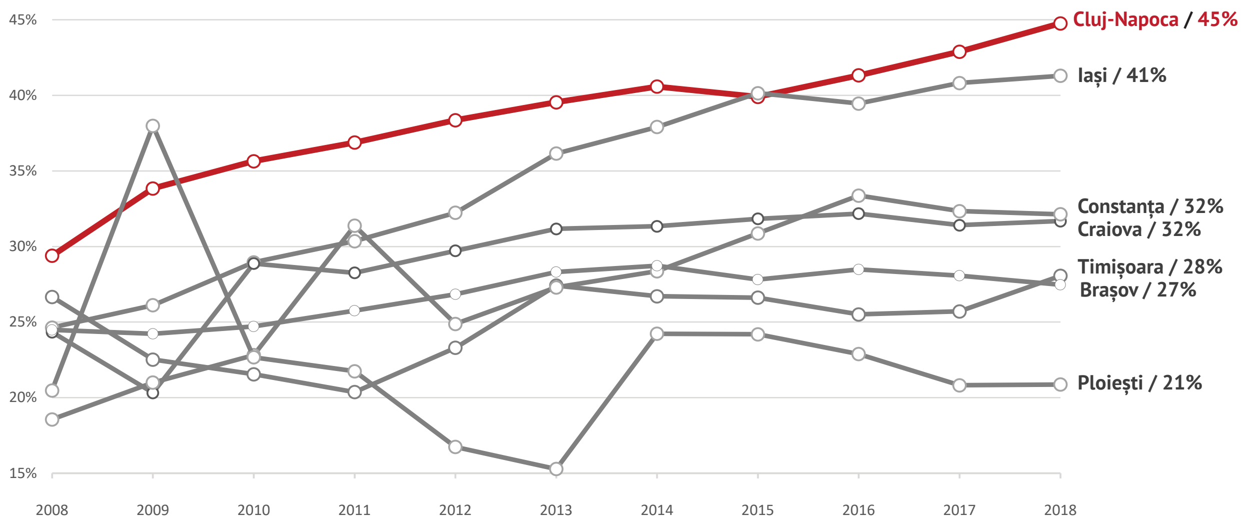
Orașele au profile semnificativ diferite, din punctul de vedere al specializării sectorului de servicii.

În Cluj-Napoca cele mai dezvoltate sectoare private în servicii sunt cele specifice economiei globale de externalizare: tehnlogia informației & comunicații (TIC), serviciile de suport pentru afaceri (SSA), inginerie și cercetare & dezvoltare (ICD). De asemenea, sectorul financiar este un sector cheie din acest punct de vedere al ecosistemului local. Paralel, o serie de subsectoare de servicii conexe au rolul de suport al activităților de afaceri globalizate, oferind un mediu favorizant urban pentru angajați și angajatori.

Iași are un profil foarte asemnător cu localitatea Cluj-Napoca. Și aici există sectoarele cheie ale economiei globale de externalizare (TIC, SSA și ICD) în proporții aproximativ similare cu ale orașului Cluj-Napoca, însă nu în valori absolute similare. Diferența majoră este dată de faptul că localitatea nu are un sector financiar autonom.

În Timișoara, proporțional, sectoarele globale externalizate (TIC, SSA și ICD) sunt mai mari decât în Cluj-Napoca și Iași, dar acest lucru se datorează mărimii mai mici a sectorului de servicii din totalul economiei locale. Numărul de angajați în 2018, în sectorul de tehnologia informației în societăți comerciale este relativ diferit în cele trei orașe: în Cluj-Napoca sunt 22,1 mii de angajați, în Timișoara sunt 11,2 mii de angajați, iar în Iași sunt 6,8 mii de angajați.

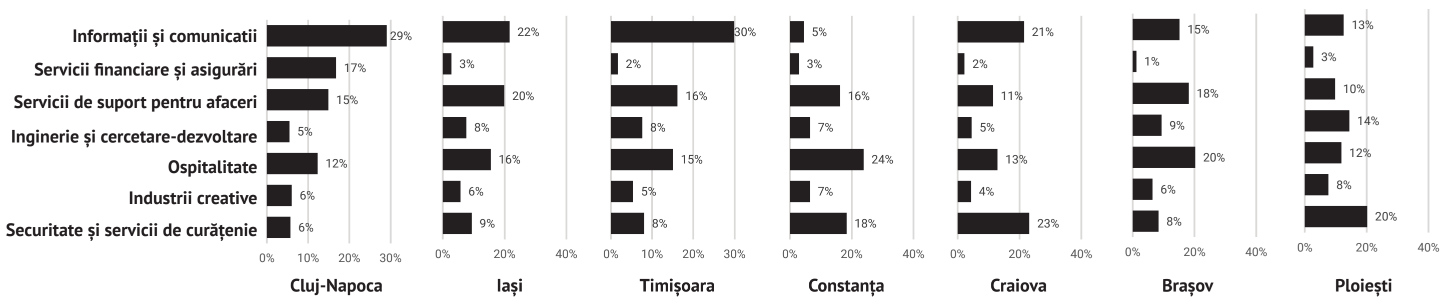
FIGURA 37.
Proporția angajaților în servicii din totalul salariaților în poli de creștere, 2018

Sursa datelor: Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2018, Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro.

Date tehnice: Baza de raportare reprezintă angajații agregați din fiecare oraș raportați în bilanțurile societăților comerciale în 2018; pentru fiecare oraș valorile sunt următoarele Brașov: 93753; Cluj Napoca: 151241; Constanța: 82392; Craiova: 70012; Iași: 76493; Ploiești: 69818; Timișoara: 133607.

FIGURA 38.
Proporția angajaților în subsectoare cheie din servicii din totalul salariaților din servicii în poli de creștere, 2018

Sursa datelor: Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2018, Ministerul Finanțelor Publice, Data.Gov.Ro.

Date tehnice: Au fost selectate (a) subsectoarele puternic conectate la fluxurile globale de externalizare și (b) subsectoarele care oferă servicii capitalului sau angajaților din aceste sectoare.

O MUNICIPALITATE ANTREPRENORIALĂ

Zona Metropolitană Cluj s-a conectat în perioada 2008-2018 în mod consistent la economia globală de externalizare. Acest lucru a permis ca economia locală să se internaționalizeze și să se dezvolte prin efecte de multiplicare care au generat piețe locale. Însă, chiar acest model de dezvoltare vine cu o serie de provocări ce țin de sustenabilitate și limitele inerente ale creșterii prin acest tip de participare la fluxurile globale de capital.

— Cea mai mare parte din profituri este exportată către sediile centrale ale companiilor, valorile facturate local sunt relativ mici raportat la prețul de vânzare global al forței de muncă din Cluj-Napoca în sectoarele avansate de cunoaștere, iar drepturile de proprietate intelectuală favorizează înregistrarea patentelor și inovațiilor în afara României.

— Astfel, deși sectorul de tehnologia informației are o valoare adăugată mai mare decât cel industrial, repatrierea profiturilor și impactul fiscal relativ modest la sursă îl afectează într-o măsură chiar mai mare, paradigma dezvoltării dependente aplicându-se cu o forță și mai mare în zona noii economii.

— Comparativ cu restul economiei naționale, în Zona Metropolitană Cluj există talente în patru domenii intensive în cunoaștere: sănătate, cercetare academică, industrii creative și tehnologiile informației și comunicații. De asemenea, există un domeniu foarte dezvoltat de suport pentru afaceri care deține cunoașterea organizațională complexă necesară eficientizării activităților economice. Dezvoltarea acestor sectoare reprezintă un avantaj important de vitalitate economică, însă în cadrul acestor domenii economice, societățile comerciale funcționează ca centre de reducere a costurilor, fiind conectate la firmele mamă globale.

— Costurile de conectare directă a acestor domenii cheie în lanțuri de furnizori și de colaborare pe produse sunt foarte mari pentru că ele sunt conectate indirect prin capitalele europene de cercetare, servicii și producție.

— Capitalurile transnaționale nu favorizează formarea de lanțuri locale de valoare complexe care să permită o captură locală mai mare a valorii adăugate brute continentale sau globale. O bogată literatură empirică arată că efectele de scurgere (spillover) de la lanțurile de valoare globale spre firmele locale sunt mult mai reduse decât se credea.

— Costurile de oportunitate locală sunt prea mari pentru ca actorii economici din Cluj-Napoca să își aloce resurse pentru constituirea de ecosisteme economice care să permită fixarea dezvoltării tehnologice și derivarea de rente tehnologice.

Cu toate acestea, asociațiile patronale și manageriale, prin intermediul clusterelor economice, fac eforturi pentru a crea economii circulare prin conectarea furnizorilor din diferite domenii economice și care să dezvolte produse avansate pentru piețele continentale și globale. Însă actorii economici din Zona Metropolitană Cluj sesizează limitele modelelor de afaceri și contradicțiile pe care le generează. În anul 2019, eforturile asociațiilor patronale reunite în diferite structuri inovative de parteneriat din Cluj-Napoca au urmărit ca:

A. industriile creative să pună la dispoziție talente pentru designul de obiect,

B. industriile din tehnologia informației să pună la dispoziție software pentru digitalizare,

C. iar industriile prelucrătoare, precum industria mobilei, să folosească aceste resurse pentru a realiza produse vandabile, mai întâi național și, eventual, global.
Procesul de inter-conectare economică între aceste domenii diverse are la rândul său o serie de contradicții care fac adeseori din colaborare o provocare.

— Supraviețuirea multor companii internaționalizate vine din producția în serie de componente pentru lanțurile globale. Acest fapt le face captive și rareori au capacitatea de a dezvolta bunuri conectate prin tehnologii digitalizate de producție sau de a oferi servicii în mod independent pe piețele globale făcând apel la tehnologii organizaționale de reducere a costurilor prin servicii de suport pentru afaceri locale.

— În cazul companiilor autohtone orientate către clienții care reprezintă alte corporații, noile tehnologii pentru obiecte conectate și software controlat la distanță pun presiuni majore spre creștere. În afara unor resurse consistente disponibile în ecosistemul local, creșterea autonomă devine problematică, companiile locale în creștere sunt achiziționate de către jucători europeni sau globali.

— Companiile autohtone orientate către consumatorii finali au o clientelă formată din salariații companiilor multinaționale, de obicei, consumatori localizați în Zona Metropolitană Cluj. Pentru acest sector există o presiune relativ mică pentru extinderea către alte piețe globale atât timp cât în Zona Metropolitană există creștere.
Un efect cumulat al acestor dinamici de afaceri în ecosistemul local face ca o metodă importantă de fixare a capitalului în Zona Metropolitană Cluj să fie prin investiții imobiliare.

— Orașul și zona sa metropolitană au devenit resurse de dezvoltare prin intermediul pieței construcțiilor care deservesc atât nevoile de locuire a forței de muncă remunerate peste media națională, cât și pentru nevoile de spații productive pentru capitalul transnațional.

— A apărut un întreg domeniu economic speculativ care coordonează atât piața de locuințe, cât și piața infrastructurii de afaceri, format din companii care intermediază și coordonează procesele de afaceri din sectorul de construcții, dar care au externalizat costurile de muncă către alte firme din domeniu.

— Efectul este un oraș care devine prea scump pentru foarte multe dintre contingentele forței de muncă necesare orașului, cu presiune tot mai mare spre suburbanizare, tendința care generează trafic, scade calitatea vieții per total în întreaga Zonă Metropolitană și, nu în ultimul rând, prin navete dificile, reduce productivitatea forței de muncă.

— Efectele secundare indezirabile nu apar datorită existenței unei piețe dinamice sau chiar speculative, ci se datorează lipsei de reglementare a pieței construcțiilor și a celei imobiliare pentru a permite accesul la bunuri pe această piață tuturor locuitorilor Zonei Metropolitane. Acest aspect produce efecte agregate în lanț pentru piețele de forță de muncă și de talente, dar mai ales pentru calitatea vieții locuitorilor (prin poluare, trafic intens, timp petrecut în trafic).

1. RENTE TEHNOLOGICE. Un stat antreprenorial este cel care face posibile investițiile publice în infrastructură și cercetare riscante și relativ scumpe, modelând piețele viitoare de tehnologie. Adesea așteptarea este ca sectorul privat să facă investițiile în cercetare de bază și aplicată care apoi este

Însă, rolul satului în generarea de tehnologii avansate este central, lucru evident atât în cazul Silicon Valley cât și în „coridoarele tehnologice" din Europa de Vest si Asia (Mazzucato 2018). Conceptul de stat antreprenorial a început să migreze spre unități administrative mai mici, cum ar fi regiunile și orașele mari, ideea de municipalitate antreprenorială aplicându-se prin extensie (Cooke, Schwartz 2008; Shearmur, Poirier 2017; Parraonchi 2019).

Firmele din Cluj-Napoca sunt producătoare de tehnologii pentru piețele globale, însă nu pot localiza rentele tehnologice în economia metropolitană pentru că înregistrarea patentelor se face de către companiile internaționale la sediul corporației pentru care oferă servicii sau pentru care sunt centre captive de producție. O municipalitate antreprenorială are relativ puține instrumente directe de a modela aceste tipuri de dinamici. Însă are o serie de instrumente indirecte pentru a stimula cercetarea și dezvoltarea de tehnologii care sunt înregistrate local.

A. Cele mai importante instrumente indirecte sunt cele de natură imobiliară: birouri în parcurile industriale deținute de către autoritățile publice, autorizații de construcții, aprobări de la instituții locale, locuințe accesibile pentru angajați, taxe pe proprietate. Acestea pot fi folosite în schimbul unui audit bianual sau când este necesar, cu scopul de a facilita înregistrarea locală a tehnologiilor.

B. Un alt set de instrumente indirecte sunt cele de brokeraj în ecosistemul local de talente și resurse, care permite oferirea de consultanță legală pentru înregistrarea patentelor. De asemenea, un alt instrument este reducerea costurilor de tranzacție prin asumarea unor părți din riscurile de colaborările prin finanțarea consorțiilor de tip public-privat. Cercetarea și dezvoltarea în Europa Centrală și de Est au putut să evolueze pozitiv doar acolo unde a existat un context instituțional puternic care să reducă riscurile colaborării (Santangelo, Meyer, and Jindra 2016).

C. Municipalitatea antreprenoriala poate facilita indirect generarea de rente tehnologice locale prin investiții în infrastructura necesară pentru produse conectate: date publice, depozitare, acces deschis, protocoale de standardizare a datelor și acces diferențiat în funcție de interes. O platformă de date deschise în Cluj-Napoca și comunele metropolitane, cu granularitate mare și cu serii de timp cu citiri dese pentru sistemul de senzori ai orașului (IoT), reprezintă o oportunitate de a transforma orașul Cluj-Napoca din consumator de tehnologie în producător local pentru piețele globale de tehnologie conectată.

2. INSTITUȚII MEDIATOARE SEMIPUBLICE-SEMIPRIVATE PENTRU GENERAREA RENTELOR TEHNOLOGICE.
Cluj-Napoca are un sector foarte mare de sănătate și învățământ universitar, în cea mai mare parte deținute public. De asemenea, are un sector foarte mare de tehnologia informației, servicii de suport pentru afaceri și unul de inginerie, în cea mai mare parte deținute privat.

Adesea, aceste sectoare nu sunt coordonate și nu sesizează beneficiile oportunităților de colaborare. Municipalitatea antreprenorială le poate conecta, generând efecte de rețea neexplorate până acum. Cluj-Napoca a experimentat cu forme instituționale în care profesioniști și antreprenori dintr-un domeniu primesc sprijin public în forme de organizare semipublice-semiprivate.

Un exemplu de bună practică este Centrul de Cultură Clujean, unde profesioniști din domeniul culturii și dezvoltării urbane au rolul de a sesiza oportunitățile locale și globale, într-o organizație printre a cărei membri se numără, alături de instituțiile și organizațiile de cultură, universitățile și clusterele de afaceri din oraș, și Primăria Cluj-Napoca și Consiliul Județean Cluj.
Experiența acestei organizații este că specialiștii cheie din domeniu joacă un rol esențial într-o astfel de inițiativă public-privată, ca instituțiile publice să devină un facilitator al experimentării, nu un actor care blochează hiperreglementând.

Forme similare pot fi folosite pentru a crea un spațiu instituțional comun, în care talente din zona antreprenorială de tehnologia informației sunt sprijinite în organizații deținute public cu rolul de a modela formarea de legături în ecosistemul local pentru un cluster de nano-bio-info tehnologie.

Această organizație ar avea patru misiuni majore: (1) să genereze conexiuni între sectoare și să finanțeze experimente tehnologice, eventual prin coparticipare în investiția inițială în schimbul acțiunilor in întreprinderi tehnologice de start-up-uri, (2) să experimenteze cu concepte noi, asumându-și riscul posibilului eșec al imposibilității monetizării tehnologiei, (3) să intermedieze aducerea de parteneri strategici globali pentru a face posibile ecosisteme tehnologice locale cu valoare adăugată locală cât mai mare, diferite de lohn-ul tehnologic care domină acum, (4) să asigure constituirea unui fond de inovație tehnologică care să capteze venituri din redevențele generate de tehnologiile apărute în urma activităților încurajate de municipalitate.

3. INSTITUȚII LOCALE CU DESCHIDERE GLOBALĂ. Cluj-Napoca, prin sistemul public de universități a atras în oraș un număr mare de talente din întreaga Transilvanie și a reușit să facă, prin piața muncii, o retenție semnificativă a acestor talente. Totuși, rescalarea orașului ar fi facilitată și prin extinderea ariei de recrutare a talentelor, prin atragerea unor specialiști internaționali în domeniile de vârf pentru a stimula formularea de noi tehnologii.

Pentru aceste talente este nevoie de un întreg sistem instituțional public de relocalizare a forței de muncă. Costurile de relocare cresc semnificativ pentru o familie de specialiști internaționali, cu mai mulți copii, în care salariul inițial este doar al unui adult. Sistemul presupune atât un birou internaționalizat pentru facilitatea accesului la piața muncii, cât și un sistem școlar public în limbi străine (engleză și limbi romanice) pentru expatriați. Acum, doar în sistemul privat există posibilitatea învățământului în limba engleză în Cluj-Napoca, ceea ce ridică costurile de relocare și permite doar managerilor posibilitatea de imigrare temporară sau permanentă.

4. REGLEMENTAREA LOCALĂ A PIEȚEI IMOBILIARE. Resursele majore ale orașului provin din taxarea proprietății și din păstrarea locală a unei proporții din taxa pe valoare adăugată. Crearea unei piețe interne complexe prin efecte de multiplicare devine posibilă prin urbanizarea persoanelor și a capitalurilor. Una din marile provocări ale orașului Cluj-Napoca stă atât în capacitatea de a urbaniza familiile formate din persoane cu educație superioară, cât și în urbanizarea capitalurilor din sectorul serviciilor prin fixarea lor într-o logică multi-centrică a orașului.

Talentele din noua economie, până în acest moment s-au suburbanizat în primul inel de localități din jurul orașului Cluj-Napoca. De asemenea, pentru o piață a muncii complexă este nevoie și de o urbanizare a unui strat complex de talente, nu doar a celor din sectoarele conectate direct la fluxurile globale de capital. O piață dinamică e posibilă și prin muncă manuală capabilă să locuiască în oraș. Primăria Cluj-Napoca a demarat procesul prin care face posibilă construcția unui noul cartier, cartierul Sopor, capabil să cazeze în jur de 50 de mii de persoane.

Acest efort trebuie susținut în continuare și transformat în prioritate pentru a pune pe piață un volum adecvat de locuințe, servicii publice și infrastructură sustenabilă care să găzduiască, să dea mobilitate nepoluantă și să ofere condiții de viață înalte pentru forța de muncă a noii economii în extindere.

Noua economie se poate dezvolta în paralel cu apariția unui strat tot mai consistent de persoane excluse de la beneficiile noi economii prin mecanismele pieței imobiliare (Florida 2018). Acest tip de dezvoltare se numește „capcana valorii de silicon" (Margit Mayer 2016) sau „urbanism de platformă" (Means 2019). Este nevoie ca la nivel județean să se propună un pachet legislativ care permite cedarea în domeniul public sau în regim de locuințe cu chirie moderată a unei proporții din locuințele construite privat și să organizeze o agenție care să preia administrarea acestui nou fond de locuințe. Primăria Cluj-Napoca va putea susține și adopta o legislație paralelă și la nivel local. (a) În acest fel se constituie un fond de locuințe accesibile ofertate de către stat pe piața liberă. (b) Distinct, se constituie un fond de locuințe sociale pentru persoanele în situații de vulnerabilitate. Aceste tipuri de măsuri vor permite ca autoritățile locale să modeleze piața locală de locuințe, evitând ca dezvoltarea orașului să fie la discreția capriciilor imobiliare și a fondurilor speculative.

Esențială pentru un oraș al talentelor este posibilitatea unui consum public de spațiu prin urbanizare corespunzătoare cu transport public și velo avansate precum și facilități educaționale, culturale, sportive (Dannestam 2008; Margalit and Alfasi 2016). Cluj-Napoca are un istoric foarte important în ultima decadă pentru deschiderea de spații publice și instituții noi în aceste spații, însă este nevoie ca urbanizarea nouă să genereze o calitate importantă a vieții urbane pe baza celor mai bune practici din orașele din Top Most Livable Cities. Talentele sunt atrase în oraș de sectorul privat, dar calitatea vieții îi ține în oraș pe termen mediu si lung. Fără consum în creștere de bunuri publice nu se poate susține o calitate ridicată a vieții.

Pentru a evita constituirea unei infrastructuri de afaceri într-o cheie speculativă, Cluj-Napoca poate să urbanizeze capitalurile din sectorul serviciilor prin fixarea acestora într-o logică multicentrică a orașului. Câteva exemple de proiecte publice care pot produce o infrastructură poli-centrică: (a) pol STEAM în Dealul Lombului care concentrează simultan un nou campus universitar partajat, muzeul științei și o scenă culturală; (b) folosirea TetaPolis pentru activitățile de cercetare și transfer tehnologic printr-o finanțare adecvată a proiectelor de cercetare și internaționalizarea accesului la aceste fonduri de cercetare; (c) Spitalul Regional Monobloc de Urgență Cluj situat în Florești este o oportunitate pentru constituirea unui noi centru destinat funcțiilor de servicii pentru a atrage activități de servicii mai aproape de forță de muncă cu educație superioară concentrată spațial în Florești; (d) Spitalul Monobloc pentru Copii din Borhanci este o modalitate de a urbaniza zona si a permite dezvoltare structurată a noului cartier; (e) Deschiderea unui nou sediu al Academiei de Muzică „Gheorghe Dima" va juca rolul de pune la dispoziție un nou spațiu de audiție pentru cei care locuiesc în Mănăștur și Florești.

LISTA SURSELOR DE DATE

DIRECȚIA JUDEȚEANĂ DE STATISTICĂ CLUJ

2019. Lista angajatorilor activi cu salariați activi în Județul Cluj în 2018.
2019. Top 100 de exportatori din Județul Cluj în 2018.
2019. Top 100 de importatori din Județul Cluj în 2018.

EUROSTAT

2019. [bd_9bd_sz_cl_r2] Demografia întreprinderilor pe clase de mărime, 2004-2017
2019. [demo_gind] Schimbarea populației: soldul demografic și ratele brute la nivel național 2004-2018.
2019. [met_10r_3gdp] Produsul Intern Brut (GDP) la prețurile curente ale pieței pe regiuni metropolitan, 2013-2017
2019. [nama_10r_3gva] Valoarea Adăugată Brută la prețurile de bază pe NUTS 3, 2013-2017

INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ, TEMPO

2019. ART121A, Personalul angajat din biblioteci pe localități, 2011-2018
2019. ART122A, Personalul angajat din instituțiile și companiile de spectacole pe localități, 2011-2018.
2019. ART123A, Personalul angajat din muzee pe localități, 2011-2018.
2019. CDP103E, Salariați din activitatea de cercetare-dezvoltare pe județe, 2008-2018.
2019. CON103I, PIB pe macroregiuni, regiuni de dezvoltare și județe, 2008-2017.
2019. EXP101J - Exporturi pe județe și pe secțiuni/capitole ale Nomenclatorul Combinat, 2018.
2019. EXP102J - Importuri pe județe și pe secțiuni/capitole ale Nomenclatorul Combinat, 2018.
2019. FOM104D, Numărul mediu al salariaților pe localități, 2008-2019.
2019. INT110A, Întreprinderi active, pe activități ale economiei naționale la nivel de secțiune și pe forme juridice, 2008-2017.
2019. POP107D, Populația după domiciliu la 1 ianuarie pe localități, 2008-2019.
2019. SAN104B, Personalul medico-sanitar pe categorii, forme de proprietate, pe localități, 2008-2018
2019. SCL104D, Personalul didactic pe niveluri de educație, pe localități, 2008-2018
2019. SOM101E, Șomeri înregistrați la sfârșitul lunii, pe sexe, pe localități, 2010-2019.
2019. SOM101F, Ponderea șomerilor înregistrați la sfârșitul lunii în totalul resurselor de munca, pe sexe, pe localități, 2010-2019.
2019. RSI101A, Întreprinderi active, numărul mediu de salariați și cifra de afaceri pe activități ale economiei naționale, 2015-2018.

INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ, RECENSĂMÂNTUL POPULAȚIEI ȘI LOCUINȚELOR

2011. Date agregate la nivel de mapă pentru județul Cluj.

MINISTERUL FINANȚELOR PUBLICE

2019. Bilanțurile Operatorilor Economici, 2008-2018, Data.Gov.Ro.

OFICIUL NAȚIONAL AL REGISTRULUI COMERȚULUI

2019. Firme înregistrate la Registrul Comerțului, 1991-2018, Data.Gov.Ro.
2018. Firme radiate la Registrul Comerțului pana, 1991-2018, Data.Gov.Ro.

INTEGRAREA DATELOR ECONOMICE

Au fost utilizate date publice din surse multiple, iar instituțiile care au publicat datele sunt recunoscute ca și custozi ai acestora. Custozii nu au nici un interes comercial sau conflict de interese în legătură cu datele și nu avem cunoștințe despre colectarea și gestiunea datelor de către aceștia în conformitate cu anumite standarde de calitate.

Micro-date. Analizele au folosit micro date la nivel de companie, acolo unde a fost posibil:

- Datele financiare ale companiilor sunt constituite din rapoartele publicate de către Ministerul Finanțelor Publice în fiecare an, începând cu 2008, până în 2018, ca urmare a obligațiilor de raportare anuală a bilanțurilor de către companiile românești.
- Datele de identificare ale companiilor au fost preluate din publicațiile periodice ale Oficiului Național al Registrului Comerțului, atât pentru firmele active, cât și pentru cele radiate.
- Datele de la Ministerul Finanțelor Publice și Oficiului Național al Registrului Comerțului au fost integrate într-o singură bază de date pentru a permite realizarea comparațiilor.
- Datele de identificare ale organizațiilor și volumul de salariați în decembrie 2018 au ca sursă Direcția Județeană de Statistică Cluj.
- Datele socio-demografice ale angajaților sunt colectate doar la momentul recensământului și sunt disponibile prin INS la nivel de mapă de recenzare la cerere.

Macro-Date. Analizele au folosit date agregate la nivel județean, național și european, acolo unde o analiză a solicitat o astfel de granulație.

- Pentru date agregate la nivele de localitate și județ s-a folosit ca sursă Institutul Național de Statistică (INS). Pentru date comparative europene s-a folosit EuroStat.
- Unii indicatori economici, precum Produsul Intern Brut sau Valoarea Adăugată Brută sunt derivate macroeconomice legate de conturile naționale. Sursa acestor datele a fost deopotrivă INS și EuroStat.

Acuratețea. Autorii raportului au depus toate eforturile pentru a asigura completitudinea, acuratețea și utilitatea datelor folosite și prezentate în acest material.

- Cu toate acestea, nefiind noi creatorii datelor prezentate, iar procesul de transformare a acestora pentru analiză este unul complex, nu putem fi făcuți răspunzători pentru eventualele omisiuni și lipsuri de acuratețe.
- Considerăm că datele colectate îndeplinesc obiectivele utilizatorului și descriu în mod fidel fenomenele sau procesele pe care le măsoară, monitorizează sau raportează. Lipsa unor date se datorează mai multor factori, unii dintre ei cunoscuți (ex. neraportarea de către companii a datelor de bilanț, neraportarea datelor financiare ale sucursalelor sau raportarea datelor în localitatea în care este înregistrată compania, chiar dacă o parte însemnată a activității este desfășurată în Zona Metropolitană Cluj), alții neputând fi identificați de către autori și care pot avea legătură cu custozii datelor.
- Datele utilizate au făcut obiectul unui proces de asigurare a calității, cum sunt verificarea posibilelor erori la fiecare etapă a colectării și procesării datelor, precum și efectuarea de corecții sau ajustări atunci când a fost necesar. Autorii nu au realizat ajustări sau modificări cu impact asupra validității datelor.

Corecții. Trei tipuri de corecții majore au fost realizate la nivel de micro-date pentru bilanțurile firmelor.

Prima a fost să corectăm individual pentru anul 2018, pentru top 20 de companii din Zona Metropolitană Cluj, numărul de angajați raportați la nivelul localității. De vreme ce unele companii sunt angajatori regionali sau naționali, întreg volumul de angajați a fost raportat în Cluj-Napoca. Au fost contactate individual companiile sau au fost folosite documentele oficiale ale companiilor pentru a face ajustările necesare la contingentele de angajați.

A doua corecție a fost să introducem în tabele de date pentru 2018, pentru platforma industrială Tetarom III din Jucu, informațiile de bilanț pentru companiile cu sediul social în alte localități din România, în mod notabil la București. De asemenea, pentru punctele de lucru înregistrate în Zona Metropolitană Cluj, unde au lipsit datele, s-au atribuit proporțional cu numărul de salariați activi din Zona Metropolitană, datele de bilanț economic.

A treia corecție a fost să facem, pentru anumite analize, unele excluderi sau reclasificări:

a) În 2015 profitul net al Băncii Transilvania a inclus și valoarea cu care s-a achiziționat Volksbank România, de aceea am scăzut din venitul de 2.418 milioane lei valoarea de achiziționare de 1.651 milioane lei. Corecția a fost importantă pentru seria de timp a veniturilor private ale întregului sector de servicii.

b) Am exclus din analiză sectorială compania Enka Development (CUI:16215260) pentru că datele de bilanț contabil pentru perioada 2010-2013 au fost foarte diferite față de media sectorului de construcții din Zona Metropolitană Cluj. Compania se afla în consorțiul de constructori pentru Autostrada Transilvania și a încetat să activeze după 2013, în urma cercetărilor realizate de DNA la cererea Corpului de Control al Prim-ministrului.

c) Pentru analiza sectorială, pentru anul 2011-2013, am reclasat în sectorul imobiliar, pornind de la activele pe care le dețineau, două companii (CUI 21225731, CUI 22951490). Acestea aveau obiectul de activitate înregistrat în sectorul agriculturii, însă au fost foarte diferite față de mediile de bilanț ale sectorului.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Cooke, Philip și Dafna Schwartz. 2008. „Creative regions: an introduction" în Cooke, Philip și Dafna Schwartz (coord) *Creative regions: technology, culture and knowledge entrepreneurship, pp. 1-20*. Londra și New York: Routledge.

Dannestam, Tove. 2008. „Rethinking Local Politics: Towards a Cultural Political Economy of Entrepreneurial Cities." *Space and Polity* 12 (3): 353–72.

Dustmann, Christian, Bernd Fitzenberger, Uta Schönberg și Alexandra Spitz-Oener. 2014. „From Sick Man of Europe to Economic Superstar: Germany's Resurgent Economy." Journal of Economic Perspectives 28 (1): 167–88.

Florida, Richard L. 2018. *The New Urban Crisis : How Our Cities Are Increasing Inequality, Deepening Segregation, and Failing the Middle Class-- and What We Can Do about It*. New York: Basic Books.

ITech Transilvania Cluster. 2016. „Industria IT in Romania." Cluj: ARIES.

Margalit, Talia, and Nurit Alfasi. 2016. „The Undercurrents of Entrepreneurial Development: Impressions from a Globalizing City." *Environment and Planning A: Economy and Space* 48 (10): 1967–87.

Marin, Dalia. 2018. „Global Value Chains, Product Quality, and the Rise of Eastern Europe." In Marin, Dalia (coord.) *Explaining Germany's Exceptional Recovery*, 41–46. London: CEPR Press.

Marin, Dalia, Jan Schymik și Alexander Tarasov. 2018. „Trade in Tasks and the Organization of Firms." *European Economic Review* 107 (August): 99–132.

Mayer, Margit. 2016. „Neoliberal Urbanism and Uprisings Across Europe." In *Urban Uprisings. Palgrave Studies in European Political Sociology*, edited by M. Mayer, C. Thörn, and H. Thörn, 57–92. London: Palgrave Macmillan UK.

Mazzucato, Mariana. 2018. *The Entrepreneurial State: Debunking Public vs. Private Sector Myths*. London: Penguin Random House Books.

Means, Alexander J. 2019. „Platform Urbanism, Creativity, and the New Educational Futurism." *Educational Theory* 69 (2): 205–23.

Oshri, Ilan, Julia Kotlarsky și Leslie Willcocks. 2015. *The Handbook of Global Outsourcing and Offshoring: The Definitive Guide to Strategy and Operations*. 3. ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Parronchi, Pietro. 2019. „Entrepreneurial Municipality: Diffusion and Decentralization of Innovation As a Driver of Economic Growth." 31st Annual Meeting. SASE;

Pavlínek, Petr. 2019. „Restructuring and Internationalization of the European Automotive Industry." *Journal of Economic Geography*, January, 1-33.

Peck, Jamie. 2018. *Offshore. Exploring the Worlds of Global Outsourcing*. Oxford: Oxford University Press.

Pierre Audoin Consultants. 2019**.** *Software and IT Services in Romania 2019*. București: Asociația Patronală a Industrie Software și servicii.

Sandu, Dumitru. 2008**.** Indicele Dezvoltării Umane Locale ca măsură globală a performanței investițiilor public, în Marcel Ionescu-Heroiu (coord.) I*dentification of project selection models for the regional operational program 2014-2020*, pp. 432-457. București: World Bank

Sandu, Dumitru. 2011**.** „Disparități Sociale în dezvoltarea și în politica regională din România." *International Review of Social Research* 1 (1): 1–30.

Sandu, Dumitru. 2013. „A Local Human Development Approach to Defining Lagging Regions." În Marcel Ionescu-Heroiu (coord.), *Competitive Cities: Reshaping the Economic Geography of Romania*, 100–111. Bucureşti: World Bank.

Santangelo, Grazia D., Klaus E. Meyer și Bjoern Jindra. 2016. „MNE Subsidiaries' Outsourcing and in Sourcing of R&D: The Role of Local Institutions." *Global Strategy Journal* 6 (4): 247–68.

Sen, Amartya. 2001. *Development as Freedom*. Oxford: Oxford University Press.

Shearmur, Richard și Vincent Poirier. 2017. „Conceptualizing nonmarket municipal entrepreneurship: Everyday municipal innovation and the roles of metropolitan context, internal resources, and learning." *Urban affairs review* 53.4: 718-751.

ISBN: 978-606-37-1045-2